

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามมวยชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี  
CULTURAL LANDSCAPE OF BUFFALO FIGHTING STADIUM  
IN KOH SAMUI, SURATTHANI



การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเขตร้อน

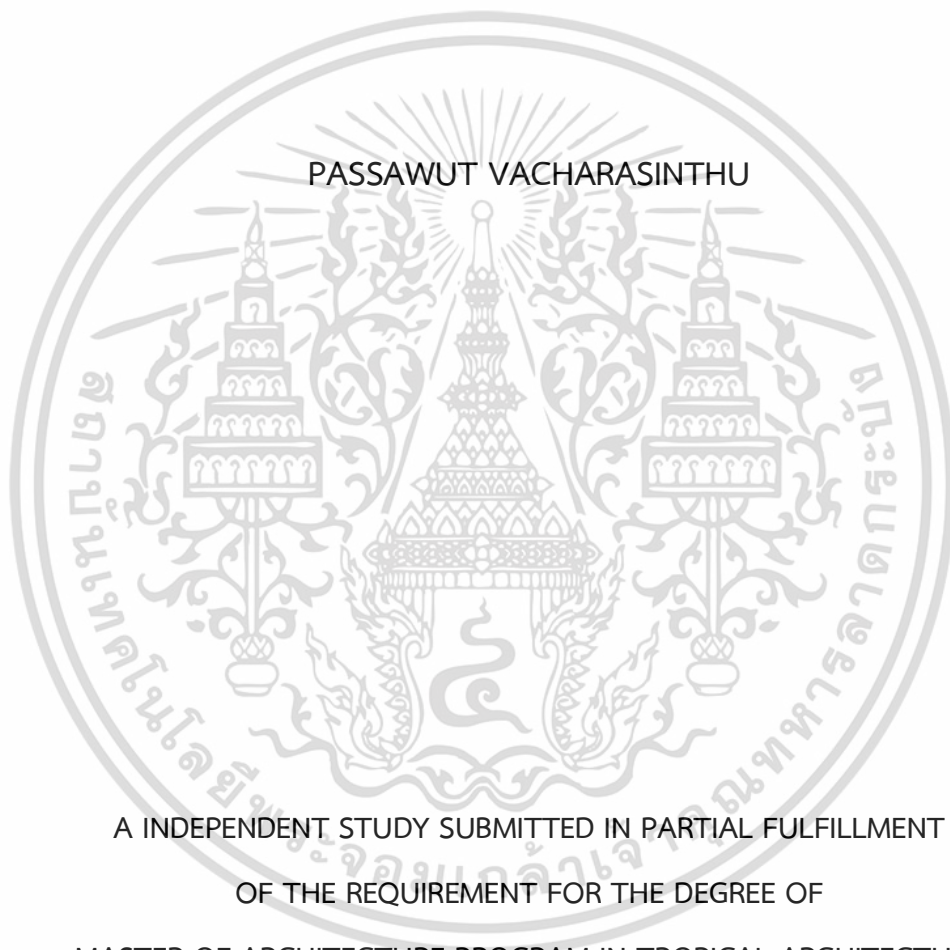
คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะ และการออกแบบ  
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2567

KMITL-2024-AR-M-002-018

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

CULTURAL LANDSCAPE OF BUFFALO FIGHTING STADIUM  
IN KOH SAMUI , SURATTHANI



A INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT  
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF  
MASTER OF ARCHITECTURE PROGRAM IN TROPICAL ARCHITECTURE  
SCHOOL OF ARCHITECTURE, ART AND DESIGN  
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2024

KMITL-2024-AR-M-002-018

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



COPYRIGHT 2024

SCHOOL OF ARCHITECTURE, ART, AND DESIGN

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี
นักศึกษา	ภาวสุष्ณี วัชรสินธุ์
รหัสประจำตัว	66026030
ปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมเขตร้อน
พ.ศ.	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.มนสิณี อรรถวานิช

### บทคัดย่อ

ปัจจุบันของประเพณีการจัดการแข่งขันควายชน มีความนิยมในการจัดการแข่งขัน และสามารถพบได้เพียงแคในบริเวณของพื้นที่ อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยได้มีการจัดงานการแข่งขันประเพณีการชนควายนี้อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นประเพณีของคนเกาะสมุย ขั้นตอนในการวิจัยเริ่มจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นผ่านการ ทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับหลักการแนวคิดทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประเพณีควายชนเกาะสมุย และกรณีศึกษาวิธีการดำเนินการงานวิจัยทำโดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย การรังวัด การสังเกตการณ์ และ การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ตั้งของสนามมักจะตั้งอยู่ในบริเวณใกล้พื้นที่โล่ง ทำเกษตรกรรม ซึ่งลักษณะของสนามมีรูปร่างเป็นวงกลมที่มีระยะเส้นผ่านศูนย์กลางอยู่ที่ประมาณ 40 – 50 เมตร โดยใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในพื้นที่ องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีภูมิสถาปัตย์ และความเชื่อสะท้อนผ่านพื้นที่ทำพิธี องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์เป็นตัวกำหนดกรอบของการใช้งานพื้นที่ที่คล้ายอดีต องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้การทำสนามควายชนเป็นธุรกิจที่จริงจังขึ้น มีการปิดล้อมพื้นที่ด้วยผนังสังกะสี สำหรับการซื้อตั๋วเพื่อเข้าชมการแข่งขันภายในพื้นที่สนามควายชนโดยผลสรุปการค้นคว้าพบว่าสนามควายชนเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของอำเภอกะสมุย เป็นพื้นที่ที่กลุ่มคนในเกาะสมุยมาใช้งานในการจัดกิจกรรมควายชน โดยมีการพัฒนาของการใช้งานพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ในช่วงแรกเป็นการชนในพื้นที่ลานที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางกายภาพต่อมาในช่วงพัฒนาการมีกติกากฎ และ ความเชื่อซึ่งเป็นองค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทในการจัดการพื้นที่ในปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<b>Independent study</b>	Cultural Landscape of Buffalo Fighting Stadium, Koh samui, Suratthani
<b>Student</b>	Mister Passawut Vacharasinthu
<b>Student ID</b>	66026030
<b>Degree</b>	Master of Architecture
<b>Program</b>	Tropical Architecture
<b>Year</b>	2024
<b>Thesis Advisor</b>	Dr.Monsinee Attavanich

### ABSTRACT

Tradition of buffalo fighting competitions It is popular and can only be found in the southern region of Thailand. Koh Samui, Suratthani Province. From the past until it became a tradition that has existed with the people of Koh Samui. The research process starts with a literature review related to the principles and concepts of cultural landscape theory, The tradition of buffalo fighting on Koh Samui, and case studies. The method of research was by collecting data through a field survey. Which consists of surveying, observing, and interviewing then analyzing the data to summarize the results as qualitative data. the research of the study, it was found that the location of the buffalo fighting stadium is usually located near agricultural land. The stadium is circular in shape with a diameter of approximately 40 - 50 meters. Using natural materials that are easily found in the area. Social and cultural elements managing the use of space in the field with rules. and beliefs reflected through the area. The results of the research found that the Buffalo Fighting Stadium is one of the cultural landscapes of Koh Samui. It is an area that groups of people in Koh Samui use to organize buffalo fighting activities. The development of space is divided into 3 phases. In the first phase, there was a collision in the field area that had a relationship with the physical elements. During the development period, there are rules. and beliefs which are social and cultural elements and economic elements affect current area management.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.มนสิณี อรรถวานิช ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำปรึกษาแนะนำ และให้การช่วยเหลือใน การทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงสอนวิธีการทำงานที่ดีทำให้ผู้วิจัยรู้จักพัฒนาตนเองในด้านการทำงานให้ดีขึ้น ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและแนวทางในการปรับปรุง วิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณคณะอาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบังทุกท่าน ที่สั่งสอนวิชาความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ และนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการทำวิจัยนี้

ขอขอบคุณครอบครัววัชรสินธุ์ ที่เกื้อหนุน สำหรับการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และช่วยเหลือในการลงพื้นที่สำรวจในการหาและเก็บข้อมูลในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และ ทลิว พี่อ้อม โอโม่ ที่ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องในทั้งเจ้าของสนาม เจ้าของควาย คนเลี้ยงควาย และคนดูที่เข้ามารับชมการแข่งขันควายชน ซึ่งได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและแนะนำสำหรับเรื่องราวเกี่ยววัฒนธรรมการแข่งขันควายชนนี้

ขอขอบคุณเพื่อนๆร่วมชั้น ป.โท ชวิน จักกาย ณิชภัทร ชาคริส จักกฤต ชยพล ไบรท์ ภิญญาดา ทุกคนที่ช่วยเหลือให้งานของข้าพเจ้านั้นสามารถเดินทางไปต่อได้อย่างราบรื่น

สำหรับคุณประโยชน์และคุณงานความดีอันใดที่ได้เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบให้กับผู้คนที่ยังคงสืบสานวัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ในท้องถิ่นของตนที่ไม่ให้หายจากไปตามกาลเวลาอย่างน่าเสียดาย

ภาสวุฒิ วัชรสินธุ์

# สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ii
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญภาพ.....	VIII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาโครงการ.....	2
1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษาโครงการ.....	2
1.4 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาโครงการ.....	2
1.5 ขั้นตอนการศึกษา.....	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	4
2.1 การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	4
2.2 ประเพณีความขนแกะสมุย.....	24
2.3 กรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ.....	37
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	49
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	51
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	51
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	52
3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
3.4 แผนการดำเนินงานการลงพื้นที่.....	65

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การดำเนินการวิจัย.....	52
4.1 ผลการเก็บข้อมูลองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	52
4.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน .....	143
บทที่ 5 ผลสรุปและข้อเสนอแนะ.....	147
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	149
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	150
บรรณานุกรม.....	151
ประวัติผู้เขียน.....	153



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Otto Schlüter และ Carl O Sauer .....	6
2.2 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Carl O Sauer UNESCO และ European Landscape Convention .....	7
2.3 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Carl O Sauer UNESCO และ European Landscape Convention .....	10
2.4 แสดงประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	14
2.5 แสดงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีของกนูบัตเตอร์ร่า .....	16
2.6 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Australia ICOMOS .....	16
2.7 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีของการอุทยานแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา.....	17
2.8 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ U.S. National Park Service .....	18
2.9 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากเกรียงไกร เกิดศิริ.....	19
2.10 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ เกรียงไกร เกิดศิริ.....	20
2.11 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ นวณัฐ โอศิริ.....	20
2.12 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ นวณัฐ โอศิริ.....	21
2.13 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.14 จำแนกรายละเอียดขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม .....	23
2.15 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเกาะสมุย .....	28
2.16 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ ข้อมูลพื้นฐานการแข่งขันควายชน .....	36
2.17 แสดงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรม สนามควายชน .....	36
2.18 แสดงเปรียบเทียบกรณีศึกษากับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง .....	47
2.19 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมการแข่งขันควายชนกรณีศึกษา.....	48
4.1 เปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพ สนามควายชน .....	86
4.2 เปรียบเทียบการวางผังสนามควายชน .....	92
4.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน .....	98

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.4 แสดงกระบวนการก่อสร้างสนามควายชน .....	106
4.5 แสดงกติกาในการแข่งขัน.....	132
4.6 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	141
4.7 แสดงองค์ประกอบสถาปัตยกรรมภายในสนามควายชนที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ วัฒนธรรม.....	147



## สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงตำแหน่งของสนามมวยชนในปัจจุบัน.....	2
1.2 แสดงขั้นตอนการศึกษา.....	3
2.1 แสดงภาพแผนที่และที่ตั้งของอำเภอเกาะสมุย.....	2
2.2 แผนที่ที่ตั้ง อำเภอเกาะสมุย.....	24
2.3 แสดงแผนที่ภูมิประเทศ อ.เกาะสมุย.....	25
2.4 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของการแบ่งพื้นที่ตำบล อ.เกาะสมุย.....	26
2.5 แสดงภาพการชนมวยชน.....	29
2.6 แสดงภาพการชนมวยชนลาน.....	30
2.7 ภาพแสดงตารางยามอุบากอง.....	32
2.8 ภาพแสดงพิธีการแต่งมวย.....	33
2.9 แสดงภาพสนามมวยชนในปัจจุบัน.....	34
2.10 แสดงภาพชนในในปัจจุบัน.....	35
2.11 แสดงภาพพื้นที่เลี้ยงมวยชนในชนใน.....	35
2.12 ภาพแสดงการแข่งขันวัวชน.....	37
2.13 ภาพแสดงพื้นที่ผู้ชมของการแข่งขันวัวชน.....	38
2.14 ภาพแสดงสนามวัวชนในประเทศไทย.....	38
2.15 ภาพแสดงการแข่งขันมวยชนในเวียดนาม.....	40
2.16 ภาพแสดงภาพถ่ายดาวเทียมของสนามชนมวยในเวียดนาม.....	40
2.17 ภาพแสดงการแข่งขันมวยชนในประเทศจีนในปัจจุบัน.....	41
2.18 ภาพแสดงสนามแข่งขันมวยชนในประเทศจีน.....	41
2.19 แสดงภาพการชนมวยในประเทอินโดนีเซีย.....	42
2.20 ภาพแสดงการแข่งขันวัวชนในประเทศเกาหลี.....	43
2.21 ภาพแสดงสนามวัวชนในประเทศเกาหลี.....	43

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษา VIII เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.22 ภาพแสดงภาพถ่ายดาวเทียมของสนามชนควายในเกาหลี .....	44
2.23 ภาพแสดงการแข่งขันสู้วัวกระทิงในประเทศโคลอมเบีย .....	45
2.24 ภาพแสดงสนามสู้วัวกระทิงในประเทศโคลอมเบีย .....	45
2.25 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	49
3.1 รูปกระบวนการในการวิจัย .....	52
3.2 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 1/8 .....	57
3.3 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 2/8 .....	58
3.4 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 3/8 .....	59
3.5 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 4/8 .....	60
3.6 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 5/8 .....	61
3.7 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 6/8 .....	62
3.8 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 7/8 .....	63
3.9 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 8/8 .....	64
3.10 แสดงตารางวันที่ลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย .....	65
4.1 แสดงตำแหน่งของสนามควายชนในปัจจุบัน .....	52
4.2 แสดงตำแหน่งของสนามควายชนและแผนที่ภูมิศาสตร์ .....	68
4.3 แสดงแผนที่สนามเขาร่อน ต.แม่ต้า .....	69
4.4 แสดงแผนที่สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	69
4.5 แสดงแผนที่สนามบ้านทุเรียน .....	70
4.6 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามเขาร่อน ต.แม่ต้า .....	71
4.7 บ้านพื้นถิ่น โรงแรม และบ้านพักในพื้นที่แม่ต้าซอย1 .....	71
4.8 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	72

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.9 การตั้งบ้านติดถนนใหญ่ และการตั้งบ้านติดถนนซอยใกล้พื้นที่เกษตรกรรมสนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก) .....	72
4.10 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสนามบ้านทุเรียน .....	73
4.11 การตั้งบ้านติดถนนซอยใกล้พื้นที่เกษตรกรรมสนามบ้านทุเรียน.....	73
4.12 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ .....	74
4.13 สวนมะพร้าวสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ.....	74
4.14 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก) .....	75
4.15 พื้นที่ทำการเกษตรกรรม สนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก).....	75
4.16 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามบ้านทุเรียน.....	76
4.17 สวนมะพร้าว สนามบ้านทุเรียน .....	76
4.18 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ.....	77
4.19 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ .....	77
4.20 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก).....	78
4.21 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนเข้าสู่สนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก).....	78
4.22 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามบ้านทุเรียน .....	79
4.23 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนเข้าสู่สนามบ้านทุเรียน .....	79
4.24 แสดงแผนที่แหล่งน้ำ สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ .....	80
4.25 แสดงแผนที่แหล่งน้ำ สนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก) .....	81
4.26 แสดงแผนที่แหล่งน้ำสนามบ้านทุเรียน .....	82
4.27 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ .....	83
4.28 พื้นที่เปิดโล่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ .....	83
4.29 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก) .....	84
4.30 พื้นที่เปิดโล่งสนามหน้าเมือง (ป๋อนเล็ก) .....	84

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.31 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามบ้านทุเรียน.....	85
4.32 พื้นที่เปิดโล่งสนามบ้านทุเรียน.....	85
4.33 แสดงภาพสนามควายชนในปัจจุบัน.....	88
4.34 แสดงผังสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ.....	89
4.35 แสดงผังโซนนิ่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ.....	89
4.36 แสดงผังสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	90
4.37 แสดงผังโซนนิ่งสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	90
4.38 แสดงผังสนามบ้านทุเรียน.....	91
4.39 แสดงผังโซนนิ่งสนามบ้านทุเรียน.....	91
4.40 เสาหลักสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	93
4.41 ลูกในสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	93
4.42 ประตูทางเข้าสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	94
4.43 ขาข่ายสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	94
4.44 ผนัง 1 สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	95
4.45 ผนัง 2 สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	95
4.46 ผนัง 3 สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	95
4.47 พื้นที่เลี้ยงควายในขนาสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน.....	96
4.48 พื้นที่คนเลี้ยงดูควายชนในขนาสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	96
4.49 การขนย้ายขนออกจากพื้นที่สนาม.....	97
4.50 แสดงการปรับที่ดินสำหรับการสร้างสนามควายชน.....	100
4.51 การเตรียมพื้นที่สร้างสนาม.....	100
4.52 การปักหลักล้อมสนาม.....	101

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.53 การปักหลักคู่เพื่อทำเป็นช่องประตู.....	101
4.54 หลักรับสนามควายชน.....	102
4.55 ช่างพันหลักกับลูกใน.....	102
4.56 ช่างพันหลักกับลูกในที่มีหลายระดับ.....	103
4.57 ลูกในกับสนามควายชน.....	103
4.58 ไม้ค้ำยันสายไฟฟ้า.....	104
4.59 ไม้ค้ำยันกับสนาม.....	104
4.60 รั้วสังกะสีกันแบ่งพื้นที่สนาม.....	105
4.61 ท่อนไม้ที่นำมาใช้เป็นหลักสนาม.....	105
4.62 ไม้ไผ่สีสุกที่ใช้ในการทำรั้วลูกใน.....	108
4.63 ท่อนไม้ที่นำมาใช้เป็นหลักสนาม.....	109
4.64 รั้วสังกะสีกันแบ่งพื้นที่สนาม.....	109
4.65 รั้วสังกะสีกันแบ่งพื้นที่สนาม.....	110
4.66 ควายชนในสนามเขาร่อน.....	111
4.67 ควายชนในสนามเขาร่อน.....	112
4.68 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชนก่อนการแข่งขัน สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ.....	113
4.69 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชน ก่อนการแข่งขัน สนามหน้าเมือง (ป่อนเล็ก).....	113
4.70 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชน ก่อนการแข่งขันสนามบ้านทุเรียน.....	114
4.71 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน.....	115
4.72 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน.....	115
4.73 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน.....	116

## สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.74 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ	117
4.75 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	117
4.76 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามบ้านทุเรียน	118
4.77 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน	119
4.78 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน	119
4.79 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน	120
4.80 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ	121
4.81 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	121
4.82 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามบ้านทุเรียน	122
4.83 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน	122
4.84 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน	123
4.85 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน	123
4.86 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน	124
4.87 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน	124
4.88 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ	125
4.89 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	125
4.90 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามบ้านทุเรียน	126
4.91 การทำมะพร้าวในอดีตของคนเกาะสมุย	127
4.92 พื้นที่ข้างในชนา	128
4.93 การทำความสะอาดควายก่อนเข้าสนามชน	129
4.94 ประตูทางเข้าลูกใน	129
4.95 การเตรียมพร้อมควายก่อนเปิดม่านขาว	130
4.96 การเตรียมปิดม่านขาว	131

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษา<sup>XIII</sup> เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.97 ควายในสนามชน .....	131
4.98 การทำพิธีก่อนการแข่งขันควายชน.....	133
4.99 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามเขาร่อน ต.แม่น้ำ .....	134
4.100 ใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก).....	134
4.101 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามบ้านทุเรียน .....	135
4.102 การชนควายลานในอดีต .....	136
4.103 ที่มงานคนเลี้ยงควายชน.....	137
4.104 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน .....	138
4.105 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน .....	138
4.106 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามเขาร่อน ต.แม่น้ำ .....	139
4.107 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) .....	139
4.108 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามบ้านทุเรียน.....	140
4.109 การชนควายช่วงที่ 1 .....	143
4.110 การชนควายช่วงที่ 2 .....	144
4.111 การชนควายช่วงที่ 3 .....	145
4.112 สรุปลองค์ประกอบสถาปัตยกรรมภายในสนามควายชนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทาง ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม .....	146

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการ

ปัจจุบันของประเพณีการจัดการแข่งขันควายชน มีความนิยมในการจัดการแข่งขัน และสามารถพบได้เพียงแคในบริเวณพื้นที่ อำเภอกะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยได้มีการจัดงานการแข่งขันประเพณีการชนควายนี้มาอย่างต่อเนื่องมา ตั้งแต่อดีตจนกลายเป็น ประเพณีที่อยู่คู่กับคนเกาะสมุย ซึ่งได้มีผู้ที่สนใจได้ทำวิจัยและค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณีแข่งขัน ควายชนในเชิงของสังคมและวัฒนธรรม แต่ในแง่ของสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ ของสนามและพื้นที่ โดยรอบเออนั้นยังไม่ถูกพูดถึงมากนัก

ในปัจจุบันความนิยมของการชนควายนั้นมีแนวโน้มที่จะลดลงเนื่องจาก ความนิยมในการรับชมและเลี้ยงควายที่ลดลงของคนรุ่นใหม่รวมถึงในเชิงการไม่คุ้มทุนในการจัดการแข่งขันในแต่ละครั้งของผู้จัด และผู้เลี้ยงเองก็ตาม ทำให้ในอนาคตรูปแบบของวัฒนธรรม และประเพณีการชนควายอาจเลือนหายไป ทำให้สนามชนควายซึ่งเป็นองค์ความรู้เฉพาะของคนในพื้นที่อำเภอกะสมุย อาจจะเลือนหายไปได้เช่นกัน

การศึกษากฎมิตศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อหาความสำคัญผ่านทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นผ่านการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรม และทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย การรังวัด การสังเกตการณ์ และ การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้จำแนกองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมของสนามควายชนได้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงแสดงให้เห็นถึง การผสมผสานกันของวัฒนธรรม ของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และสะท้อนวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่มีการสืบทอดผ่านระยะเวลา โดยมีปัจจัยของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และปัจจัยจากตัวมนุษย์เองเป็นตัวกำหนดทิศทาง และรูปแบบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551)นี่จึงเป็นที่มาของหัวข้อวิจัยเรื่อง การศึกษากฎมิตศน์วัฒนธรรมสนามควายชนเกาะสมุย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาโครงการ

เพื่อศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม สนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

## 1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษาโครงการ

### 1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) เน้นศึกษาศึกษาารูปแบบการจัดวางพื้นที่ใช้งาน และพื้นที่สถาปัตยกรรมในบริเวณสนามควายชน

2) ศึกษาลักษณะแบบองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ส่งผลถึงตัวพื้นที่ใช้งานและสถาปัตยกรรม

### 1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

โดยจะเลือก จากสนามชนควายที่ยังคงมีสภาพดีหรือมีการจัดการแข่งขันอยู่โดยมีทั้งหมด 3 สนาม ดังนี้ 1.สนามเขารอน ต.แม่น้ำ 2.สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) 3.สนามบ้านทุเรียน ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเกาะสมุย



1.1 แสดงตำแหน่งของสนามควายชนในปัจจุบัน

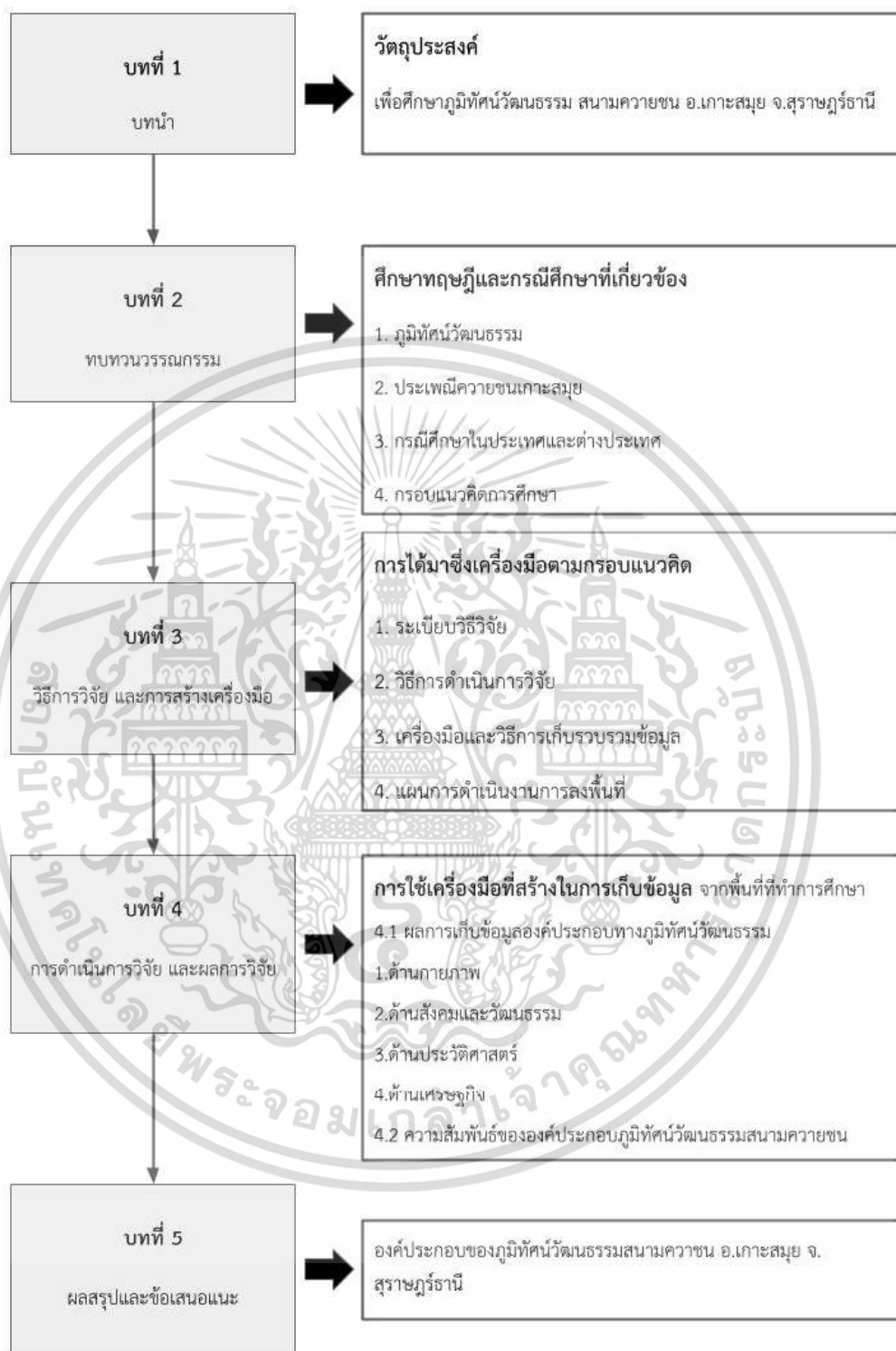
ที่มา : ผู้วิจัย

## 1.4 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาโครงการ

การเก็บข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 1.5 ขั้นตอนการศึกษา



## 1.2 แสดงขั้นตอนการศึกษา

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 2

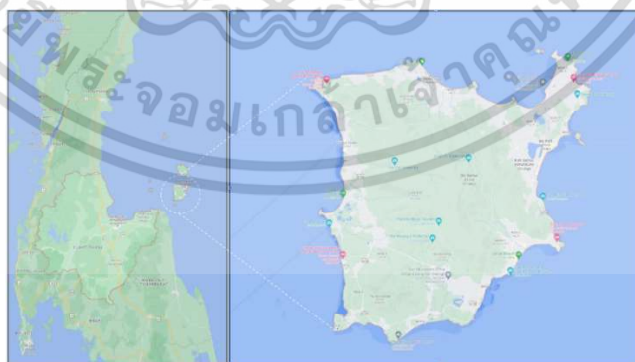
### ทบทวนวรรณกรรม

ในการทบทวนวรรณกรรมของการศึกษาเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามชนควาย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ต้องศึกษาหาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ รวมถึงงานวิจัยต่างๆ และสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง จะประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

- 2.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2.2 ประเพณีควายชนเกาะสมุย
- 2.3 กรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ
- 2.4 กรอบแนวคิด

#### 2.1 การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม จะประกอบไปด้วย 2.1.ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในระดับสากล และ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย 2.ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และ 3.องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถแจกแจง และสรุปองค์ประกอบในการศึกษาเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรม



2.1 แสดงภาพแผนที่และที่ตั้งของอำเภอเกาะสมุย

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.1.1 ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

คำว่า "ภูมิทัศน์วัฒนธรรม" หรือในภาษาอังกฤษว่า "Cultural Landscape" ซึ่งประกอบขึ้นจากคำสองคำคือ "Culture" และ "Landscape" อันมีความหมายโดยเบื้องต้นว่า "การรับรู้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม" ซึ่งคำดังกล่าวถูกใช้ครั้งแรกๆ ในราวช่วงหลังของศตวรรษที่ 19 โดยนักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมัน และนักภูมิศาสตร์ชาวฝรั่งเศสแต่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 โดยคาร์ลซาเออร์ศาสตราจารย์ประจำสาขาภูมิศาสตร์มนุษย์แห่งเบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1920

### 2.1.1.1 แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมในระดับสากล

อนูวัฒน์ การถัก (2556) ได้กล่าวถึง Otto Schlüter และ Carl O Sauer ไว้ว่า Otto Schlüter ชาวเยอรมัน ได้เริ่มใช้คำว่า Cultural Landscape ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1880 เพื่อใช้ในการอธิบายรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในทางตอนกลางของยุโรปและประเทศเยอรมัน เนื่องจากทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษารูปแบบเมือง ซึ่งขอบเขตการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประกอบไปด้วย การตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมในช่วงระยะเวลาต่างๆ ของประวัติศาสตร์ และสรุปผลโดยการพรรณนาและอธิบายการกระทำ ความคิด ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ ในช่วงแรกนี้นักวิจัยทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ค้นหาแนวทางในการอธิบายรูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยกิจกรรมของมนุษย์และวัฒนธรรม โดยใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและอธิบายรูปแบบทางภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและพฤติกรรมมนุษย์ โดย Otto Schlüter ได้ให้ความสนใจในรายละเอียดขององค์ประกอบทางวัฒนธรรม สภาพทางธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออธิบายถึงระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

Carl O Sauer ในทศวรรษ 1920 งานของเขาได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิทัศน์ชนบท ในฐานะที่เป็นภูมิทัศน์ธรรมดาทั่วไป (Ordinary Landscape) ที่สัมพันธ์กับความเชื่อ ซึ่งเขาให้คำจำกัดความของคำว่า Landscape จากรากศัพท์ในภาษาเยอรมันที่มีความหมายว่า Land Shape โดยหมายถึงพื้นที่ที่มีรูปลักษณะที่ชัดเจนทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยมิติทางวัฒนธรรมของมนุษย์ และการทำความเข้าใจภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นต้องระลึกเสมอว่า เป็นสิ่งที่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเปลี่ยนแปลงมากกว่าหยุดนิ่ง เคลื่อนไหวมากกว่าสงบ มีชีวิตมากกว่าเป็นซากปรักหักพัง และมีการใช้สอยมากกว่าการทิ้งร้าง ในการนำเสนอแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ Berkeley School of Geography นั้น เป็นการควมรวมศาสตร์ทางด้านภูมิทัศน์และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่ง Sauer อธิบายว่า เป็นความเคลื่อนไหวระหว่างชีวิตกับผืนดิน โดยใช้วิธีการศึกษาศาสตร์แบบการมองย้อนอดีต (Retrospective Science) เป็นพื้นฐานในการมองอนาคต และมองภูมิทัศน์ผ่านความเข้าใจในวัฒนธรรมและพลังของมิติทางสังคมเศรษฐกิจที่เป็นตัวสร้างมันขึ้นมา

ตารางที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Otto Schlüter และ Carl O Sauer

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ			
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
Otto Schlüter		✓						✓		✓				
Carl O Sauer							✓	✓						✓

จากการศึกษาผลงานศึกษาของ อิชยา ทองเอียด (2564) ได้กล่าวถึง Carl O. Sauer, European Landscape Convention และ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) ไว้ดังนี้

Carl O. Sauer กล่าวว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมเกิดจากภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ โดยกลุ่มวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นตัวการที่กระทำ ส่วนพื้นที่ธรรมชาติเป็นตัวกลาง และภูมิทัศน์ วัฒนธรรมคือผลลัพธ์

European Landscape Convention ได้กำหนดความหมายของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมนุษย์สามารถรับรู้ได้ โดยที่อัตลักษณ์ของพื้นที่เกิดจากการกระทำกิจกรรม หรือปฏิกิริยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ และมีการกล่าวถึงการกระทำที่เกิดจากมนุษย์ในอดีตโดย เป็นการเน้นย้ำถึงประเด็นความสำคัญในเรื่อง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) กล่าวว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นสภาพแวดล้อมสรรค์สร้างที่อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีการตั้งถิ่นฐานในที่ใด ๆ จะมีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมให้ตอบสนองต่อความต้องการ ในการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรม โดยการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมนี้ไปอย่างพอเพียงและเคารพ ต่อธรรมชาติ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่อย่างมีความสุข

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง (2566) ได้กล่าวถึง UNESCO ไว้ว่า ภูมิวัฒนธรรม (cultural landscape) เป็นพื้นที่เด่นทางภูมิศาสตร์ หรือ ทรัพย์สินที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติและผลงาน ของมนุษย์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ แนวคิดนี้เกิดจากการพิจารณาปรับปรุงและ พัฒนาขึ้นในแวดวงของ แหล่งมรดกโลกนานาชาติ เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามระหว่างประเทศ ที่จะใกล้เคียงปรองดองคติ ทวินิยมแห่งธรรมชาติ และวัฒนธรรมในโลกตะวันตก

ตารางที่ 2.2 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Carl O Sauer UNESCO และEuropean Landscape Convention

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม														
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติ-ศาสตร์		เศรษฐกิจ			
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง	พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
Carl O Sauer								✓	✓						✓
UNESCO		✓						✓	✓						
European Landscape Convention									✓			✓	✓		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยสรุปแล้ว ความเห็นในเรื่องของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้น คือ การที่ภูมิทัศน์ในพื้นที่ต่างๆ ได้รับการออกแบบโดยมนุษย์ทั้งตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือการพัฒนาของวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการจากการเปลี่ยนแปลงของทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง

### 2.1.1.2 แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

เทียมสุรย์ (2553) การศึกษาทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย เริ่มเกิดขึ้นในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญาามรดกโลกของประเทศไทย ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกได้บรรจุเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นหนึ่งในประเภทที่สามารถประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกได้ ส่งผลให้หน่วยงานด้านวัฒนธรรมในประเทศไทยได้เริ่มศึกษาความหมายและองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมมากขึ้น

อนุวัฒน์ การถัก (2556) ได้กล่าวถึง คำว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ไม่ปรากฏชัดว่าเริ่มใช้เมื่อใด ซึ่งถ้าพิจารณาจากรากศัพท์แล้ว เป็นการแปลความหมายจากคำว่า Cultural Landscape ซึ่งเป็นศัพท์ที่เริ่มใช้เป็นที่แพร่หลายในช่วงที่แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับเข้าสู่อนุสัญญาามรดกโลกในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมในอนุสัญญานี้ด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ ภูมิทัศน์ที่มุ่งเน้นต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่เนื่องจากในสังคมไทยยังไม่เคยมีแนวคิดในเรื่องนี้มาก่อน จึงเกิดความสับสนในการนำไปใช้ ซึ่งในกระบวนการศึกษาด้านนี้ในประเทศไทยนั้น มีปรากฏอยู่ในกระบวนการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาก่อนแล้ว เนื่องจากการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นการมองสถาปัตยกรรมผ่านบริบทของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมครั้งแรกในประเทศไทยนั้นเป็นงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาขั้นต้นด้านชุมชนและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ในปี พ.ศ. 2526 โดย ประสงค์ เอี่ยมอนันต์และคณะ ที่เริ่มมีการศึกษามิติด้านชุมชนที่เป็นระบบ รวมถึงบทความเรื่อง “ตลาดพื้นบ้านลานนาไทย” โดย อรศิริ ปาณินท์ ในปีเดียวกันหลังจากแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ถูกบรรจุเข้าสู่อนุสัญญาามรดกโลกในปี พ.ศ. 2535 ได้ส่งผลต่อการตื่นตัวของวิชาการในประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เกิดการวิจัยและศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังและเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะศาสตร์ทางการอนุรักษ์ การผังเมือง การออกแบบชุมชนเมือง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และภูมิสถาปัตยกรรม แต่ถึงกระนั้นการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของ Cultural Landscape ในประเทศไทยก็มีความหลากหลายทั้งคำและความหมาย ซึ่งรวบรวมพอสังเขปได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรรพ เวสสุนทรเทพ (2557) ได้กล่าวถึง การเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมระดับสากลนั้น ส่งผลถึงการศึกษภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในประเทศไทย ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงใหญ่ ๆ คือ การศึกษภูมิทัศน์วัฒนธรรมช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2536 ถึงก่อน พ.ศ. 2548 และช่วงที่ 2 คือ ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาในช่วงแรกนั้นจะมีจำนวนค่อนข้างน้อย รวมถึงมีการศึกษาประเภทเพื่อการวิจัยเพียงประเภทเดียว ตามแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมเท่าที่มีในขณะนั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่ โดยศึกษาในด้านประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงเส้นทางคมนาคมต่างๆ โดยที่ต่อมาของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้มีการศึกษานอกจาก การศึกษาตัวแปรทางภูมิศาสตร์คือด้านประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการคมนาคมแล้ว ยังมีการเพิ่มเติมประเด็นอื่น ๆ

การศึกษาในช่วงที่ 2 คือ การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วง ที่มีผลงานการศึกษาถูกเผยแพร่ค่อนข้างมาก เนื่องจากแนวคิดและทฤษฎีในระดับสากลถูกเผยแพร่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายในด้านวัตถุประสงค์โครงสร้างและองค์ประกอบอีกด้วย รวมไปถึงแนวทางการจัดการและกรณีศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศโดยแบ่งเป็น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบมีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์และวัฒนธรรม รวมไปถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังถูกอ้างอิงในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมหลายเล่ม และโครงสร้างของหนังสือถูกใช้เป็นโครงสร้างในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมอีกหลายเล่มเช่นกัน

อิษยา ทองเอียด (2564) ได้กล่าวถึง ICOMOS Thailand นิยามความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่า สภาพภูมิประเทศที่มนุษย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ แสดง ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ หรือความศรัทธา ในศาสนา จนเกิดความเป็นเอกลักษณ์ที่ข้ามกาลเวลา

เกรียงไกร เกิดศิริ (2551) ให้คำจำกัดความของภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการและการกระทำของมนุษย์เพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งมนุษย์มีข้อจำกัดต่าง ๆ ทำให้การจัดการพื้นที่นั้นเป็นไปได้เพียงระดับหนึ่ง รวมถึงข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมเองก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการของมนุษย์เช่นกัน

นวนัฐ โอศิริ (2551) ให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่า สิ่งที่เกิดจาก ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านช่วงเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ภูมิทัศน์ วัฒนธรรมนั้นไม่ใช่เป็นเพียงภาพหยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกับ สภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการต่าง ๆ ของ มนุษย์ ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา และตลอดจนการปรับตัวของมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกับ สภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 2.3 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Carl O Sauer UNESCO และEuropean Landscape Convention

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติ-ศาสตร์		เศรษฐกิจ		
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ICOMOS Thailand	✓							✓						
เกรียงไกร เกิดศิริ		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓		
นาวินทร์ โอศิริ	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓				✓

โดยสรุปแล้วความเห็นในเรื่องของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น เริ่มต้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอนุสัญญาามรดกโลกของประเทศไทย เพื่ออนุรักษ์ ภูมิทัศน์ที่มุ่งเน้นต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยแบ่งเป็น 2 ช่วง โดยที่ช่วงแรกมีจุดประสงค์ในการศึกษาแค่ด้านเดียวการศึกษาตัวแปรทางภูมิศาสตร์ ด้านประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน ต่อมาจึงมีหลายปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการศึกษามากขึ้นทั้งด้านสังคมวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นมีการมององค์ประกอบที่กว้างมากขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.1.2 ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ของทางตะวันตกและภายในประเทศไทยได้มีการจำแนกไว้มากหลายรูปแบบ ซึ่งมีความแตกต่างกันเนื่องจากเกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่

### 2.1.2.1 การแบ่งด้วยระดับความเข้มข้นของมนุษย์ที่เข้าไปจัดการภูมิทัศน์

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหา-  
วิทยาลัยศิลปากร (2549) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วย  
ระดับความเข้มข้นของมนุษย์ที่เข้าไปจัดการภูมิทัศน์ได้แก่

1) **ภูมิทัศน์นำวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมชนบท** เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่  
มนุษย์มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์น้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดทางทรัพยากรและเทคโนโลยี  
ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์  
โดยมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและเคารพต่อธรรมชาติ เช่น การปรับพื้นที่  
ลาดชันเป็นนาขั้นบันได และการระบายน้ำในระบบเมืองฝาย ฯลฯ

2) **ภูมิทัศน์ที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์ และวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์  
วัฒนธรรมกิ่งเมืองชนบท** ภูมิทัศน์วัฒนธรรมลักษณะนี้เป็นลักษณะที่พัฒนาขึ้นมาจาก  
ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชนบทเมื่อเวลาผ่านไปชุมชนมีการพัฒนามากขึ้นก็ส่งผลต่อการปรับสภาพ  
ภูมิประเทศมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ แต่ยังไม่ให้คุณค่าต่อสภาพแวดล้อม  
ของพื้นที่อยู่ดั้งเดิม

### 3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในลักษณะนี้ จะสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในวัฒนธรรมเมือง ได้แก่  
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากมนุษย์ตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลายาวนานมีการปรับ  
ลักษณะภูมิประเทศให้ตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตโดยพัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กเป็นชุมชนเมืองขนาด  
ใหญ่และมีการแก้ปัญหา รวมถึงการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยการใช้เทคโนโลยีจนบางครั้ง  
อาจกลายเป็นความพยายามในการเอา ชนะสภาพแวดล้อม

### 2.1.2.2 การแบ่งด้วยกรอบทางประวัติศาสตร์

National Park Service ได้แบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท

### 1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ (Historic Designed Landscape)

เป็นภูมิทัศน์ที่ออกแบบโดยผ่านกระบวนการคิด ที่คำนึงถึงเรื่องความงาม และความสุนทรีย์เป็นสำคัญซึ่งการออกแบบภูมิทัศน์เช่นนี้จะเกี่ยวเนื่องไปกับความสัมพันธ์ ประวัติศาสตร์ หรือบุคคลสำคัญในอดีตรวมไปถึงเป็นภูมิทัศน์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนแห่งยุคสมัย

### 2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบพื้นถิ่น (Historic Vernacular Landscape)

เป็นภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้คนในถิ่นนั้นๆ ที่มีต่อพื้นที่หรือบริบทเป็น ภูมิทัศน์แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การใช้สอยพื้นที่ ตลอดจนพัฒนาการ ของพื้นที่ ภูมิทัศน์ดังกล่าวสามารถพบได้ในพื้นที่ชนบทหรือชานเมือง หมู่บ้านชาวประมง และพื้นที่เกษตรกรรม

### 3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์(Historic Sites Cultural Landscape)

เป็นภูมิทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สามารถเล่าเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภูมิทัศน์ดังกล่าว เช่น บ้านพักบุคคลสำคัญ สนามรบ ฯลฯ

### 4) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกลุ่มชน (Ethnographic Landscape)

เป็นภูมิทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนกับการใช้สอยในสิ่งแวดล้อมนั้นๆในแง่ของ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบธรรมชาติส่งผลต่อการ ดำเนินชีวิตของคน ในหลากหลายกลุ่มผ่านระยะเวลา

นวนัฐ โอศิริ ได้ใช้เกณฑ์ข้างต้นในการแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยแบ่ง ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ภูมิทัศน์โบราณคดีและประวัติศาสตร์ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ในอดีต สร้างขึ้น และปรากฏร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ชุมชนโบราณ แหล่งฝังศพ อุทยานประวัติศาสตร์ พระราชวัง และพระราชอุทยาน ฯลฯ

2) ภูมิทัศน์พื้นถิ่น หมายถึงภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในพื้นที่ ชนบททั้งที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทางพิธีกรรม

3) ภูมิทัศน์เกษตรกรรม หมายถึงภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดิน และ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ เช่น นาข้าว เหมือง ฝาย ฯลฯ

4.) ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ หมายถึงพื้นที่ที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่ในอดีต และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีความเจริญสูงในด้านวัฒนธรรม มีการวางผังอย่างชัดเจนมีสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ที่ทรงคุณค่าทางความงามและประวัติศาสตร์

### 2.1.2.3 การแบ่งด้วยลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรม

นักมนุษยวิทยาได้ทำการแบ่ง ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น บ้านเรือน ศาสนสถาน การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะชุมชน กายภาพ และพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ของสังคม ฯลฯ

2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น คติความเชื่อประเพณี หรือฐานความคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำต่อสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน เพื่อการดำรงอยู่ของสังคม (อิชยา, 2564)

### 2.1.2.4 การแบ่งด้วยลักษณะของการปฏิสัมพันธ์

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2014) แบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

#### 1) ภูมิทัศน์ที่มีแบบแผนชัดเจน (Clearly Defined Landscapes)

คือภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบเป็นอย่างดีสร้างขึ้นเพื่อเหตุผลทางด้านสุนทรียภาพเป็นส่วนใหญ่อาจมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์หรือศาสนาประกอบอยู่ด้วย เช่น อนุสรณ์ วัด สวนสาธารณะ ฯลฯ

#### 2) ภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยสัมพันธ์กับธรรมชาติ (Organically Evolved Landscape)

คือภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ตลอด จนศาสนาและมีการพัฒนาที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันผ่านความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ ได้แก่

ภูมิทัศน์ดั้งเดิม(RelictLandscape) คือภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้น ในอดีตและได้หยุดพัฒนาการไปแล้วแต่ยังคงเหลือร่องรอยให้เห็นถึงปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภูมิทัศน์ต่อเนื่อง(ContinuingLandscape) คือภูมิทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆในปัจจุบันที่แสดงถึงพัฒนาการที่ สืบเนื่องมาจากอดีตกระทั่งปัจจุบัน

### 3) ภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ (Associative Cultural Landscape)

คือภูมิทัศน์ที่เกิดจากมนุษย์เชื่อมโยงคติความเชื่อกับธรรมชาติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภูมิทัศน์ศักดิ์สิทธิ์

โดยในการศึกษาครั้งนี้จะสนใจประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแง่ของการแบ่งด้วยระดับความเข้มข้นของมนุษย์ที่เข้าไปจัดการภูมิทัศน์ และการแบ่งด้วยลักษณะปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ 2.4 แสดงประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	
การแบ่งประเภท	รายละเอียด
<b>1. การแบ่งด้วยระดับความเข้มข้นของมนุษย์ที่เข้าไปจัดการภูมิทัศน์</b>	
	1) ภูมิทัศน์นำวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมชนบท
	2) ภูมิทัศน์ที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์ และวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมกึ่งเมืองชนบท
	3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์ วัฒนธรรมเมือง
<b>2.การแบ่งด้วยกรอบทางประวัติศาสตร์</b>	
National Park Service	1)ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ (Historic Designed Landscape)
	2)ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์แบบพื้นถิ่น (Historic Vernacular Landscape)
	3) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historic Sites Cultural Landscape)
	4) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกลุ่มชน (Ethnographic Landscape)
<b>3.การแบ่งด้วยลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรม</b>	
	1) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม
	2) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นนามธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	
การแบ่งประเภท	รายละเอียด
<b>4.การแบ่งด้วยลักษณะของการปฏิสัมพันธ์</b>	
(UNESCO)	1) ภูมิทัศน์ที่มีแบบแผนชัดเจน (Clearly Defined Landscapes)
	2) ภูมิทัศน์ที่พัฒนาโดยสัมพันธ์กับธรรมชาติ (Organically Evolved Landscape)
	3.) ภูมิทัศน์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ (Associative Cultural Landscape)

### 2.1.3 องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม

#### 2.1.3.1 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีของกนูบัตร์เบอร์ร่า

Australia/COMOS (1992) กนูบัตร์เบอร์ร่าได้บรรยายถึงหลักฐานทางกายภาพ ทั้งหมดของภูมิทัศน์ หรือลักษณะเด่น ของภูมิทัศน์ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์กายภาพ โครงสร้างที่ยังคงอยู่ อีกทั้งหลักฐาน ทางโบราณคดี นอกจากนี้ยังรวมถึงหลักฐานที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น วรรณคดี ศิลปกรรม หรือคติชาวบ้าน ฯลฯ อาจปรากฏในหลักฐานทางเอกสาร วรรณกรรม จิตรกรรม หรือในความทรงจำและเรื่องเล่าซึ่งการแบ่งประเภทและรูปแบบองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถทำได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับหลักฐานทางกายภาพที่สามารถบรรยายคุณลักษณะได้ คณะกรรมการมรดกของออสเตรเลียได้ใช้การแบ่งหมวดหมู่ตามรูปแบบที่แตกต่างของสถานที่ด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.5 แสดงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีของกนูบัตร์เบอร์ร่า

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	รายละเอียด
โครงสร้าง (Structure)	ลักษณะทางกายภาพที่ยังคงอยู่ โครงสร้างที่มีลักษณะเด่น มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมของมนุษย์ เช่น อาคาร กระโจม เชื้อน หรือ คอกสัตว์ ฯลฯ
กลุ่มอาคาร (Complex)	จำนวนลักษณะพิเศษ ที่แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันในบางประการ เช่น ความสำเร็จในการใช้หรือประโยชน์ใช้สอย
ที่ตั้ง (Site)	แหล่งที่ตั้งของเหตุการณ์ โครงสร้าง หรือกลุ่มอาคาร หลักฐานทาง กายภาพที่ยังคงหลงเหลืออยู่
ลักษณะพิเศษ (Feature)	องค์ประกอบ หรือส่วนประกอบของภูมิทัศน์ ที่ตั้งหรือกลุ่มอาคาร ลักษณะพิเศษทางธรรมชาติ เช่น ถนนที่มีต้นไม้แปลกๆสองข้างทาง การสะสมการตกตะกอนของแร่ธาตุ ฯลฯ
ลักษณะเป็นแนวยาว (Linear)	โครงข่ายภูมิทัศน์แบบยาวแคบหรือองค์ประกอบของภูมิทัศน์เช่นถนนหรือเส้นทางการขนส่งและส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง บริเวณหยุดพัก คอกปศุสัตว์ ที่พักชั่วคราว ฯลฯ

ตารางที่ 2.6 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ Australia ICOMOS

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม														
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม				ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ		
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง	พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ		โบราณคดี	ประวัติศาสตร์
Australia ICOMOS		✓		✓		✓							✓	✓	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 2.1.3.2 องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจาก U.S. National Park Service

การอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกาแบ่งหมวดหมู่องค์ประกอบโดยให้ความสำคัญในด้านกายภาพเป็นหลัก ได้แก่ การใช้ที่ดินและกิจกรรม รูปแบบของระบบพื้นที่ รูปแบบขององค์ประกอบเชิงพื้นที่ การปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงข่ายการสัญจร เส้นแบ่งเขตการเพาะปลูก อาคาร โครงสร้าง และสิ่งก่อสร้าง การรวมกลุ่ม แหล่งโบราณคดี ตลอดจนองค์ประกอบที่มีขนาดเล็ก และให้ความสำคัญกับสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นนามธรรมค่อนข้างน้อย ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณีที่มีอิทธิพลต่อพื้นที่ (U.S. National Park Service, 2549) ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 2.7 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีของการอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	รายละเอียด
1. กระบวนการกำหนดรูปร่างของพื้นที่ (Land Shaping Processes)	
การใช้ที่ดินและกิจกรรม (Land Uses and Activities)	รูปแบบการใช้ที่ดิน อาชีพ
รูปแบบขององค์ประกอบเชิงพื้นที่ (Pattern of Spatial Organization)	เช่น ขนาดของพื้นที่เกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานหรือโครงสร้างของ แหล่งที่ตั้ง การเข้าถึงแหล่งน้ำ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจได้รับอิทธิพลจาก ปัจจัยทางด้านการเมือง หรือนโยบายของรัฐ
การปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (Response to Natural Environment)	วิถีชีวิตประเพณีและการปฏิบัติต้องปรับให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นและระบบนิเวศวิทยา
วัฒนธรรมประเพณี (Cultural Traditions)	อิทธิพลต่อการใช้ที่ดิน การครอบครองที่ดิน และรูปร่างของที่ดิน
2. องค์ประกอบด้านกายภาพ (Physical Network)	
โครงข่ายการสัญจร (Circulation Network)	ระบบเพื่อการขนส่ง คน สินค้า และวัตถุดิบ
เส้นแบ่งเขต (Boundary Demarcations)	เช่น กรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน คอกม้า หรือคอกปศุสัตว์ที่มีการกำหนดโดยรั้ว ฯลฯ
พืชพรรณ (Vegetation)	พืชพรรณที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน เช่น รั้วต้นไม้ ร่มเงาของ ต้นไม้ ป่าซุง ฯลฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	รายละเอียด
อาคาร โครงสร้าง และสิ่งก่อสร้าง (Buildings, Structure, and Objects)	อาคารที่พัวพันในกิจกรรมของมนุษย์ โครงสร้างที่สนองประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ นอกเหนือจากที่พักอาศัย หรือโครงสร้าง ที่เปลี่ยนแปลงได้ เช่น การทำเครื่องหมาย หรืออนุสาวรีย์ ฯลฯ
การรวมกลุ่ม (Clusters)	การรวมกลุ่มของอาคาร โครงสร้าง หรือลักษณะพิเศษอื่น ๆ เช่น ใน พื้นที่เกษตรกรรม หรือกลุ่มของการตั้งถิ่นฐาน ฯลฯ
แหล่งโบราณคดี (Archaeological Site)	ที่ตั้งของกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ร่องรอยการประกอบอาชีพ หรือร่องรอยพื้นผิวที่ยังคงเหลืออยู่
องค์ประกอบที่มีขนาดเล็ก (Small-Scale Elements)	องค์ประกอบในระดับบุคคล เช่น สัญลักษณ์ถนน ประตูรั้ว สะพาน สำหรับคนเดินเท้า ฯลฯ โดยรวมอาจมาจากการกำหนดเส้นแบ่งเขต หรือโครงข่ายการสัญจร

ตารางที่ 2.8 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ U.S. National Park Service

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติ-ศาสตร์	เศรษฐกิจ			
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
U.S. National Park Service	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 2.1.3.3 องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจาก เกรียงไกร เกิดศิริ

เกรียงไกร เกิดศิริ ได้จำแนกประเภทขององค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.9 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากเกรียงไกร เกิดศิริ

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	รายละเอียด
1) ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ชื่อสถานที่ (Name) / ที่ตั้ง (Location)</li> <li>- สภาพโดยรวมของพื้นที่ (Existing Condition)</li> <li>- ลักษณะของภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่โดดเด่น (Geography Feature)</li> <li>- เจ้าของ / ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Owner / Stakeholder)</li> <li>- ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ / ประวัติความเป็นมา (History / Background)</li> <li>- ประเภทของการใช้สอยของพื้นที่ในปัจจุบัน (Land Use)</li> <li>- ความเข้มข้นของการใช้สอย (Occupancy)</li> <li>- องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ต้นไม้ใหญ่, สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, แหล่งน้ำ, แหล่งโบราณคดี (Cultural Landscape Feature and Component)</li> <li>- พืชพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (Native Plant)</li> <li>- ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ (Settlement)</li> <li>- กลุ่มชาติพันธุ์/ กลุ่มชน / ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Ethnic Group / Indigenous / Cultural Diversity)</li> </ul>
2) ข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม</li> <li>- ความดั้งเดิมของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่เริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อใด</li> <li>- คุณค่าในด้านต่าง ๆ</li> <li>- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่</li> <li>- ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมยังดำรงอยู่ต่อไป</li> <li>- ปัจจัยคุกคามที่ทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเสื่อมสภาพ</li> </ul>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.10 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ เกรียงไกร เกิดศิริ

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติ-ศาสตร์		เศรษฐกิจ			
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
เกรียงไกร เกิดศิริ		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	

### 2.1.3.3 องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากนวนิษฐ์ ไอศิริ

ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ 2 เรื่องได้แก่ การจัดพื้นที่ว่าง และกิจกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดินเพื่อการดำรงชีวิต

ตารางที่ 2.11 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ นวนิษฐ์ ไอศิริ

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	รายละเอียด
การจัดพื้นที่ว่าง (Organization of Space)	การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ เช่น อาคาร, พืชพรรณ ทางสัญจร ฯลฯ ลงบนพื้นที่ว่างเพื่อตอบสนอง ความต้องการ พื้นฐานด้านอยู่อาศัย และวัฒนธรรมประเพณี การจัดพื้นที่ว่าง มีปัจจัยกำหนดหลายประการ เช่น ความสอดคล้องกับ สภาพภูมิประเทศความต้องการด้านการใช้สอยแบบแผนอื่น เกิดจากคติความเชื่อหรือความพึงพอใจตามรสนิยม ฯลฯ
กิจกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดินเพื่อการดำรงชีวิต	เกษตรกรรมหมายถึงกระบวนการผลิตอย่างมีระบบด้วย การเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์มีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัว กำหนดรูปแบบ การเกษตรในแต่ละพื้นที่ เช่นสภาพภูมิศาสตร์ ความชำนาญเฉพาะกลุ่ม ทิศทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีฯลฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.12 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ นวนัฐ โอศิริ

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ							สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ		
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
นวนัฐ โอศิริ	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓		✓			✓

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์ประกอบที่ถูกกล่าวถึงเป็นส่วนใหญ่คือองค์ประกอบทางด้าน กายภาพ ต่อมาคือ องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ และ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.13 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรม	องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม													
	กายภาพ							สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติ-ศาสตร์		เศรษฐกิจ		
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
Otto Schlüter		✓							✓		✓			
Carl O Sauer								✓	✓					✓
UNESCO		✓						✓	✓					
Australia ICOMOS		✓		✓		✓						✓	✓	
European Landscape Convention									✓			✓	✓	
U.S. National Park Service	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓		
ICOMOS Thailand	✓							✓			✓			
เกรียงไกร เกิดศิริ		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	
นวนัฐ โอศิริ	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓				✓
รวม	3	5	3	3	1	3	1	3	6	1	3	3	2	2

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้หลายรูปแบบ จากแนวคิดของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ซึ่งหลายแนวคิดมีความเหมือนหรือคล้ายกันในรายละเอียด ทั้งนี้เพื่อการศึกษาองค์ประกอบของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในงานศึกษาเรื่องนี้อย่างครอบคลุม ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด มาพิจารณาและพบว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๆ ได้แก่ ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน โครงข่ายการสัญจร สถาปัตยกรรม ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และเศรษฐกิจ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีความทับซ้อนกันในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงทำการจำแนกหมวดหมู่องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสรุปว่าองค์ประกอบของ ภูมิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทัศน์วัฒนธรรมแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบด้านกายภาพ องค์ประกอบด้าน สังคม และวัฒนธรรม องค์ประกอบด้านประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ดังแสดงในตารางต่อไป

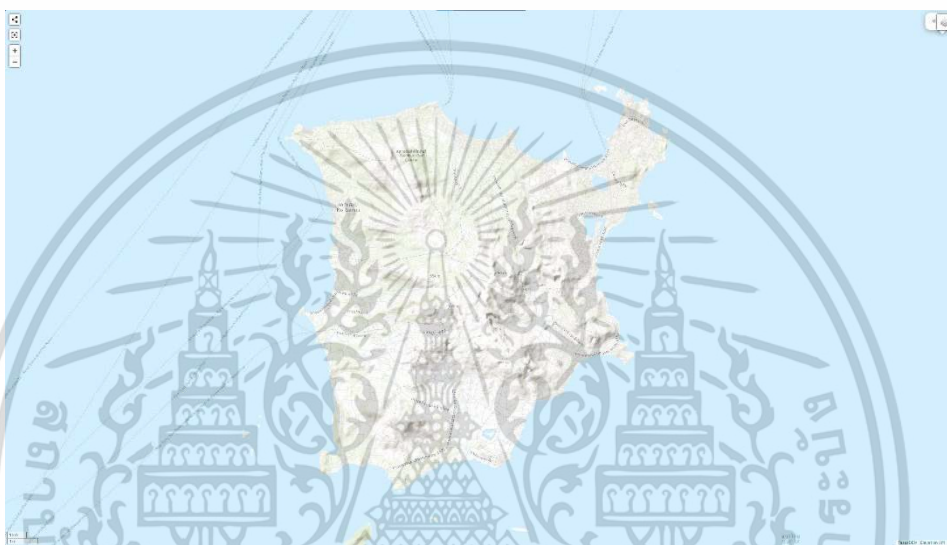
ตารางที่ 2.14 จำแนกรายละเอียดขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม														
กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติ-ศาสตร์		เศรษฐกิจ			
ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง	พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.2 ประเพณีควายชนเกาะสมุย

ในการศึกษาประเพณีควายชนเกาะสมุยจะประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเกาะสมุย ซึ่งประกอบไปด้วย 1.ที่ตั้งและภูมิศาสตร์ของอำเภอเกาะสมุย 2.ภูมิประเทศของอำเภอเกาะสมุย และ ข้อมูลพื้นฐานการแข่งขันควายชน ซึ่งประกอบไปด้วย 1.ความเป็นมาควายชน 2.ลักษณะของควายชน 3.ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันควายชน 4.องค์ประกอบสนามควายชน



รูปที่ 2.2 แผนที่ที่ตั้ง อำเภอเกาะสมุย  
ที่มา : .topographic-map.com

### 2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเกาะสมุย

อำเภอเกาะสมุย เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศไทยรองจากเกาะภูเก็ต และเกาะช้าง ตั้งอยู่ในพื้นที่อ่าวไทยซึ่งอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นเกาะที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว เกาะสมุยมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงาม อาทิเช่น หาดทรายขาวทอดขนานไปกับทิวต้นมะพร้าวริมชายหาด น้ำทะเลใส และนอกจากธรรมชาติชายทะเลแล้ว ยังมีน้ำตกมีแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวท้องถิ่น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับบริบทของ อำเภอเกาะสมุย หรือเรียกว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกาะสมุย (สำนักงานการศึกษาเทศบาลเกาะสมุย, 2564)

### 2.2.1.1 สภาพกายภาพของอำเภอเกาะสมุย

#### 1) ที่ตั้งและภูมิศาสตร์ของอำเภอเกาะสมุย

เกาะสมุยเป็นหมู่เกาะที่ตั้งอยู่บนไหล่ทวีป อยู่ตอนกลางของอ่าวไทย นอกชายฝั่งทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสุราษฎร์ธานีประมาณ 84 กิโลเมตร ระหว่างเส้นรุ้งที่ 9 องศา 30 ลิปดาเหนือ และ เส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก ห่างจากแผ่นดินใหญ่ประมาณ 20 กิโลเมตร และ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 750 กิโลเมตร ด้วยพื้นที่เฉพาะเกาะสมุยราว 227 ตารางกิโลเมตร กว้าง 21 กิโลเมตร ยาว 25 กิโลเมตร เกาะสมุยจึงมี ขนาดใหญ่เป็นอันดับสามของประเทศ

#### 2) ภูมิประเทศของอำเภอเกาะสมุย

พื้นที่บนเกาะสมุยกว่าครึ่งเป็นภูเขาและที่ดอนสูง มีโครงสร้างต่อเนื่องจากเทือกเขานครศรีธรรมราช เป็นภูเขาหินแกรนิตและภูเขาหินทราย ทอดตัวในแนวขวาง จากด้านตะวันตกเฉียงเหนือผ่านกลางตัวเกาะและพื้นที่ด้าน ตะวันตกเฉียงใต้ ภูเขาตอนกลางเรียกว่า “เขาใหญ่” ส่วนภูเขา ลูกอื่นๆ มีขนาดย่อมลงมา บางลูกมีแนวติดต่อกับเขา ใหญ่ เช่น เขาขวาง เขาเล่ เขาไม้งาม เขาตอ เขาแหลมหอย เขาไม้แก่น เขาน้อย เขาหินเหล็ก เขาป้อม เขาท้าย ควาย เขาไม้แดง เป็นต้น ยอดสูงสุดอยู่ที่เขาท้ายควายสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 635 ม. พื้นที่ราบส่วนใหญ่ซึ่งมี เนื้อที่จำกัดเพียงหนึ่งใน สามของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ 73 ตร.กม. อยู่รอบภูเขาและชายฝั่งประกอบด้วยที่ลุ่ม หาดทราย สันทราย ชายฝั่งทะเลเป็นแหลมและอ่าว แต่เดิมภูเขาส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณ ปัจจุบัน คงเหลือ สภาพป่าดั้งเดิมอยู่น้อยมาก เนื่องจากกลายเป็นพื้นที่จับจองทำสวนมะพร้าว สวนผลไม้ การเกษตรอื่นๆ และการ ครอบครองของนายทุนเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว



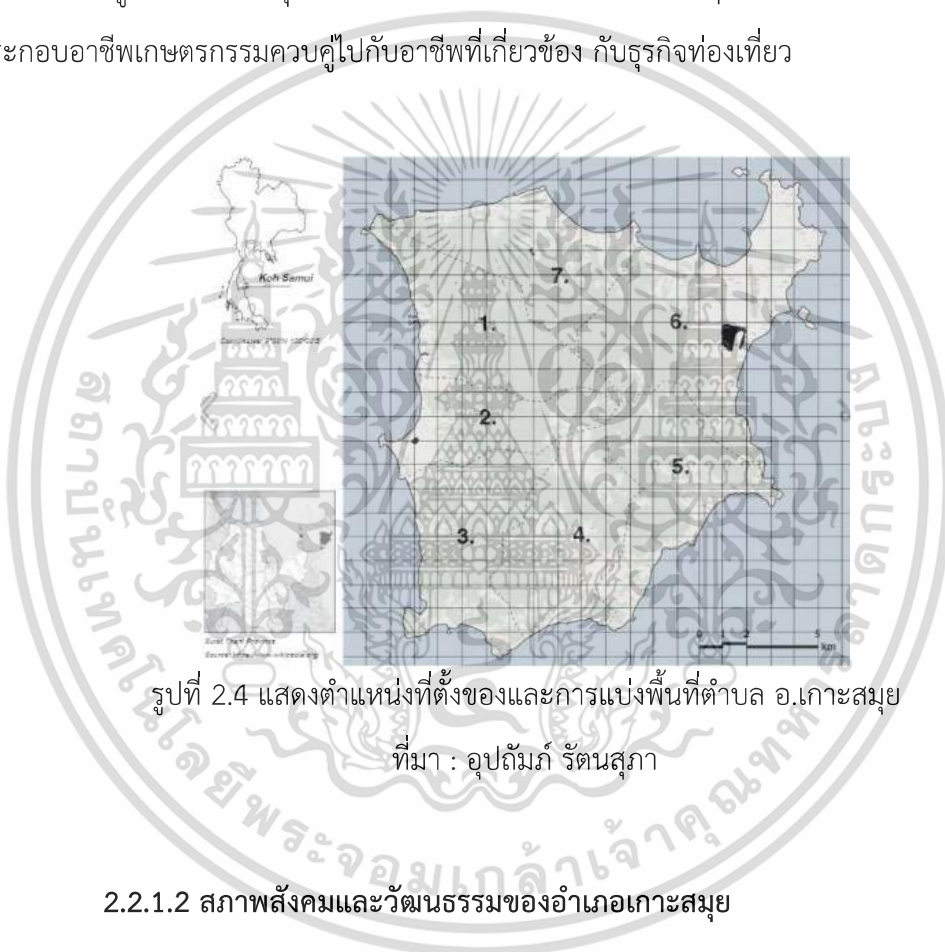
รูปที่ 2.3 แสดงแผนที่ภูมิประเทศ อ.เกาะสมุย

ที่มา : .topographic-map.com

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) การตั้งถิ่นฐาน

ประชากรจะอาศัยอยู่ใน 3 เกาะ คือ เกาะสมุย เกาะพลวยและเกาะโดยในพื้นที่เกาะสมุย นั้นได้มีการแบ่งการปกครองที่ออกเป็น 7 ตำบลประกอบไปด้วย 1. ตำบลอ่างทอง 2.ตำบลลิปะน้อย 3.ตำบลดลิ่งงาม 4.ตำบลหน้าเมือง 5.ตำบลมะเร็ต 6.ตำบลบ่อผุด 7.ตำบลแม่น้ำ โดยส่วนใหญ่กระจุกตัวหนาแน่นในตำบลที่เป็นศูนย์รวมบริการหลักของธุรกิจการท่องเที่ยวและในตำบลที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ตำบลอ่างทอง ตำบลมะเร็ต ตำบลบ่อผุดและตำบลแม่น้ำ ซึ่งบริเวณชุมชนดังกล่าวเป็นศูนย์รวมแหล่งธุรกิจ ท่องเที่ยวและสถานบันเทิงต่าง ๆ ประชากรในเกาะสมุยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับอาชีพที่เกี่ยวข้อง กับธุรกิจท่องเที่ยว



รูปที่ 2.4 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของและการแบ่งพื้นที่ตำบล อ.เกาะสมุย

ที่มา : อุปลักษณ์ รัตนสุภา

#### 2.2.1.2 สภาพสังคมและวัฒนธรรมของอำเภอเกาะสมุย

ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอเกาะสมุยมีเชื้อสายไทย แต่มีเชื้อชาติอื่นปะปนอยู่บ้าง เช่น จีน มลายู โดยชาวจีนส่วนใหญ่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตชุมชนยึดอาชีพค้าขายเป็นหลัก ส่วนชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูจะตั้งบ้านเรือนริมฝั่งทะเล มีอาชีพ ประมง และปัจจุบันมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพด้านธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น

#### 2.2.1.4 ประวัติศาสตร์ของอำเภอเกาะสมุย

เกาะสมุยก่อตั้งเป็นอำเภอมากกว่า 100 ปี แต่มีผู้อยู่อาศัยบนเกาะมานานกว่านี้ ทำให้ชาวสมุยได้สืบทอดวัฒนธรรมมายาวนาน ทั้งอิทธิพลทางศาสนา เครื่องมือ วัฒนธรรมชาวจีนไหหลำ มุสลิม และความเชื่อดั้งเดิม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีชักพระ ซึ่งจัดขึ้นประมาณกลางเดือนตุลาคมของทุกปี - ประเพณีการชนควาย - ประเพณีวันตายาย(วันสารทเดือนสิบ) เป็นต้น (สำนักงานการศึกษาเทศบาลเกาะสมุย, 2564)

#### 2.2.1.4 สภาพเศรษฐกิจของอำเภอเกาะสมุย

สภาพเศรษฐกิจ ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจในเกาะสมุยประกอบด้วย สาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาหลัก รองลงมา คือ สาขาการท่องเที่ยว สาขาการค้าและบริการ และสาขาอุตสาหกรรม โดยมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

##### 1) เกษตรกรรม

**กสิกรรม** อำเภอเกาะสมุยมีการประกอบอาชีพกสิกรรมเป็นหลัก โดยมะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ ทั้งในด้านพื้นที่เพาะปลูกปริมาณผลผลิต และมูลค่าผลผลิต ซึ่งการผลิตพืชเศรษฐกิจในเกาะสมุยเป็น การผลิตทั้งเพื่อการบริโภคและการส่งออก พืชที่ส่งออกมากที่สุดคือ มะพร้าวและผลไม้บางชนิด

**ประมง** ส่วนการประมงในเกาะสมุยเกือบทั้งหมดเป็นประมงชายฝั่งขนาดเล็กโดย ส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพประมงน้ำเค็มบริเวณชายฝั่งของหมู่บ้านต่างๆ และมีส่วนน้อยที่ประกอบอาชีพประมงน้ำจืด ได้แก่ การเลี้ยงปลา โดยผลผลิตที่ได้ ส่วนใหญ่ใช้บริโภคในครอบครัวร้อยละ 30 ที่เหลือร้อยละ 70 นำไปจำหน่ายใน ตลาดและร้านอาหารภายในเกาะ

**ปศุสัตว์** นอกจากนี้ ในเกาะสมุยยังมีการผลิตปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร กระบือ และ โค แต่มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัด ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อใช้บริโภคและเพื่อใช้แรงงานใน ครอบครัวมีจำนวนน้อยที่ทำการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งเป็นการทำเพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัวมากกว่าประกอบเป็น อาชีพหลัก

## 2) การท่องเที่ยว

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างจริงจังใน พ.ศ.2528 โดยการกำหนด เป็นแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในเกาะสมุย ได้ส่งผลให้การท่องเที่ยวในเกาะสมุยขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งใน ด้านจำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนโรงแรมและที่พักและจำนวนเงินตราต่างประเทศที่หมุนเวียนในเกาะสมุย

## 3) การค้าและบริการ

ร้านค้าและสถานประกอบการต่าง ๆ ในเกาะสมุยส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ใน บริเวณที่เป็นศูนย์รวมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณตลาดหน้าทอน ตำบลอ่างทอง ตำบลมะเร็ต ตำบล บ่อผุด และตำบลแม่น้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารโรงแรมและบังกะโล

## 4) อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมของเอกชนในเกาะสมุยตั้งอยู่ในตำบลต่างๆ ดังนี้คือ ตำบลอ่างทอง ตำบลลิปะน้อย ตำบลตลิ่งงาม ตำบลหน้าเมือง ตำบลมะเร็ต ตำบลแม่น้ำและตำบลบ่อผุดซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทำ เฟอร์นิเจอร์จากไม้มะพร้าว ผลิตน้ำแข็ง น้ำดื่ม ซ่อมเครื่องยนต์ ผลิตอิฐบล็อกและอุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ การหีบ น้ำมันมะพร้าว มะพร้าวแห้ง ซึ่งอุตสาหกรรมทำน้ำแข็ง น้ำดื่ม และทำคอนกรีตบล็อก เป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิด การจ้างงานสูง

ตารางที่ 2.15 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเกาะสมุย

วรรณกรรม	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง												
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ	
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ประเพณีควายชนเกาะสมุย	✓	✓	✓	✓			✓	✓					✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.2.2 ข้อมูลพื้นฐานการแข่งขันควายชน



รูปที่ 2.5 แสดงภาพการชนควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

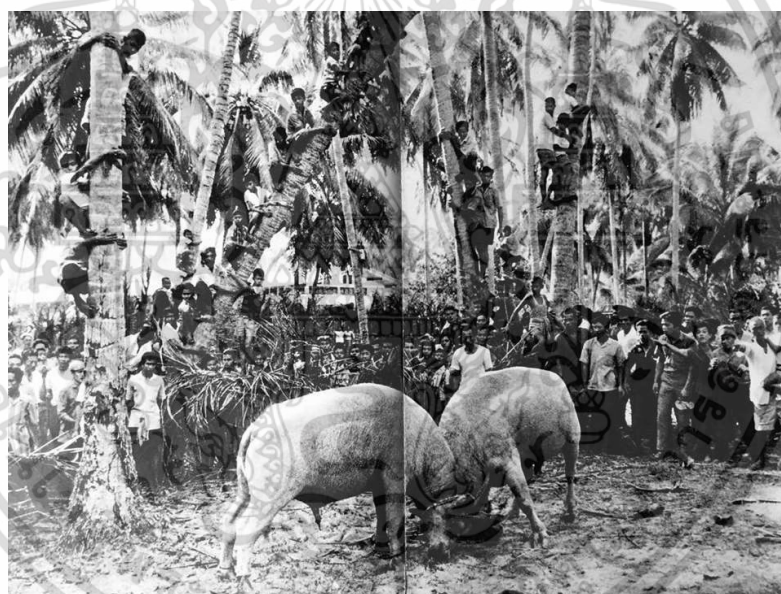
หากพูดถึงประเพณีควายชน แล้วเป็นกีฬาอย่างหนึ่งที่คนเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณีที่มีเพียงเฉพาะในพื้นที่เท่านั้น เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ อำเภอเกาะสมุย การชนควายเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเป็นกีฬาที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย และมีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะชาวเกาะสมุยนิยมเลี้ยงควายไว้ใช้งานมากกว่าเลี้ยงวัวเหมือนท้องถิ่นอื่นๆ จึงนำควายที่เลี้ยงมาต่อสู้หรือชนกันในยามหมดฤดูหว่านไถเสร็จสิ้น (ชนกรณ, 2562) ซึ่งมักจะจัดขึ้นโดยไม่มีพิธีรีตองอะไรมากนัก สนามที่ใช้ในการแข่งขันมักนิยมใช้พื้นที่โล่งๆ ทั่วไป บางอยู่ในที่นาข้าวที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว หรือสวนมะพร้าว เป็นสนามประลองหาตามความสะดวกสบาย การชนแบบนี้เรียกว่าชนควายลาน ส่วนในปัจจุบันมีการจัดการที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น มีกฎกติกาที่ชัดเจนตั้งแต่การเลี้ยงดูจนกระทั่งการแข่งขัน

### 2.2.2.1 ความเป็นมาควายชน

ชนกรณ ทองนุ้ย (2562) ได้กล่าวไว้ว่าในสมัยก่อนชาวเกาะสมุยเลี้ยงควายไว้ใช้ไถนา ลากล้อเทียม เกวียนบรรทุกผลิตผลจากสวนโดยเฉพาะมะพร้าวไปขายที่ตลาดสมัยนั้นเกาะสมุย ขึ้นตรงต่อ เมืองนครศรีธรรมราชด้วยเหตุผลประการใดไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดคือเจ้าพระยานครสั้งห้าม ราษฎรมิให้ใช้ควายเทียมเกวียนแต่ให้ปล่อยควายเหล่านั้นเมื่อควายถูกปล่อยให้อยู่อย่างอิสระควายก็จะต่อสู้กัน หรือชนกันชาวบ้านเห็นควายต่อสู้กันหรือชนกันจึงเห็นเป็นของสนุกดูเด็ดตื่นเต้น จึงนิยมดูกีฬาการชนควายตั้งแต่นั้นมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วสวัตต์ จันเรียง (2565) เดิมการชนควายเป็นเพียงความนิยมที่เล่นกันเพื่อความสนุกสนานภายใน ชุมชนหลังฤดูเก็บเกี่ยวเท่านั้น ย้อนกลับไปเป็นเวลานานมาแล้ว ทั้งเกาะสมุย และเกาะพะงัน จ.สุราษฎร์ธานี เป็นแหล่งขึ้นชื่อของพันธ์มะพร้าวทั่วทุกพื้นที่อุดมไปด้วยปामะพร้าว จึงจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานจากควาย เพื่อเอามาเทียมเกี่ยวเป็นหลักในการออกไปเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยต้องขึ้นเขา ลงห้วยเดินในที่ราบหรือบนหาดทรายตามแต่เจ้าของจะพาไป ควายที่นี้จึงตัวใหญ่และมีกล้ามเนื้อที่แตกต่างออกไปจากควายทั่วไปที่ไว้ใช้สำหรับในการ ไถนา และการเก็บมะพร้าวจะมีช่วงเวลาเก็บเกี่ยว 5-6 ครั้ง ต่อปีเมื่อถึงยามว่างเว้นจากการเก็บเกี่ยว มะพร้าวในช่วงนี้จากควายที่เคยออกกำลังอยู่เสมอ จะทำให้ควายอยู่นิ่งไม่เป็น ต้องหาทางแสดงออกและจะยิ่งเป็นมากในช่วงเป็นสัดควาย จะแสดงออกโดยการ ขวิดคันดิน โคนมะพร้าว ขวิดเจ้าของหรือแม้กระทั่งขวิดกันเองเพื่อแสดงศักดิ์ดา เมื่อผู้คนพบเห็นจึงเกิดการเชียร์ และเกิดการพัฒนาต่อเนื่องเรื่อยๆมา จนเกิดเป็นประเพณีชนควาย



รูปที่ 2.6 แสดงภาพการชนควายชนลาน

ที่มา: นิตยสาร Du Atlantis โดย Rene Burri

(ธนกรณ,2562) ได้กล่าวไว้ว่า ต่อมาในพื้นที่เกาะสมุยจึงได้มีการนำควายมาเลี้ยงเพื่อต่อสู้หรือชนเป็นการเฉพาะโดยควายที่นำมาเลี้ยงนั้นจะต้องเป็นควายที่มีลักษณะดี ผู้รู้ลักษณะควายที่ดีจะเป็นผู้ไปเสาะหามาลักษณะควายดี โดยควายที่มีลักษณะเด่นส่วนใหญ่จะมี ร่างกายกำยำลำสัน ข้อเท้าสั้น ไม่แก้ง่าม เฉลียวฉลาด อดทน เป็นเลิศ ถ้าเป็นควายดำจะต้องมีหาง เป็นพวง มีขวัญรับแขก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เท้าหน้าเท้าหลังแข็งแรง หน้าใหญ่ โคนหางใหญ่ ผิวกายสีดำสนิท ถ้าเป็นควายเผือกต้องมีหางสั้น หน้าผาก นูน ผิวกายสดใส

จากในข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการชนควายแต่เดิมนั้นจะอยู่ในช่วงระหว่างเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม เป็นช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวซึ่งจะไม่มีการทำงานเกษตรกรรมของชาวบ้าน แต่ในปัจจุบันการชนควายกลายเป็นประเพณีที่ถูกเปลี่ยนไปจากเดิม มีการเลี้ยงควายเพื่อนชน โดยเฉพาะและไม่ใช่จุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานหลังฤดูการเก็บเกี่ยวเหมือนอย่างเดิมแต่มีการพนันขึ้นต่อแทรก เข้ามามีส่วนร่วมด้วยจนถึงทุกวันนี้

### 2.2.2.2 ลักษณะของควายชน

จากการศึกษางานวิจัยของ ธนกรณ์ ทองนุ้ย ได้กล่าวถึงลักษณะของควายชนเอาไว้ ซึ่งมีตัวอย่าง 3 ตัว คือ ควายขาวโรงสี ควายดำเขายาว และ ควายขาวหน่อตง โดยกล่าวไว้ว่า ควายที่นำมาใช้ชนกันจะต้องมีลักษณะดีโดยดูจาก เขาควาย โดยควายลักษณะดีมีดังนี้ ควายตัวที่หนึ่ง ควายขาวโรงสีมีลักษณะกลมคล้ายราชสีห์ร่างงามกว่าควายใดเท่าที่นึกเลงควาย ได้เห็นมา มีตาเล็ก หัวโหนก เขารูปคันช้อนสีขาว คอยาวมีขวัญ 7 ขวัญคือขวัญขนาด หนอกหน้า หนอก หลัง ขนาดหูทั้ง 2 ข้าง และขวัญหน้าโพ ข้อเท้าสั้นเป็นข้อมะขาม ลักษณะนิสัยไม่ยอมต่อหัวกับควายสีอื่น จะชนเฉพาะปลายสีเขวเท่านั้น พยศ ไว้ตัวไม่ยอมให้คนขี่หลัง ค่อนข้างดุ ถ้าเจ้าของแสดงอาการโกรธจะ โกรธตอบ แต่ถ้าตีด้วยก็จะตีตอบ ไม่ยอมให้ไล่หลัง วิธีการเอาชนะคู่ต่อสู้ใช้วิธีสับยก จับตาคู่ต่อสู้แล้วยก ให้ล้ม มีน้ำใจนักกีฬาไม่ยอมทำร้ายเพื่อนเมื่อแพ้ เพียงแต่ไล่ใช้คางเกยท้าย ควายตัวนี้ได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อปีพ.ศ 2518

ตัวที่สองเป็นควายดำเขายาว เป็นควายสีดำสนิทคล้ายสีแมลงภู่ หน้าคางคกหรือหน้ายักษ์ หน้า สั้น เขายาวโค้งเป็นวงกลม คอยาว ข้อเท้าสั้น ลักษณะนิสัยเป็นควายใจแข็ง อดทนเป็นเลิศ แต่ นิ่มนวล ใจเย็น ไม่หยาบ ไม่ดุร้าย เชื่องกับทุกคน โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก ให้ขี่หลังได้ครั้งละ 2 – 3 คน ชอบกิน ข้าวสุกและขนมทุกชนิด นอนดึกตื่นเช้า วิธีการชนจะดูชั้นเชิงคู่ต่อสู้ก่อน เมื่อเห็นว่าคู่ต่อสู้ เหนื่อยแล้วจะรุก ทันทที่ไม่ยอมมลด และฟันคู่ต่อสู้ตามหูแก้ม และคอ ฉลาดในการแก้ลำคู่ต่อสู้เมื่อเกิดเพลิงพลา ปัจจุบัน เสียชีวิต และเลิกชนแล้วเมื่อเมื่อ พ.ศ 2528

ควายตัวที่สาม ควายขาวหน่อตง เป็นควายสีขาวเขาสั้นรูปคล้ายหน่อไม้ไผ่ตง มีขวัญขนาด หนอก อันตะขอย้อยยาน ข้อเท้าสั้น หางสั้น เสียชีวิตแล้ว และเลิกชนแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2528 จากลักษณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ควายเด่น ทั้ง 3 ตัวนี้สรุปเป็นลักษณะควายดีได้ดังนี้คือ จะต้องมียางกายกำยำลำสัน ข้อเท้าสันไม่  
แก้งก้าง มีความ เฉลียวฉลาด อดทนเป็นเลิศ ส่วนลักษณะอื่นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว

### 2.2.2.3 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันควายชน

ธนภรณ์ ทองนุ้ย (2562) กล่าวไว้ว่าในการชนควาย เมื่อถึงวันชนจะมีการทำพิธีทางไสย  
ศาสตร์ลงคาถาอาคมโดยลงเลขยันต์อักขระ ขอมจริงสี่ทั้งสองข้างใกล้บริเวณสันหลังของควาย มีการผูก  
คอและเท้าทั้ง 4 ด้วยด้ายที่เสกเป่าด้วยหมอผู้ชำนาญ เท้าหน้าข้างซ้ายผูกด้วยด้ายสีแดง ส่วนเท้าอื่น  
ๆ ผูกด้วยด้ายสีขาว เมื่อได้ฤกษ์จะจูงควายออก จากคอกด้วยการเลือกทิศที่เป็นชัยมงคล เรียกว่า การ  
นำออกจากคอกทิศทางนี้ว่า บ่มควาย และเรียกการ นำออกไปอย่างสำรวมและถูกต้องตามทิศ  
ประจำวันว่า จามทิศ ซึ่งมีตำราอธิบายไว้ว่า วันไหนห้ามนำออก ทางทิศใดไว้

**ยามอบากอง**

ใช้สำหรับบวชคาถาประจำวัน ประจำเวลา วันพระวันธรรมสวนะ

เวลา	เช้า	สาย	เที่ยง	บ่าย	เย็น
กลางคืน	๐๖.๐๐ น. ๐๖.๓๐ น.	๐๖.๓๐ น. ๐๖.๕๖ น.	๐๖.๕๖ น. ๐๗.๒๒ น.	๐๗.๒๒ น. ๐๗.๔๘ น.	๐๗.๔๘ น. ๐๘.๑๔ น.
กลางวัน	๐๘.๐๐ น. ๐๘.๓๐ น.	๐๘.๓๐ น. ๐๘.๕๖ น.	๐๘.๕๖ น. ๐๙.๒๒ น.	๐๙.๒๒ น. ๐๙.๔๘ น.	๐๙.๔๘ น. ๑๐.๑๔ น.
สุริยาภัสร์	•••	×		•••	
วันจันทร์	•	•••	×		•
วันอังคาร	•••	•	•••	×	
วันพุธ		•••	•	•••	×
วันพฤหัสบดี	×		•	•	•••
วันศุกร์	•••	×		•	
วันเสาร์		•••	×		•••

รูปนี้เพียง อย่างหนึ่งจะมีอยู่หลายแบบใช้ได้ตามใจชอบในการบวชคาถาประจำวัน  
โปรดอย่า ทุกละได้ ให้ไว้ให้ครบเป็น เวลาๆ ๗ วันก็ได้ ให้ไว้ทุกวันก็ได้  
ให้ไว้ ๗ วันก็ได้ ให้ไว้ครบ ๗ วันก็ได้ ให้ไว้ครบ ๗ วันก็ได้

**MYHORA**

รูปที่ 2.7 ภาพแสดงตารางยามอบากอง

ที่มา: myhora.com

วิธีการทางไสยศาสตร์และการใช้ยาชนิดต่าง ๆ ที่เจ้าของควายกระทำ เพื่อให้ฝ่ายของตน  
ชนะ เรียกว่าการแต่งกาย เรื่องนี้เป็นขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมี  
หลักฐาน เป็นเอกสารวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง แสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของการแต่งกายจึงมุ่งที่จะ  
ทำให้ควายของ ตนมีชัยชนะ ในการชนแต่ละคู่แต่ละครั้งจะมีการเสี่ยงทาย เลือกลงแดนแบ่งเขตกัน เมื่อ  
ได้แดนกันแล้วคนทำพิธีของแต่ละฝ่าย ต่อจากนั้นจึงนำควายเข้าสู่มณฑลของตน และมีการตั้งศาล  
เพียงตา จุดธูปเทียนบูชา ไหว้เจ้าที่ และบริกรรมคาถาเรียกกำลังให้กับควายฝ่ายของตน แล้วเดินไปใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขตแดนกลางทำที่เป็นตัดไม้ข่มนามผู้ต่อสู้ ห้ามเดินเลยเข้าไปในเขตของแดนฝ่ายตรงกันข้าม โดยใช้ มีดปักลงในดินที่เป็นเขตของฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งถือเป็นเคล็ดของควายฝ่ายตนแทงถูกคู่ต่อสู้ บางทีก็หาวิธีทำให้เวทมนตร์ของอีกฝ่ายหนึ่ง เสื่อมความขลังโดยกลอุบายต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า “ปลอง”



รูปที่ 2.8 ภาพแสดงพิธีการแต่งควาย

ที่มา: ผู้วิจัย

#### 2.2.2.4 องค์ประกอบสนามควายชน

ในการแข่งขันควายชนนั้นในปัจจุบันมีการทำสนามเพื่อใช้ในการแข่งขันควายชน ทำให้มี องค์ประกอบหลายอย่างที่อยู่ในสนามควาย ทั้งช่วงเตรียมตัวก่อนการแข่งขัน และช่วงเวลาที่มีการ แข่งขันเกิดขึ้น

##### 1) สนามชนควาย

สนามชนควายเดิมไม่มีการจัดแต่งใดๆ เพียงเป็นบริเวณที่มีลานกว้างพอที่จะให้ควายต่อสู้ กันได้มีพื้นที่พอให้ผู้ชมการต่อสู้ได้ยืนดูตามสมควรก็เป็นอันเพียงพอส่วนใหญ่จะเป็นลานกว้างในสวน มะพร้าวหรือกลางทุ่งนาการชนควายในสนามเช่นนี้เรียกว่าการชนควายลานปัจจุบันมีการทำ บ่อนควายชนนิยมเลือกสถานที่โดยใช้ดงมะพร้าวที่มีต้นมะพร้าวห่างห่างไม่ไกลจากชุมชนใหญ่เท่าใด นักโค่นต้นมะพร้าวที่ให้ผลน้อยหรือไม่ให้ผลออกจัดหาไม้มาล้อมคอกวงกลมๆมีปีก 2ข้างซ้ายขวา และเป็นทางเข้าออกเส้นทางวิ่งของความเมื่อเกิดการพ่ายแพ้พื้นที่ของคอกประมาณ 500-600 ตารางเมตร ไม้ที่นำมาล้อมทั้งเสาและไม้รั้วต้องแข็งแรงโดยทั่วไปจะใช้ไม้มะพร้าวตัดเป็นท่อน ท่อนขนาดไม้ที่นำมาล้อมทั้งเสาและไม้รั้วต้องแข็งแรงยาวประมาณ 2.5 ถึง 3.0 เมตร มาทำเป็นเสาปัก ห่าง กันประมาณ 1.50 ถึง 2.00 เมตร กว้างประมาณ 3 เมตรยาวประมาณ 30 ถึง 40 เมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยใช้วัสดุแบบเดียว กันทำเป็น รั้วต่อจากวงกลมปากทาง จดกับรั้วสนามชั้นนอกที่ตั้งขึ้น เพื่อบังตาคน ที่ไม่ได้เสียเงินค่า ดูสนามแต่ละสนามจะมีพื้นที่ว่างรอบๆ วงกลมของพื้นที่สนามควายชน ขนาดประมาณ 3 - 4 เท่าของพื้นที่สำหรับควายชนใช้เป็นที่พักควายชนก่อนถึงวันชน และเป็นบริเวณ ที่ผู้ชมและผู้เกี่ยวข้อง ได้ใช้เป็นที่ยืนชม และดำเนินการในการชนควายได้ (ธนกรณ์, 2562)

หลักสำคัญของการนำควายไปอยู่ที่สนามก่อนเป็นเวลานานคือควายเป็นสัตว์จำพวกหนึ่ง ที่ค่อนข้างหวงถิ่น และควายหนุ่มจะเริ่มสร้างถิ่นของตัวเองขึ้นมา ในแต่ละวันเข้าสายพ่ายเย็น เด็กเลี้ยงควายจะต้องทำการพาควายเดินวนรอบสนาม ในสนาม หรือที่เรียกว่า “ลูกใน” มีลักษณะเป็น บริเวณวงกลมมีสร้างด้วยการขุดหลักและนำไม้ไผ่ มาขัดกันให้เป็นรั้ว มีทางให้ควายเข้า-ออก โดยควายจะขับถ่ายภายในบริเวณ ถือเป็นการสร้างถิ่น (วสวัตดี ,2565)



รูปที่ 2.9 แสดงภาพสนามควายชนในปัจจุบัน

ที่มา: วสวัตดี จันเรียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

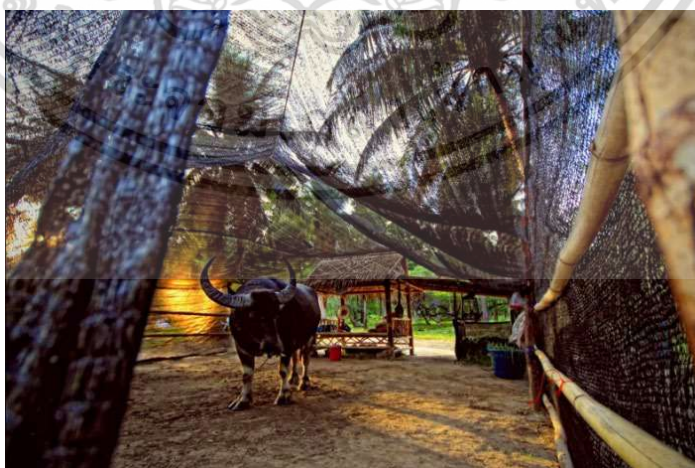
## 2) ขน้า หรือ ศาลา

วสวัตดี จันเรียง (2565) กล่าวไว้ว่า ในบริเวณรอบๆสนามชนควาย จะมีการสร้างศาลาหลังเล็กๆ หรือภาษาใต้เรียกว่า ขน้า ไว้โดยรอบ สำหรับทีมพี่เลี้ยง ในแต่ละทีมก็จะประกอบไปด้วยหลายๆหน้าที่ แบ่งกันไปภายในบริเวณร้านหรือ ขน้า สิ่งที่เราพบได้คือชุดเครื่องนอนครบครัน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และเครื่องใช้อื่นๆตามกำลังบริเวณใกล้ๆร้านหรือ ขน้าที่พัก ก็จะมีการแบ่งส่วนสำหรับประกอบอาหารกันในบริเวณนั้นเลย ซึ่งถือว่าเป็นที่ส่วนกลางสำหรับทุกคน เพราะต้องมาอยู่เฝ้ากันเป็นเดือนๆ ตลอดเวลาไม่สามารถคลาดสายตาได้



รูปที่ 2.10 แสดงภาพขน้าในปัจจุบัน

ที่มา: วสวัตดี จันเรียง



รูปที่ 2.11 แสดงภาพพื้นที่เลี้ยงควายชนในขน้า

ที่มา: วสวัตดี จันเรียง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.16 แสดงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ ข้อมูลพื้นฐานการแข่งขันควายชน

วรรณกรรม	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง												
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ	
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ประเพณีควายชน เกาะสมุย					✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓

ตารางที่ 2.17 แสดงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมสนามควายชน

วรรณกรรม	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง												
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ	
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
ประเพณีควายชน เกาะสมุย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.3 กรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ

ในความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมประเพณีของคนกับควายนั้นสามารถพบเจอได้ในหลายๆ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นของมนุษย์ในพื้นที่ต่างๆ เนื่องจากควาย หรือ โคเป็นสัตว์ที่มนุษย์นำมาใช้งานในการทำเกษตรกรรมจึงค่อนข้างมีความผูกพันอย่างมาก โดยจะมีกรณีศึกษาในประเทศไทย และ ในระดับสากล

### 2.2.3.1 ในประเทศไทย

จุฑามาศ (2561) กล่าวไว้ว่า ควาย หรือวัวมีบทบาท และความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากมาย เนื่องจากประเทศไทยเป็น สังคมเกษตรกรรมทำให้วิถีควายกับวิถีคนมีความผูกพันกันอย่าง แนบแน่น และยาวนาน ควายถือเป็นทรัพย์สิน เป็นมูลมังหรือมรดกให้ลูกหลาน เป็นการออมทรัพย์ที่สำคัญของชาวบ้าน และเป็นสิ่ง ที่แสดงถึงฐานะของผู้เลี้ยงอีกด้วย

#### 1) โคชน หรือ “วัวชน”



รูปที่ 2.12 ภาพแสดงการแข่งขันวัวชน

ที่มา: komchadluek.net

กัลยา (2561) กล่าวไว้ว่า โคชน เป็นกีฬาพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมมากในภาคใต้ เดิมทีกีฬาประเภทนี้จัดขึ้นเพื่อความ สนุกสนาน แต่ต่อมากีฬาโคชนจัดเป็นการพนันประเภทหนึ่ง ด้วยเหตุดังกล่าวหน่วยงานทางราชการจึงเข้ามาควบคุม และกำหนดให้มีการขออนุญาตตั้งสนามชนโคอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวว่าการชนวัวได้จะทะนุถนอมและผูกพันกับโคชนมาก และมีวิธีการเลี้ยงโคชนแบบดั้งเดิม คือ ใช้เชือกร้อยจุกและผูกล่ามตามทุ่งนาในเวลากลางวัน ส่วนเวลากลางคืนจะขังวัวไว้ในคอกที่มักอยู่ บริเวณใต้ถุนบ้านหรือติดกับบ้าน มีการสุมไฟเพื่อไล่ยุง มีการไต่ยาพื้นบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หรือสมุนไพรรักษาโรคแก่โคชน เจ้าของจะตั้ง ชื่อให้โคชนทุกตัว โดยตั้งตามสีหรือตำหนิที่ตัวโคชน และมักแยกความแตกต่างของโคชนแต่ละตัวจากสี เขา หาง ขวัญ ฯลฯ ซึ่งลักษณะดังกล่าวบ่งบอกถึงลักษณะที่ดีและไม่ดีของโคชนตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา

โดยลักษณะสนามที่จะมีการแข่งขันจะเป็น สนามที่มีพื้นเป็นดินทราย มีอัฒจันทร์สำหรับผู้ชมสามารถนั่งชมได้ รั้วที่ล้อมสนามทำจากไม้จริง



รูปที่ 2.13 ภาพแสดงพื้นที่ผู้ชมของการแข่งขันวัวชน

ที่มา: mgronline.com



รูปที่ 2.14 ภาพแสดงสนามวัวชนในประเทศไทย

ที่มา: prachachat.net

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 2.2.3.2 ในระดับสากล

ในภูมิภาคต่างของโลกควายหรือวัวเป็นสัตว์ที่มีความผูกพันและแนบแน่นกับผู้คนเป็นอย่างมากเนื่องจากเพื่อใช้ในการทำเกษตรในบางพื้นที่ให้บุชาเทพเจ้าและนำเนื้อมารับประทาน

#### 1) การแข่งขันควายชนประเทศเวียดนาม

ประเพณีชนควาย ของชาวเวียดนาม ซึ่งว่ากันว่ามีความเก่าแก่ มีตำนานเล่าขานกันมาหลายร้อยปี แต่เพิ่งรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ และกำลังเป็นที่นิยมกันมากในเวียดนาม “โด ซอน” (Do Son ) เป็นเมืองตากอากาศริมทะเล ใกล้กรุงฮานอย ของเวียดนาม แต่ที่นี่ มีประเพณีเก่าแก่อยู่อย่างหนึ่ง นั่นคือ งานชนควาย ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวโด ซอน มาเนิ่นนาน แต่เพิ่งถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าว่า มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาในหมู่ชาวโดซอนว่า ครั้งหนึ่งชาวบ้านที่นี้จะต้องนำสัตว์ อย่างควาย ไปเช่นสังเวียให้กับ เทพวิศแห่งท้องทะเล แต่มีอยู่ปีหนึ่ง เกิดเหตุอัศจรรย์ เมื่อ ควาย 2 ตัวที่ชาวบ้านนำมาเช่นสังเวีย กลับพุ่งเข้าชน ไกลชีวิตกันสุดสุด และกลายเป็นที่มาของประเพณีชนควายที่ชาวโดซอน จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ปกติแล้ว ควายเป็นสัตว์รักสงบ ชอบอยู่รวมฝูง แต่สำหรับควายที่จะถูกเลือกมาลงสนาม จะถูกจับแยกจากฝูงก่อนล่วงหน้าหลายเดือน จากนั้นจะมีการฝึกปรือ และบำรุงเลี้ยงกันอย่างดี ให้มันสมบูรณ์แข็งแรงที่สุด เมื่อลงสู้สนาม ควายคู่ต่อสู้ จะเดินเข้าสังเวียจากประตูที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกัน เมื่อทุกอย่างพร้อม ควายจะวิ่งตรงรี่เข้าชนกันเสียงดังสนั่น และใช้เขาชีวิตกันอย่างเอาเป็นเอาตาย ควายตัวไหนแรงน้อยกว่า และรู้ว่าสู้ไม่ได้ จะหันหลังวิ่งเปิดหนีไป ในปัจจุบันประเพณียังคงมรอยู่และยังมีการสังเวียควายตัวที่ชนะเพื่อบุชาเทพเจ้าอยู่ ทำให้กิจกรรมการแข่งขันนี้ยังคงมีความเฉพาะกลุ่มของคนในพื้นที่เมือง โด ซอน



รูปที่ 2.15 ภาพแสดงการแข่งขันควายชนในเวียดนาม

ที่มา: [discoveryindochina.com](http://discoveryindochina.com)

โดยลักษณะสนามที่จะมีการแข่งขันจะเป็นสนามประจำเมือง เป็นสนามหญ้าขนาดใหญ่ คล้ายสนามกีฬาฟุตบอล โดยมีอัฒจันทร์สำหรับผู้ชมสามารถนั่งดูได้ มีลักษณะเป็นวงรี



รูปที่ 2.16 ภาพแสดงภาพถ่ายดาวเทียมของสนามชนควายในเวียดนาม

ที่มา: ภาพจาก Google Earth

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2) การแข่งขันควายชนประเทศจีน

การแข่งขันควายชนในมณฑลกุ้ยโจวประเทศจีนนั้นจะมีการจัดแข่งขันควายชน ในทุกๆปี ในช่วงปีใหม่ของทางจันทรคติจีน ตำบลเซี่ยเจียง อำเภอฉงเจียงของมณฑลกุ้ยโจวได้จัดการแข่งขันชนควายที่สนามสู้ควายกุยเจียง โดยในปัจจุบันจะจัดการแข่งขันในฤดูใบไม้ผลิทุกปี เพื่ออวยพรให้ได้ผลเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ในปีนั้นๆที่มีการหว่านเมล็ดพันธ์

โดยลักษณะสนามที่จะมีการแข่งขันในบางพื้นที่จะเป็น พื้นที่ลานโล่ง โดยที่ผู้ชมจะนั่งหรือยืนอยู่บนบริเวณของเนินเขา ทำให้สามารถมองเห็นได้อย่างสะดวก โดยขอบเขตของสนามนั้นจะไม่มี การกั้นรั้วรอบ ส่วนในปัจจุบันได้มีการทำสนามล้อมรั้วของสนามให้เป็นสัดส่วนมากขึ้นรวมถึงมีที่นั่ง และอัฒจันทร์เพื่อให้คนดูสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนและสะดวกมากขึ้น



รูปที่ 2.17 ภาพแสดงการแข่งขันควายชนในประเทศจีนในปัจจุบัน

ที่มา: [www.sanook.com](http://www.sanook.com)



รูปที่ 2.18 ภาพแสดงสนามแข่งขันควายชนในประเทศจีน

ที่มา: [www.sanook.com](http://www.sanook.com)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) ประเพณีควายชนประเทศอินโดนีเซีย

การชนควายชนในประเทศอินโดนีเซีย ในเมืองโทรจาจา เป็นการจัดการควายชน ขึ้นสำหรับพิธีงานศพของคนสำคัญในชุมชน เพื่อเป็นการให้เกียรติผู้วายชน โดยพื้นที่ในการชนจะอยู่บริเวณพื้นที่ลานโล่งใกล้บริเวณที่จัดงาน แล้วผู้คนจะชมควายชนจากบริเวณศาลาที่ตั้งขึ้นมาสำหรับทำพิธีศพที่อยู่ล้อมรอบ หลังจากการชนของควายชนเสร็จแล้ว ควายจะถูกนำมาเชือดเพื่อเป็นการบูชาต่อเทพเจ้าแล้วจึงนำเนื้อมาแบ่งรับประทานกัน



รูปที่ 2.19 แสดงภาพการชนควายในประเทศอินโดนีเซีย  
ที่มา: Arian Zwegers

### 4) การแข่งขันชนวัวกระทิงประเทศเกาหลี

การแข่งขันชนวัวกระทิงของประเทศเกาหลีนั้นเดิมทีวัวเป็นสัตว์ที่เกษตรกรในเกาหลีนำมาใช้งานในทางด้านเกษตรกรรมเนื่องจากวัวสามารถอยู่ในพื้นที่ที่มีความแห้งได้ดีกว่าพื้นที่ที่มีความเปียกชื้นจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของเกาหลี โดยแรกเริ่มนั้นเป็นการแข่งขันเพื่อหาตัวแพ้นำมาบูชาต่อเทพเจ้าเพื่อให้พืชพรรณที่เพาะปลูกนั้นได้ผลผลิตที่ดี แต่หลังจากนั้นการแข่งขันชนวัวกระทิงของประเทศเกาหลี ได้เปลี่ยนเป็นการแข่งขันเพื่อความบันเทิงเท่านั้นจากนโยบายของรัฐบาล จึงได้รับความนิยมจากบุคคลทั่วโลก การชนวัวกระทิงของเกาหลีก็ได้รับการสนับสนุนให้เป็นงานเทศกาลประจำชาติ และได้รับความนิยมในระดับสากล



รูปที่ 2.20 ภาพแสดงการแข่งขันวัวชนในประเทศเกาหลี

ที่มา: [www.chinadaily.com.cn](http://www.chinadaily.com.cn)

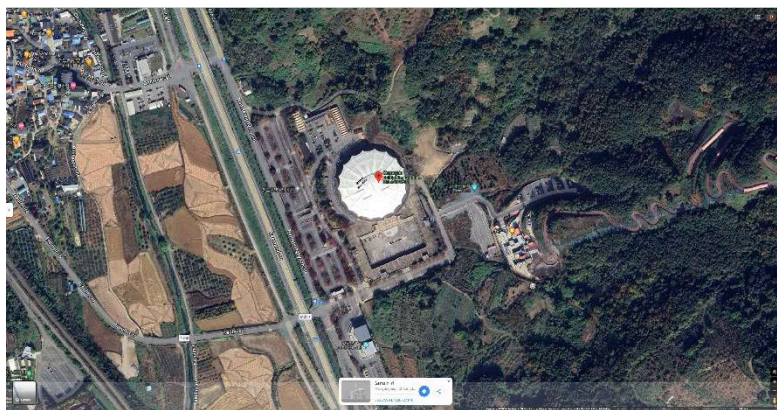
โดยลักษณะของสนามนั้นได้รับการพัฒนาที่ทันสมัยและมีมาตรฐานที่ปลอดภัยต่อผู้ชมมีพื้นที่สำหรับนั่งบนอัฒจันทร์ล้อมรอบสนาม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เสมือนการรับชมกีฬาชนิดหนึ่ง



รูปที่ 2.21 ภาพแสดงสนามวัวชนในประเทศเกาหลี

ที่มา: [www.npr.org](http://www.npr.org)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 2.22 ภาพแสดงภาพถ่ายดาวเทียมของสนามชกมวยในเกาหลี

ที่มา: ภาพจาก Google Earth

### 5) การแข่งขันสู้วัวกระทิงประเทศโคลอมเบีย

เป็นการแข่งขันสู้วัวกระทิงของชาวโคลอมเบีย ซึ่งได้อิทธิพลที่ส่งต่อมาจากวัฒนธรรมของประเทศสเปน โดยที่สนามการชกนั้นได้แสดงถึงองค์ความรู้พื้นถิ่นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแคริบเบียน ที่สามารถนำองค์ประกอบทางธรรมชาติมาออกแบบเพื่อทำให้สร้างความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เพื่อนำมาใช้งานได้ โดยนำโครงสร้างไม้มาใช้ในการออกแบบเนื่องจากมีลักษณะที่ น้ำหนักเบา มีความต่อเนื่องโปร่งใส และง่ายในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมชั่วคราว

Massimo (2552) โดยสาเหตุที่สนามเป็นรูปทรงวงกลมนั้นมีทฤษฎีว่ารูปทรงวงกลมนั้นสะท้อนถึงพื้นที่ปิดล้อมที่มีความปลอดภัยต่อมนุษย์มาตั้งแต่อดีต ทั้งการป้องกันการถูกทำร้ายจากสัตว์ การนั่งล้อมวงรอบกองไฟศักดิ์สิทธิ์ของคนในอดีต เนื่องมาจากการใช้งาน ที่สามารถทำให้สนามมีความแข็งแรงและรู้สึกปลอดภัยต่อผู้ชม สามารถมองเห็นได้จากทุกมุมของสนาม และอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ต่อการควบคุมภายในสนามทั้งหมด ดังนั้นรูปทรงวงกลมของสนามจึงได้ถูกพัฒนาต่อมาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 2.23 ภาพแสดงการแข่งขันสู้วัวกระทิงในประเทศโคลอมเบีย

ที่มา: [www.sandiegouniontribune.com](http://www.sandiegouniontribune.com)

ในปัจจุบันสนามสู้วัวกระทิงมีเส้นผ่านศูนย์กลางอยู่ที่ 50 เมตร มีแกนขององศากระจายในทุกๆ 15 เมตร โดยมีทั้งหมด 22 โมดูล และมีเส้นรอบรูปอยู่ที่ 300 เมตร ซึ่งในแต่ละโมดูลจะมีแผ่นไม้ มีพื้นที่ที่มันั่งบนอัฒจันทร์ให้ผู้ชมสามารถรับชมได้



รูปที่ 2.24 ภาพแสดงสนามสู้วัวกระทิงในประเทศโคลอมเบีย

ที่มา: [www.france24.com](http://www.france24.com)

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการชนควาย หรือโคนันมีอยู่ในหลายๆภูมิภาคของวัฒนธรรมมนุษย์โดยสามารถจำแนกออกเป็น การบูชาเทพเจ้า การทำเกษตรกรรม และการละเล่นการต่อสู้ โดยส่วนมากแรกเริ่มเดิมทีวัฒนธรรมของคนนั้นจะความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น การเคารพต่อเทพพระเจ้า และมีความเชื่อมโยงต่อธรรมชาติค่อนข้างสูงทำให้ต้องมีการบูชาญตอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพเจ้า เพื่อให้เกิดผลดีและการอวยพรต่อการดำเนินชีวิต เช่นในประเทศจีน เกาหลี เวียดนาม หรืออินโดนีเซีย จะทำการแข่งขันควายชนเพื่อหาตัวที่แพ้หรือชนะเพื่อนำมาสังเวยและบูชาต่อเทพเจ้าแล้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลังจากนั้นจึงนำเนื้อของควาย หรือ โค มารับประทานร่วมกันในชุมชนเนื่องจากมีความเชื่อว่าการได้รับประทานต่อจากเทพเจ้าจะเป็นสิ่งที่ดีและได้รับการอวยพร โดยที่ในปัจจุบันความเชื่อนี้ในบางพื้นที่ยังคงมีอยู่ ในด้านของการเกษตรนั้นคนมีความผูกพันกับควาย หรือโค ค่อนข้างสูงเนื่องจากสังคมของมนุษย์นั้นเดิมเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ควายจึงเป็นสัตว์ที่ถูกนำมาใช้งานในการทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่ในอดีต โดยการแข่งขันควายชนมักจะจัดขึ้นหลังจากช่วงเสร็จจากการเก็บเกี่ยว โดยจะตรงกับช่วงปีใหม่จันทรคติพอดี คือช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ในช่วงเวลาหลังเก็บเกี่ยวจึงเป็นเวลาสำหรับการเฉลิมฉลองและการพบปะของผู้คนในชุมชน จึงเกิดกิจกรรมนี้เกิดขึ้น



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.18 แสดงเปรียบเทียบกรณีศึกษากับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

กรณีศึกษา	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง												
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์		เศรษฐกิจ	
	ภูมิประเทศ	ที่ตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ศาสนา	ความเชื่อ	โบราณคดี	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
<b>1. ในประเทศไทย</b>													
1) โคนน หรือ “ว้าวน”		✓			✓		✓	✓					✓
<b>2. ในระดับสากล</b>													
1) การแข่งขันควายชน ประเทศเวียดนาม			✓		✓		✓	✓		✓			✓
2) การแข่งขันควายชน ประเทศจีน	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓		✓	
3) ประเพณีควายชนประเทศอินโดนีเซีย	✓					✓	✓	✓		✓			
4) การแข่งขันชนวัวกระทิง ประเทศเกาหลี		✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓
4) การแข่งขันสู้วัวกระทิง ประเทศโคลอมเบีย		✓			✓	✓	✓	✓				✓	✓
<b>รวม</b>	<b>2</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>1</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>5</b>	<b>6</b>		<b>4</b>		<b>4</b>	<b>3</b>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

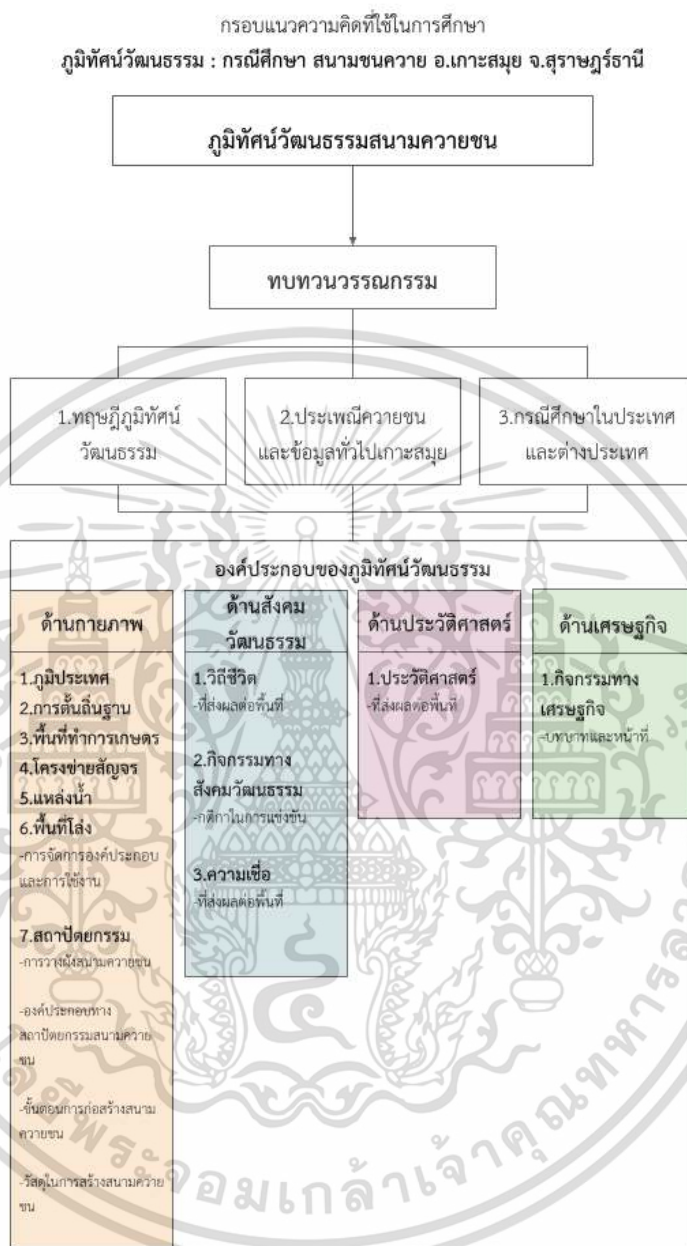
เนื่องจากการทำตารางเปรียบเทียบกรณีศึกษากับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องจะพบว่า องค์ประกอบทางกายภาพจะพุดถึง ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร โครงข่ายการสัญจร แหล่งน้ำ พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง และสถาปัตยกรรม ที่เป็นเชิงกายภาพที่จับต้องได้สนามของแต่ละที่มีลักษณะแบบใด องค์ประกอบด้านสังคม และวัฒนธรรม จะพุดถึง วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม และความเชื่อ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการแข่งขัน องค์ประกอบด้านประวัติศาสตร์ จะมีการพุดถึง ประวัติศาสตร์ เรื่องความเป็นมาและพัฒนาการของแต่ละที่ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ จะพุดถึงเรื่อง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ถูกพัฒนาต่อยอดมาที่ส่งผลให้กิจกรรมสามารถมีเงินทุนเวียนได้

ตารางที่ 2.19 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมการแข่งขันควายชนกรณีศึกษา

องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม											
กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติ-ศาสตร์	เศรษฐกิจ		
ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่ทำการเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ความเชื่อ	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย



รูปที่ 2.25 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการวิจัยนี้ จะเป็นการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษา ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามชนควาย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี โดยเริ่มศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม ในเรื่อง 1.ทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรม 2.ประเพณีควายชน และข้อมูลทั่วไปเกาะสมุย และ 3.กรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ เพื่อที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่ามีอะไรบ้าง โดยในส่วนของ องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรม จะประกอบไปด้วย 4 ส่วน 1.องค์ประกอบทางด้านกายภาพ จะประกอบไปด้วย ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร โครงข่ายสัญจร แหล่งน้ำ การจัดพื้นที่ว่าง และสถาปัตยกรรม 2.องค์ประกอบทางด้านสังคมวัฒนธรรม จะประกอบไปด้วย วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรม และ ความเชื่อ 3.องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ จะประกอบไปด้วย พัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ และ 1.องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ จะประกอบไปด้วย กิจกรรมทางเศรษฐกิจ



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 3

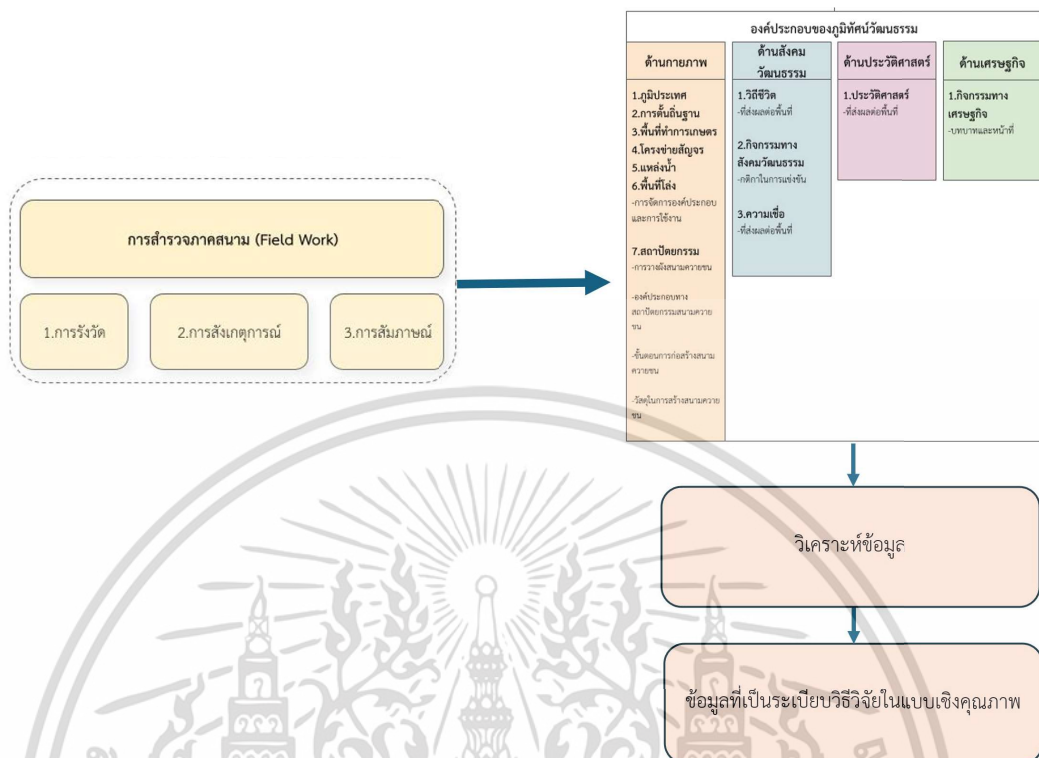
### วิธีการดำเนินการงานวิจัย

ในวิธีการดำเนินการวิจัยศึกษา ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามชนควาย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี เน้นการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่สนามควายชน และองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมด้านอื่นๆภายในพื้นที่สนามควายชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงการสำรวจภาคสนาม (Survey Research) โดยได้กำหนดกระบวนการ ดังนี้

- 3.1 ระเบียบวิธีวิจัย
- 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 แผนการดำเนินงานการลงพื้นที่

#### 3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนในการวิจัย ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามชนควาย อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี เริ่มจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นผ่านการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการแนวคิดทฤษฎีภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เมื่อได้กรอบการวิจัยแล้ว จึงวางแผนกระบวนการวิจัยด้วยการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสำรวจภาคสนาม (Survey Research) ที่จะเป็นการเก็บข้อมูลเชิงกายภาพของสนามควายชน ผ่านการรังวัด การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ หลังจากได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลแล้ว จึงนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีของภูมิทัศน์วัฒนธรรม แล้วจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปผลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)



รูปที่ 3.1 รูปกระบวนการในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยที่มีวิธีการและความเหมาะสมในการใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละวัตถุประสงค์ประกอบด้วย การสำรวจภาคสนาม จะประกอบไปด้วยการรื้อฟื้น การสังเกตการณ์ และ การสัมภาษณ์

### 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

#### 3.2.1. รวบรวมข้อมูลทฤษฎี

เอกสารที่เป็นบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาศึกษาทำความเข้าใจประกอบไปด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่

1.) การศึกษากายภาพในพื้นที่ ครอบคลุมหัวข้อสภาพภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร โครงข่ายการสัญจร แหล่งน้ำ พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่างและ สถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.) การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม และความเชื่อ

3.) การศึกษาประวัติศาสตร์ในพื้นที่ ความเป็นมาและพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของพื้นที่จากอดีตถึงปัจจุบัน

4.) การศึกษาเศรษฐกิจในพื้นที่ ครอบคลุมหัวข้อ วิถีชีวิตและการประกอบอาชีพในพื้นที่

### 3.2.2 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การสำรวจภาคสนามเป็นวิธีเก็บข้อมูล องค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย โดยผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากการจดบันทึกข้อมูลจากการรังวัด สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ โดยจะเลือกจากสนามควายที่ยังคงหลงเหลือมีสภาพดี หรือมีการจัดการแข่งขันอยู่โดยมีทั้งหมด 3สนาม ดังนี้ 1.สนามเขาร้อน ต.แม่น้ำ 2.สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) 3.สนามบ้านทุเรียน โดยผู้วิจัยกำหนดการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอยู่ในช่วงเดือน มกราคม ถึง เมษายน พ.ศ.2567 เพื่อเก็บข้อมูล องค์ประกอบด้านกายภาพตาม รายละเอียดในกรอบทฤษฎี ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะพื้นที่เกษตรกรรม ระบบโครงข่ายการสัญจร ประเภทและลักษณะของพื้นที่เปิดโล่งหรือที่ว่าง และรูปแบบสถาปัตยกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

#### 1.) องค์ประกอบด้านกายภาพ

เป็นองค์ประกอบที่จะศึกษาเรื่อง 1.ภูมิประเทศ 2.การตั้งถิ่นฐาน 3.พื้นที่ทำการเกษตร 4.โครงข่ายสัญจร 5.แหล่งน้ำ 6.พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง และ 7.สถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสนามควายชน

1.1) ภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนอำเภอเกาะสมุย จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ภูมิประเทศแบบพื้นที่ราบ พื้นที่ราบชายฝั่ง และภูมิประเทศแบบพื้นที่ลาดเชิงเขาทำการศึกษาจากแผนที่ภูมิประเทศเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะของพื้นที่ ที่เกิดสนามควาย

1.2) การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะของภูมิประเทศการจัดการพื้นที่ ตลอดจนลักษณะขององค์ประกอบในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานมีความแตกต่างกัน โดยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอเกาะสมุย เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานริมชายฝั่งทะเล การตั้งถิ่นฐานริมถนนหลักรอบเกาะ และการตั้งถิ่นฐานริมถนนในพื้นที่ทำเกษตรกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**1.3) พื้นที่เกษตรกรรม** เดิมพื้นที่เกษตรกรรมที่พบในชุมชนอำเภอเกาะสมุย เป็นพื้นที่นาข้าว สวนมะพร้าว สวนยางพารา สวนผลไม้ เช่น มังคุด ลางสาด ทุเรียน ฯลฯ และสวนผสม แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ปัจจุบันข้าวไม่สามารถได้ราคาที่ดี ส่งผลให้ชุมชนเลิกทำนาข้าว ปัจจุบันจึงเหลือการทำเกษตรแค่ สวนมะพร้าว สวนยางพารา และสวนผลไม้ ซึ่งการทำสวนของชุมชนเกาะสมุยส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณพื้นที่ราบ ใกล้พื้นที่ลาดเชิงเขาทำการศึกษาจากภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะและตำแหน่งของพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ใกล้เคียงกับสนามควายชน

**1.4) โครงข่ายการสัญจร** โครงข่ายการสัญจรของชุมชนอำเภอเกาะสมุยจำแนกตามลักษณะการใช้งานและขนาดของถนนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ถนนสายหลักรอบเกาะ ถนนย่อยหรือถนนซอย ทำการศึกษาจากภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะและตำแหน่งของโครงข่ายการสัญจรที่เข้าถึงสนามควายชน

**1.5) แหล่งน้ำ** แหล่งน้ำในอำเภอเกาะสมุย จำแนกตามลักษณะออกเป็น 3 ลักษณะ คือ น้ำตก คลอง และพรุ ทำการศึกษาจากภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะ และตำแหน่งของแหล่งน้ำที่ใกล้สนามควายชน

**1.6) พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง** พื้นที่เปิดโล่งของชุมชนอำเภอเกาะสมุย จากขนาดของพื้นที่และลักษณะของการใช้งานเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ พื้นที่เปิดโล่งขนาดเล็ก และพื้นที่กร้าง

**1.7) สถาปัตยกรรม** องค์ประกอบสถาปัตยกรรมสนามควายชน ประกอบไปด้วย สนามควายชน และ ขนำหรือศาลา โดยจะมีการเก็บข้อมูลองค์ประกอบของ 1.การวางผังสนามควายชน 2. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน 4.ขั้นตอนการก่อสร้างสนามควายชน และ 5.วัสดุในการสร้างสนามควายชน

#### 1.7.1) การวางผังสนามควายชน

ในการรังวัดของสนามควายชนจะทำการลงพื้นที่รังวัดระยะของขนาดของสนาม ระยะเส้นผ่าศูนย์กลางสนาม ระยะเส้นรอบรูปขนาดสนาม ต้นไม้ และสิ่งที่มีอยู่ในสนาม แบบแสดงทางสถาปัตยกรรม 2D การทำแบบสถาปัตยกรรม เพื่อให้สามารถรู้ขนาดและระยะของสนามควายชนแบบแสดงทางสถาปัตยกรรม 3D โมเดลที่ถูกสร้างโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ RHINO เพื่อแสดงผลให้เห็น บนพื้นผิว 3 มิติ เพื่อให้สามารถเข้าใจมิติทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 1.7.2) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน

รังวัดขนาดของหน้าและบริเวณโดยรอบแบบแสดงทางสถาปัตยกรรม 2D การทำแบบสถาปัตยกรรม เพื่อให้สามารถรู้ขนาดและระยะของศาลา หรือหน้าแบบแสดงทางสถาปัตยกรรม 3D โมเดลที่ถูกสร้างโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ RHINO เพื่อแสดงผลให้เห็น บนพื้นผิว 3 มิติ เพื่อให้สามารถเข้าใจมิติทางสถาปัตยกรรมของศาลา หรือหน้า

### 1.7.3) ขั้นตอนการก่อสร้างสนามควายชน

โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการ ลงพื้นที่ภาคสนามสังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงกายภาพของกระบวนการในการก่อสร้าง แล้วทำแบบแสดงทางสถาปัตยกรรม 2D เพื่อให้สามารถรู้ขนาดและระยะของสถาปัตยกรรมที่มีต่อกระบวนการในการก่อสร้าง และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสนามควายชน

### 1.7.4) วัสดุในการสร้างสนามควายชน

โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการ ลงพื้นที่ภาคสนามสังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงกายภาพของวัสดุในการก่อสร้าง และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสนามควายชน

### 1.7.5) การจัดการพื้นที่ภายในสนาม

โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการ ลงพื้นที่ภาคสนามสังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงกายภาพของการใช้งานพื้นที่ในสนามควายชน และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสนามควายชน

## 2.) องค์ประกอบสังคมและวัฒนธรรม

เป็นองค์ประกอบที่จะศึกษาเรื่อง วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม และความเชื่อ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสนามควายชน

### 2.1) วิถีชีวิต

วิถีชีวิตที่ส่งผลต่อพื้นที่สนามควายชน อำเภอเกาะสมุย โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนามสังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสนามควายชน

## 2.2) กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม

กติกาในการแข่งขันควายชน ตั้งแต่ก่อนการแข่งขัน และ ในวันที่มีการแข่งขัน วิถีชีวิตที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สนามควายชน อำเภอเกาะสมุย โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนาม สังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป และสัมภาษณ์บุคคลที่มี ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสนามควายชน

## 2.3) ความเชื่อ

ความเชื่อที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สนามควายชน อำเภอเกาะสมุย โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนาม สังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง กับสนามควายชน

## 3.) องค์ประกอบประวัติศาสตร์

เป็นองค์ประกอบที่จะศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสนามควายชน โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับสนามควายชน

## 4.) องค์ประกอบเศรษฐกิจ

เป็นองค์ประกอบที่จะศึกษาเรื่อง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสนามควายชน โดยจะเป็นการหาข้อมูลด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนาม สังเกตการณ์ ทำการศึกษาโดยการถ่ายรูป และสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง กับสนามควายชน

### 3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือในการสำรวจ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

**ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี**

แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ

สนามควายชน  สนามเขาร้อน ต.แม่เนา  สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)  สนามบ้านทุเรียน

ชื่อผู้ให้ข้อมูล \_\_\_\_\_ อายุ \_\_\_\_\_

1.องค์ประกอบด้านกายภาพ (สำรวจ)

1.1 ภูมิประเทศ \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.2 การตั้งถิ่นฐาน \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.3 พื้นที่การทำเกษตร \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.4 โครงข่ายการสัญจร \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.5 แหล่งน้ำ \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.6 การจัดพื้นที่ว่าง \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

รูปที่ 3.2 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 1/8

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ

#### 1.7 สถาปัตยกรรม

##### 1.7.1) การวางผังสนามควายชน

ผังสนามควายชน

ขนาดพื้นที่สนาม \_\_\_\_\_ ระยะเส้นผ่านศูนย์กลาง \_\_\_\_\_

ขนาดพื้นที่คนดู \_\_\_\_\_ ทิศทางประตู \_\_\_\_\_ ทิศทางขาซ้าย \_\_\_\_\_

จำนวนชนา \_\_\_\_\_

##### 1.7.2) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน

องค์ประกอบสนามควายชน	หน้าที่	วัสดุ	ขนาด
รูปภาพเสาหลัก			
รูปภาพลูกใน			
รูปภาพประตูทางเข้า			
รูปภาพขาซ้าย			
รูปภาพเสาค้ำ			

รูปที่ 3.3 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 2/8

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี

แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ

หน้า หรือศาลา \_\_\_\_\_

องค์ประกอบหน้า หรือศาลา	หน้าที่	ขนาด
รูปภาพพื้นที่เลี้ยงดู		
รูปภาพพื้นที่พักผ่อน		

หน้า หรือศาลา \_\_\_\_\_

องค์ประกอบหน้า หรือศาลา	หน้าที่	ขนาด
รูปภาพพื้นที่เลี้ยงดู		
รูปภาพพื้นที่พักผ่อน		

หน้า หรือศาลา \_\_\_\_\_

องค์ประกอบหน้า หรือศาลา	หน้าที่	ขนาด
รูปภาพพื้นที่เลี้ยงดู		
รูปภาพพื้นที่พักผ่อน		

รูปที่ 3.4 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 3/8

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี**  
แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ


1.7.3) ขั้นตอนการก่อสร้างสนามควายชน \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.7.4) วัสดุในการสร้างสนามควายชน \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

1.7.5) การจัดการพื้นที่ภายในสนาม

1.พื้นที่ก่อนการแข่งขัน

1.1 ควายชน



ผังการใช้งานพื้นที่

\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

รูปที่ 3.5 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 4/8

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี**  
แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ

**1.2 คนเลี้ยงควายชน**

ผังการใช้งานพื้นที่

---

**2.พื้นที่ในวันที่มีการแข่งขัน**

**2.1 ควายชน**

ผังการใช้งานพื้นที่

---



---

รูปที่ 3.6 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 5/8

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี**

แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ

**2.2 คนเลี้ยงควายชน**

ผังการใช้งานพื้นที่

---



---



---

**2.3 คนดูควายชน**

ผังการใช้งานพื้นที่

---



---



---

รูปที่ 3.7 แบบสอบถามในการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลสนามควายชน 6/8

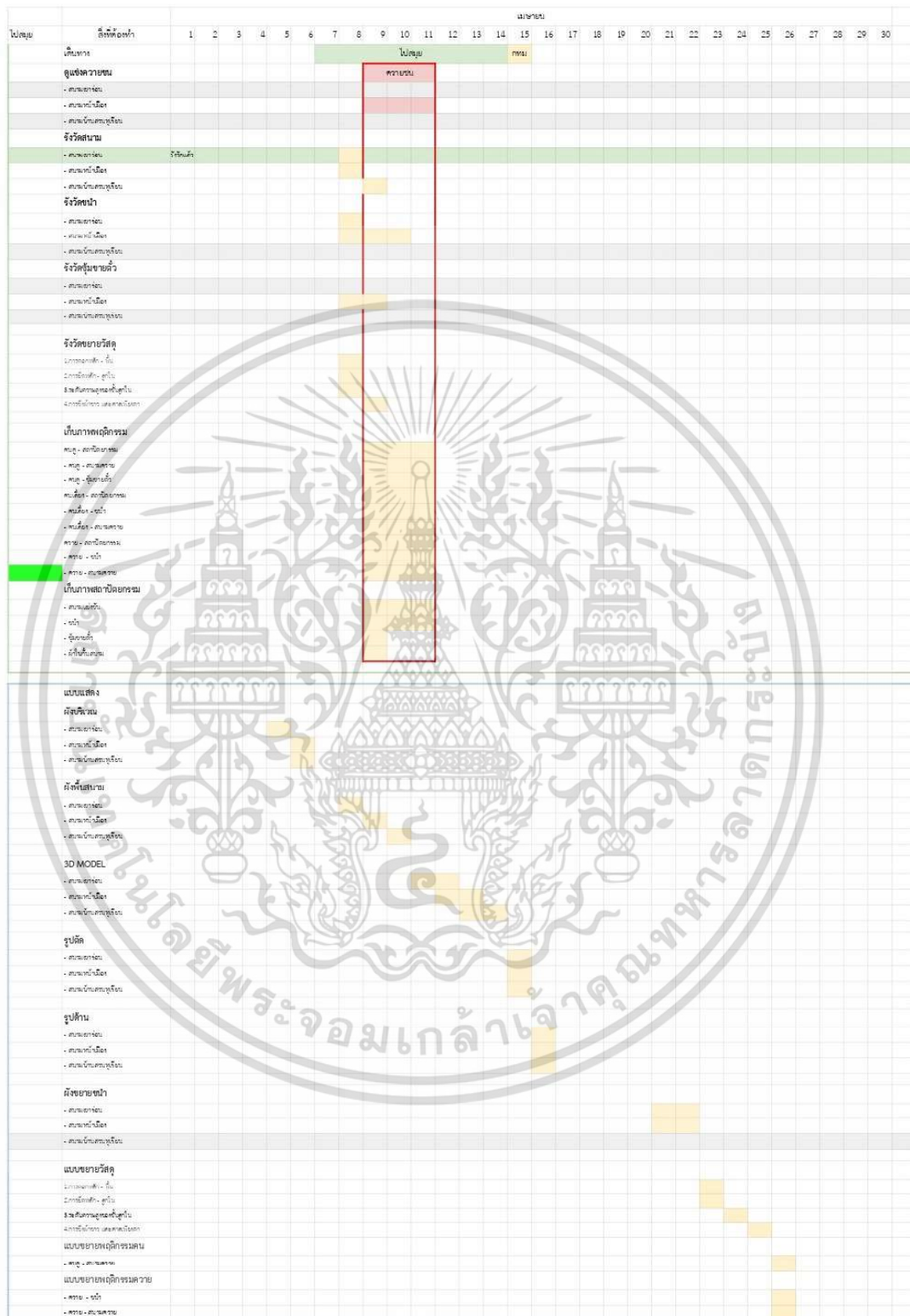
ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้





### 3.4 แผนการดำเนินงานการลงพื้นที่



รูปที่ 3.10 แสดงตารางวันที่ลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูล เพื่อเก็บองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ด้วยวิธีการลงพื้นที่ภาคสนาม จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการรังวัด การสังเกตการณ์ วิธีการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านกายภาพ เรื่อง ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร โครงข่ายสัญจร แหล่งน้ำ พื้นที่โล่ง และ สถาปัตยกรรม องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในเรื่องวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม ในด้านความเชื่อ องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 4

### การดำเนินการวิจัย

โดยในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นในครั้งนี้จะประกอบไปด้วยวิธี การวิเคราะห์จากฐานข้อมูล และการลงพื้นที่สำรวจด้วยวิธี การรังวัด สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้ในวิเคราะห์ต่อไปโดยมีองค์ประกอบทางด้านกายภาพ องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์ และ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ

#### 4.1 ผลการเก็บข้อมูลองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากแผนที่ทางกายภาพ และภาพถ่ายดาวเทียมเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เชิงองค์ประกอบทางกายภาพของภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน ซึ่งประกอบไปด้วย 1. ภูมิประเทศ 2. การตั้งถิ่นฐาน 3. พื้นที่ทำการเกษตร 4. โครงข่ายสัญจร 5. แหล่งน้ำ 6. พื้นที่โล่ง และ 7. สถาปัตยกรรม โดยจะเลือกจากสนามควายที่ยังคงหลงเหลือมีสภาพดี หรือมีการจัดการแข่งขันอยู่โดยมีทั้งหมด 3 สนาม ดังนี้



รูปที่ 4.1 แสดงตำแหน่งของสนามควายชนในปัจจุบัน

ที่มา : ผู้วิจัย

#### 4.1.1 องค์ประกอบทางด้านกายภาพ

โดยองค์ประกอบทางด้านกายภาพ จะประกอบไปด้วย ภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน พื้นที่ทำการเกษตร โครงข่ายการสัญจร แหล่งน้ำ พื้นที่เปิดโล่งพื้นที่ว่าง และสถาปัตยกรรม

##### 4.1.1.1 ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของเกาะสมุยเป็นเกาะ ที่มีพื้นที่โดยรอบเกาะเป็นพื้นที่ราบติดชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบสำหรับสำหรับทำเกษตรกรรม และมีพื้นที่ลาดเชิงเขาอยู่บริเวณตรงกลางที่มีความสูงสูงสุดประมาณ 648 เมตรจากระดับน้ำทะเล โดยบริเวณที่มีการตั้งสนามแข่งขันควายชน จะเป็นบริเวณพื้นที่ราบของเกาะ ที่ความสูงประมาณ 17-40 เมตร จากระดับน้ำทะเล ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในการสร้างสนามควายชนที่ต้องการพื้นที่ราบในการแข่งขัน และใกล้พื้นที่แหล่งชุมชนที่มักจะตั้งหนาแน่นกันบริเวณพื้นที่ราบรอบๆของเกาะสมุย

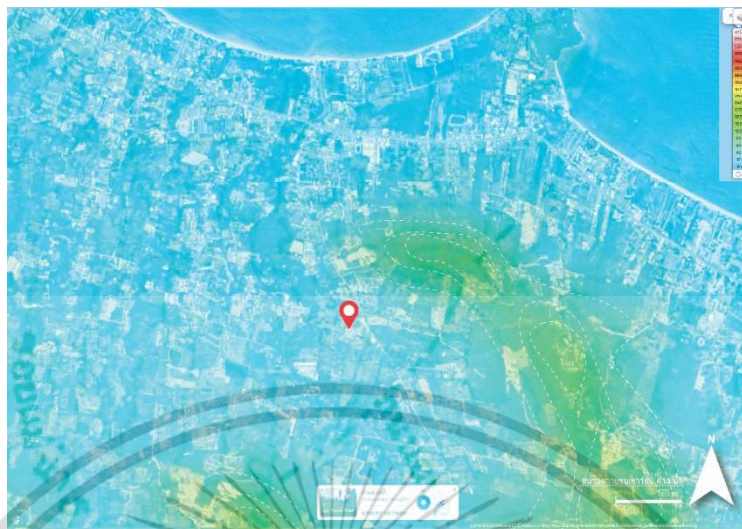


รูปที่ 4.2 แสดงตำแหน่งของสนามควายชนและแผนที่ภูมิศาสตร์

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 1) ภูมิประเทศสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ

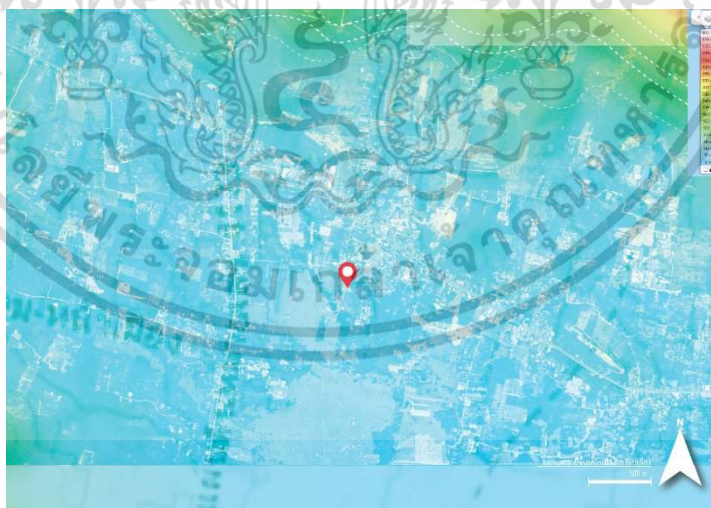


รูปที่ 4.3 แสดงแผนที่สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย

สนามเขาร่อนจะตั้งอยู่ในพื้นที่ ถนนแม่ น้ำ ซอย 1 ตำบลแม่ น้ำ อำเภอกะ สมุย ซึ่งอยู่ ในบริเวณของชุมชนตำบล แม่ น้ำ บริเวณทางขึ้นเขาร่อน มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ ใกล้พื้นที่ ลาดเชิงเขาของเขาร่อน

### 2) ภูมิประเทศสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)



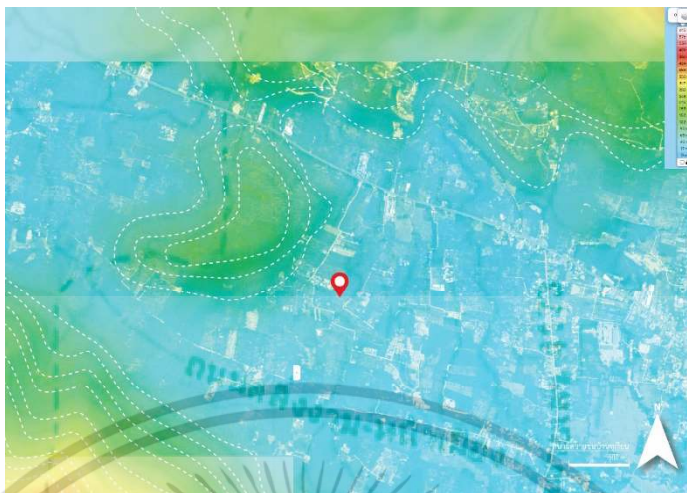
รูปที่ 4.4 แสดงแผนที่สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) จะตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลหน้าเมือง อำเภอกะ สมุย ซึ่งอยู่ใน บริเวณของชุมชนบ้านหน้าเมือง มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) ภูมิประเทศสนามบ้านทุเรียน



รูปที่ 4.5 แสดงแผนที่สนามบ้านทุเรียน

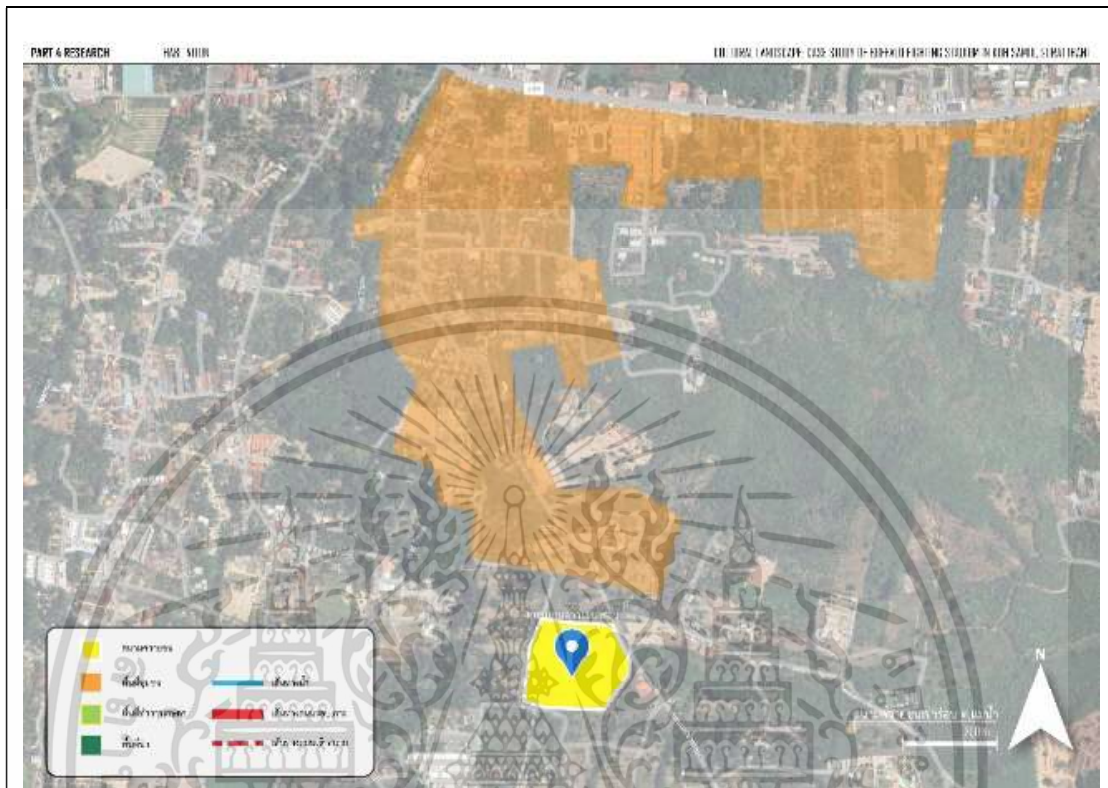
ที่มา: ผู้วิจัย

สนามหน้าเมือง (ป่อนเล็ก) จะตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลหน้าเมือง อำเภอกะสมุย ซึ่งอยู่ในบริเวณของชุมชนบ้านทุเรียน มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ

โดยสรุปแล้วภูมิประเทศของพื้นที่ในการก่อสร้างสนามควายชนในอำเภอกะสมุย จะตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ ที่มีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบ หรือใกล้พื้นที่ลาดเชิงเขา

### 4.1.1.2 การตั้งถิ่นฐานของชุมชน

#### 1) การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ



รูปที่ 4.6 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย



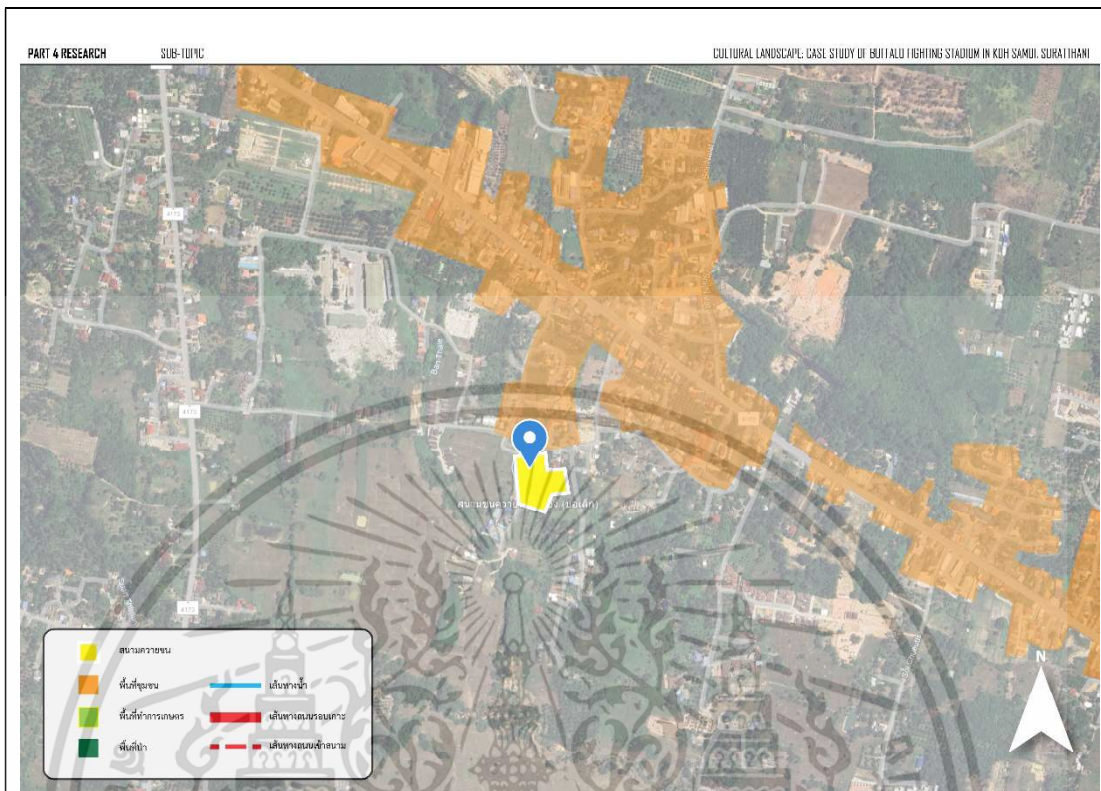
รูปที่ 4.7 บ้านพื้นถิ่น โรงแรม และบ้านพักในพื้นที่แม่ น้ำซอย 1

ที่มา: ผู้วิจัย

ที่ตั้ง	สนามเขาร่อนจะตั้งอยู่ในพื้นที่ ถนนแม่ น้ำซอย 1 ตำบลแม่ น้ำ อำเภอเกาะสมุย ซึ่งอยู่ในบริเวณของชุมชน บ้านแม่ น้ำ ทางขึ้นเขาร่อน
องค์ประกอบในการตั้งถิ่นฐาน	บ้านพักอาศัยทั่วไปของชาวบ้าน บ้านวิลล่าที่ก่อสร้างใหม่ หนาแน่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)



รูปที่ 4.8 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)  
ที่มา: ผู้วิจัย

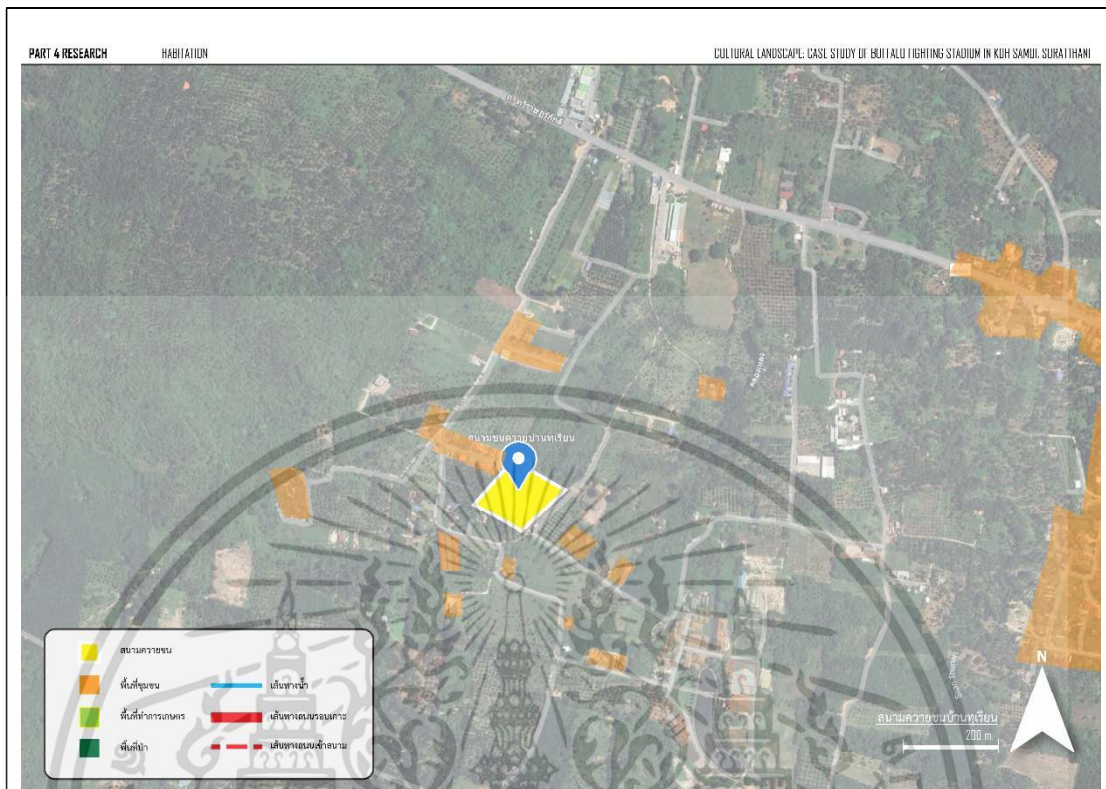


รูปที่ 4.9 การตั้งบ้านติดถนนใหญ่ และการตั้งบ้านติดถนนซอยใกล้พื้นที่เกษตรกรรมสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)  
ที่มา: ผู้วิจัย

ที่ตั้ง	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) จะตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลหน้าเมือง อำเภอเกาะสมุย ซึ่งอยู่ในบริเวณของชุมชนบ้านหน้าเมือง
องค์ประกอบในการตั้งถิ่นฐาน	บ้านพักอาศัยทั่วไปของชาวบ้าน หนาแน่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สนามบ้านทุเรียน



รูปที่ 4.10 แสดงแผนที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.11 การตั้งบ้านติดถนนซอยใกล้พื้นที่เกษตรกรรมสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

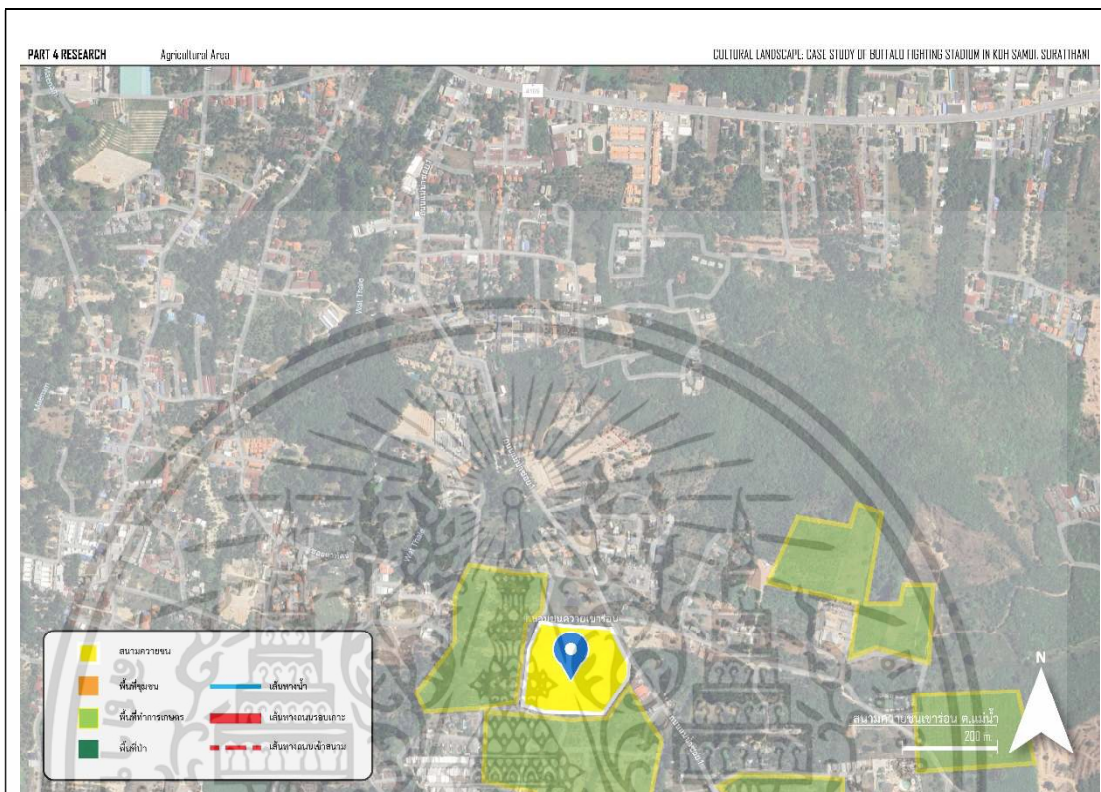
ที่ตั้ง	สนามบ้านทุเรียน จะตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลหน้าเมือง อำเภอกะสมุย ซึ่งอยู่ในบริเวณของชุมชน บ้านทุเรียน
องค์ประกอบในการตั้งถิ่นฐาน	บ้านพักอาศัยทั่วไปของชาวบ้าน ไม่หนาแน่น

จากการศึกษาพบว่า การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งใกล้พื้นที่ตั้งถิ่นฐานริมถนนในพื้นที่ทำเกษตรกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.3 พื้นที่ทำการเกษตร

1) พื้นที่ทำการเกษตร สนามเขาร่อน ต.แม่่น้ำ



รูปที่ 4.12 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามเขาร่อน ต.แม่่น้ำ  
ที่มา : ผู้วิจัย

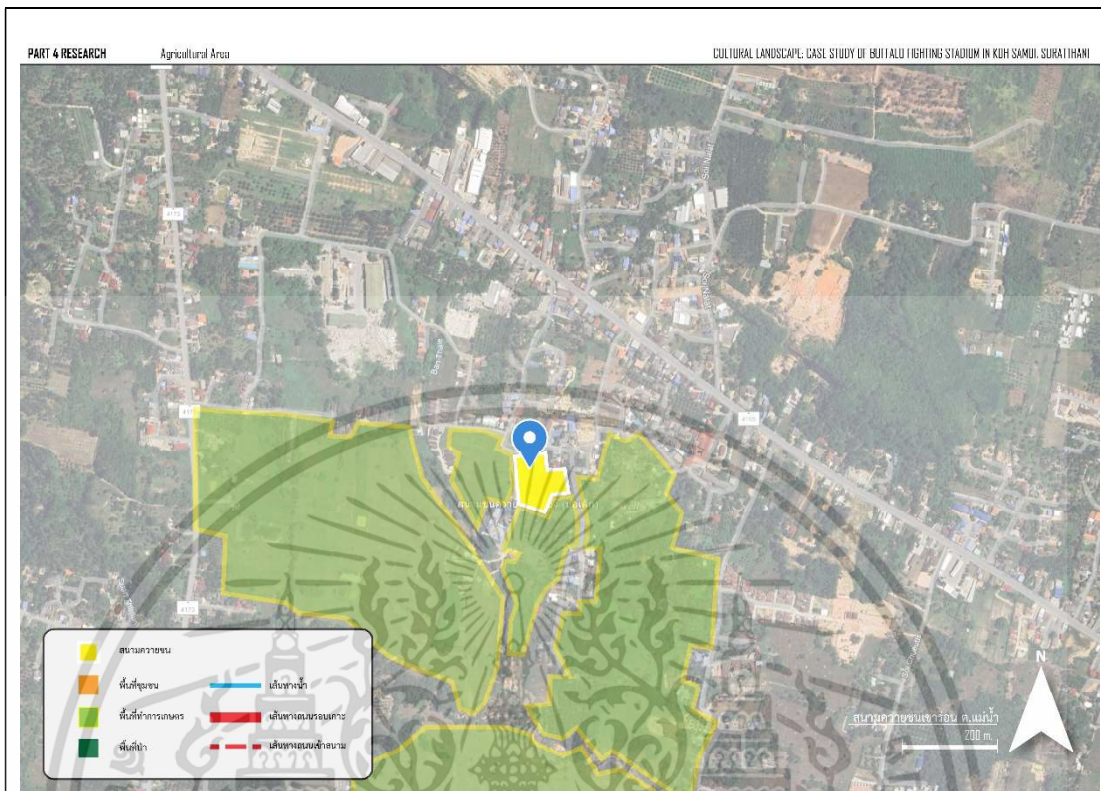


รูปที่ 4.13 สวนมะพร้าวสนามเขาร่อน ต.แม่่น้ำ  
ที่มา : ผู้วิจัย

พื้นที่ทำการเกษตร	โดยพื้นที่โดยรอบของสนามชนควายเขาร่อนจะประกอบไปด้วย สวนมะพร้าว การทำเกษตรกรรม
-------------------	--

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) พื้นที่ทำการเกษตร สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)



รูปที่ 4.14 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)  
ที่มา : ผู้วิจัย

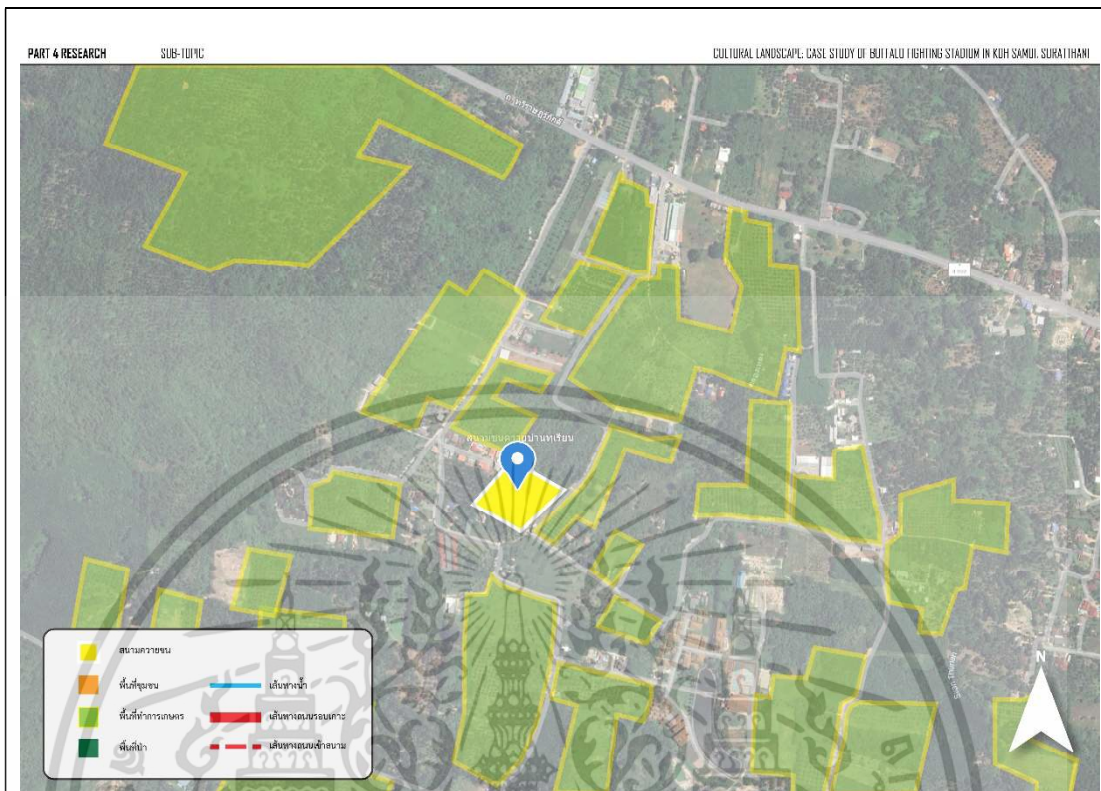


รูปที่ 4.15 พื้นที่ทำเกษตรกรรม สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)  
ที่มา: ผู้วิจัย

พื้นที่ทำการเกษตร	โดยพื้นที่โดยรอบของสนามชนควายเขาร้อนจะประกอบไปด้วย สวนมะพร้าว การทำเกษตรกรรม
-------------------	--

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) พื้นที่ทำการเกษตร สนามบ้านทุเรียน



รูปที่ 4.16 แสดงแผนที่พื้นที่ทำการเกษตร สนามบ้านทุเรียน  
ที่มา : ผู้วิจัย



รูปที่ 4.17 สวนมะพร้าว สนามบ้านทุเรียน  
ที่มา : ผู้วิจัย

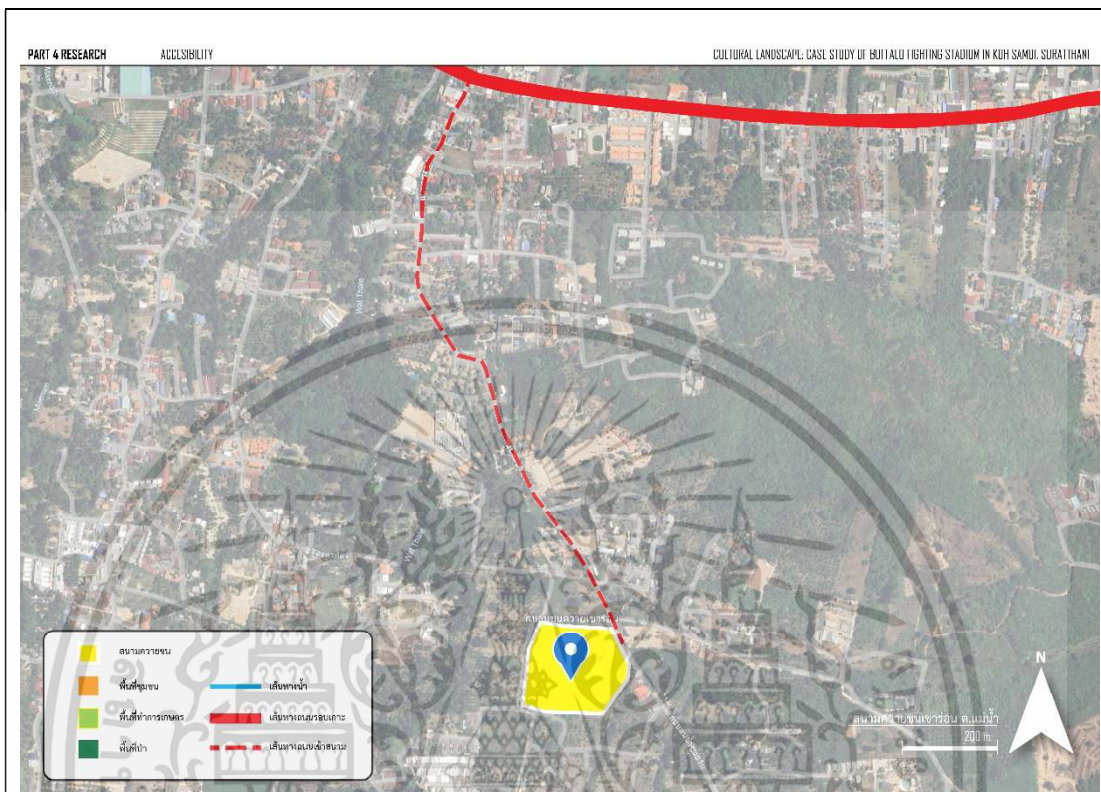
พื้นที่ทำการเกษตร	โดยพื้นที่โดยรอบของสนามชนควายเขาร้อนจะประกอบไปด้วย สวนมะพร้าว สวนยาง ดงไผ่ พื้นที่ทำการเกษตร
-------------------	--

จากการศึกษาพบว่า การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งใกล้พื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นสวนมะพร้าว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.4 โครงข่ายสัญญาณ

1) โครงข่ายสัญญาณ สนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ



รูปที่ 4.18 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ

ที่มา : ผู้วิจัย



รูปที่ 4.19 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนสนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย

โครงข่ายสัญญาณ	ถนนแม่่น้ำซอย1 ขนาดกว้าง 6.00 เมตร
----------------	------------------------------------

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) โครงข่ายสัญญาณ สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)



รูปที่ 4.20 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)

ที่มา : ผู้วิจัย



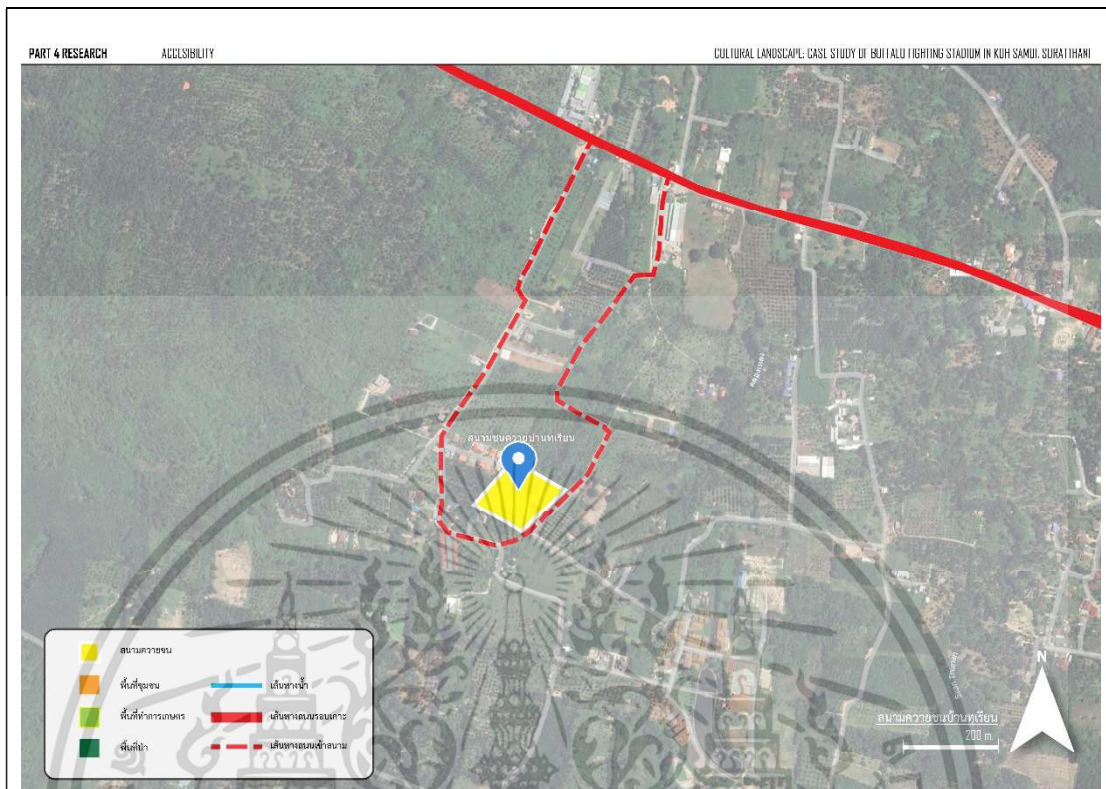
รูปที่ 4.21 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนเข้าสู่สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

โครงข่ายสัญญาณ	ถนนซอยบรมชนรัตน์1 ขนาดกว้าง 5.00 เมตร
----------------	---------------------------------------

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) โครงข่ายสัญญาณ สนามบ้านทุเรียน



รูปที่ 4.22 แสดงแผนที่โครงข่ายสัญญาณ สนามบ้านทุเรียน

ที่มา : ผู้วิจัย



รูปที่ 4.23 บริเวณติดถนนใหญ่ และถนนเข้าสู่สนามบ้านทุเรียน

ที่มา : ผู้วิจัย

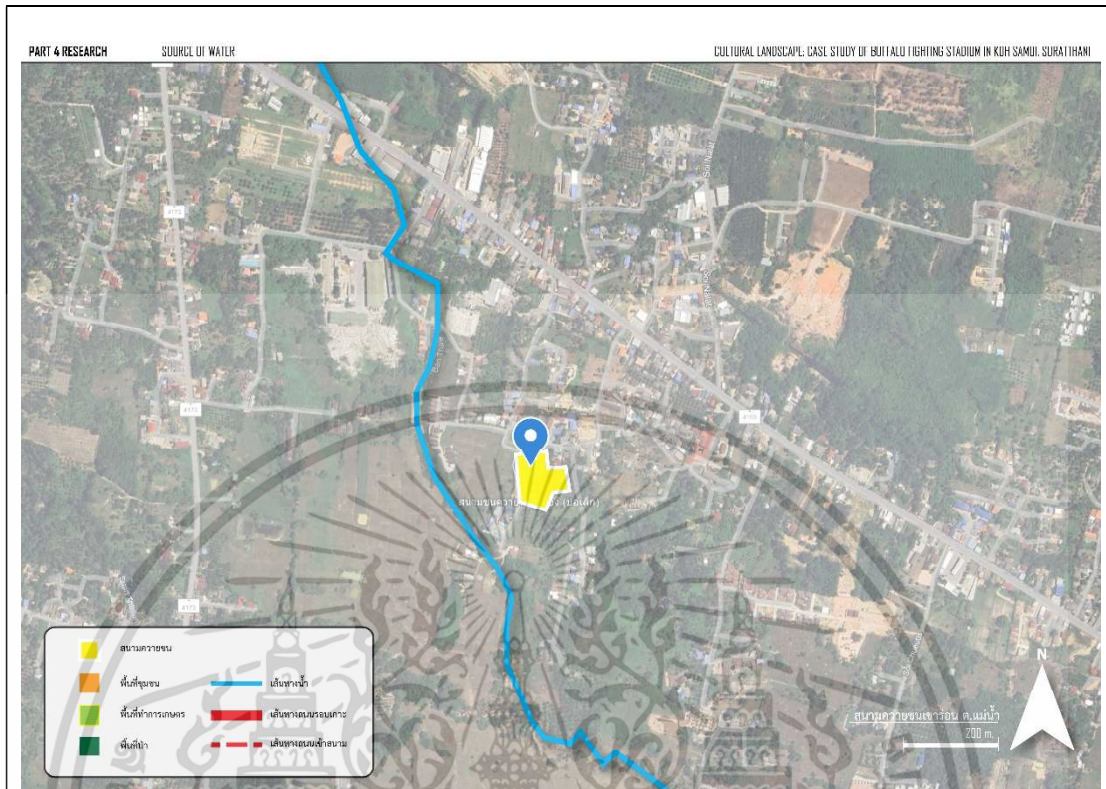
โครงข่ายสัญญาณ	ถนนขอยบรมมรัตนัน1 ขนาดกว้าง 5.00 เมตร
----------------	---------------------------------------

จากการศึกษาพบว่า การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณถนนย่อย หรือ ขอยที่นำไปสู่พื้นที่ทำเกษตรกรรม แต่สามารถเชื่อมต่อกับถนนสายหลักรอบเกาะได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



## 2) แหล่งน้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)



รูปที่ 4.25 แสดงแผนที่แหล่งน้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา : ผู้วิจัย

แหล่งน้ำ

มีแหล่งน้ำที่ใกล้ที่สุดคือคลองบ้านทะเล ที่จะไหลลงสู่ หาดบางเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) แหล่งน้ำ สนามบ้านทุเรียน



แหล่งน้ำ

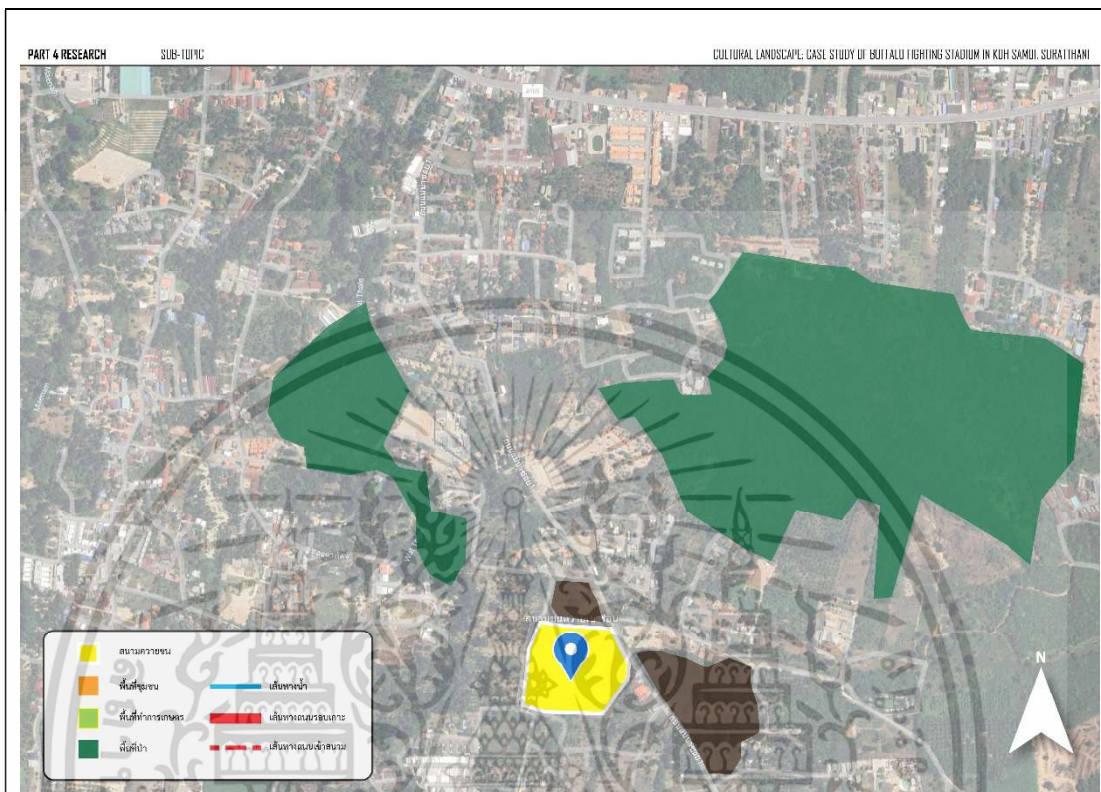
มีแหล่งน้ำที่ใกล้ที่สุดคือคลองบ้านทะเลที่จะไหลลงสู่ หาดบางเก่า

จากการศึกษาพบว่าการตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นใกล้ทำการเกษตร จึงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติอยู่ใกล้กับพื้นที่สนาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.6 พื้นที่เปิดโล่ง

1) พื้นที่เปิดโล่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ



รูปที่ 4.27 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา : ผู้วิจัย



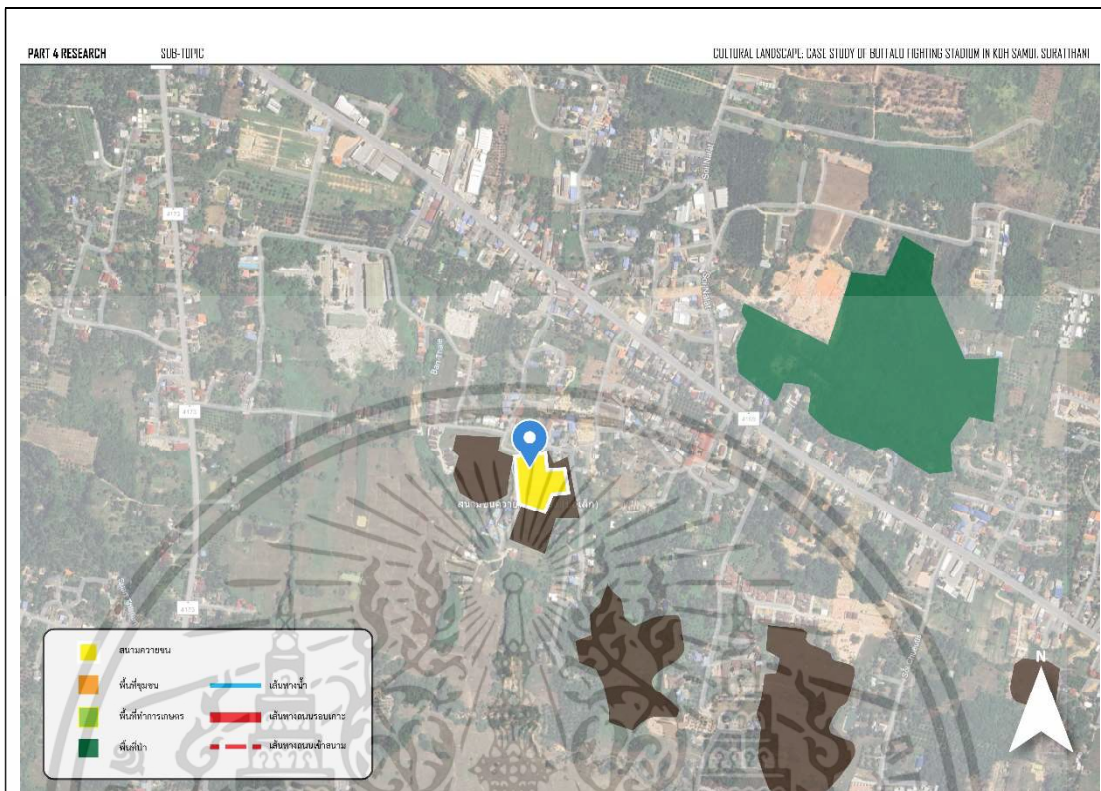
รูปที่ 4.28 พื้นที่เปิดโล่งสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา : ผู้วิจัย

พื้นที่เปิดโล่ง	ตัวสนามควายนอนอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมีพื้นที่ว่างล้อมรอบซึ่งบริเวณพื้นที่โล่งจะนำควายนอนมาปล่อยกินหญ้า
-----------------	---

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) พื้นที่เปิดโล่งสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)



รูปที่ 4.29 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา : ผู้วิจัย



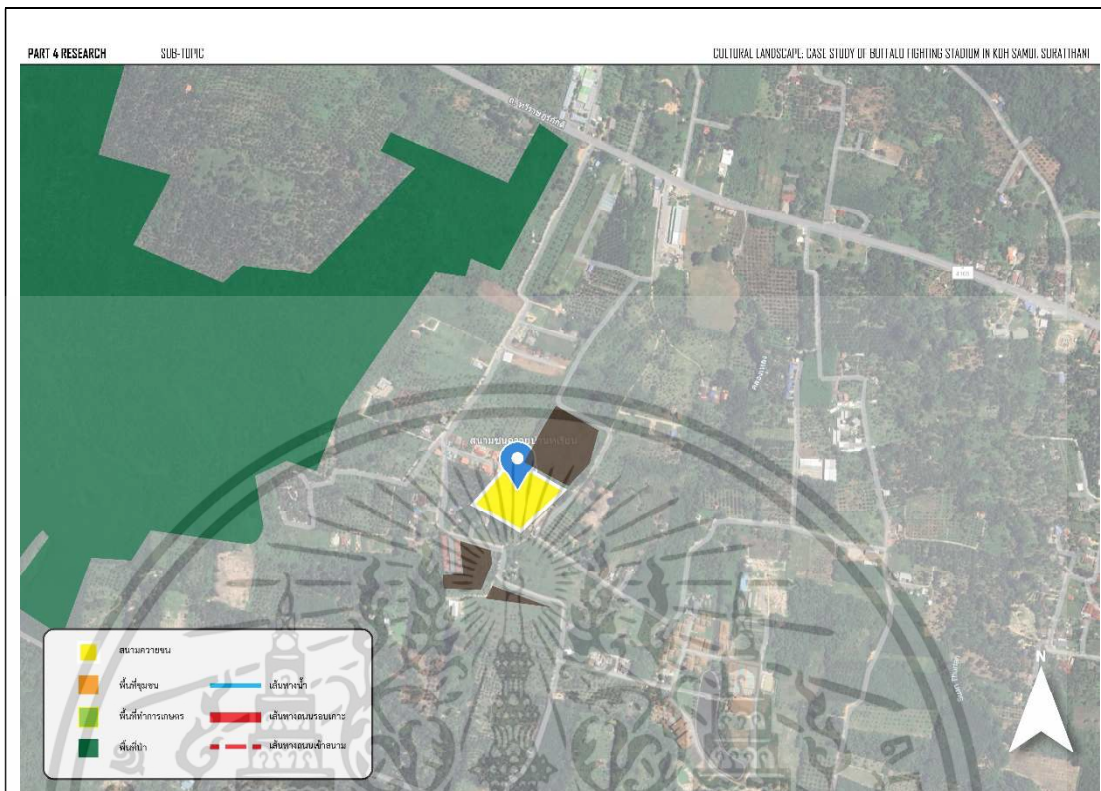
รูปที่ 4.30 พื้นที่เปิดโล่งสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

พื้นที่เปิดโล่ง	ตัวสนามมวยอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมีพื้นที่ว่างล้อมรอบซึ่งบริเวณพื้นที่โล่งจะนำควายมาปล่อยกินหญ้า
-----------------	--

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) พื้นที่เปิดโล่งสนามบ้านทุเรียน



รูปที่ 4.31 แสดงแผนที่พื้นที่เปิดโล่งสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย




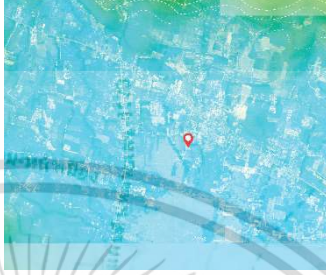


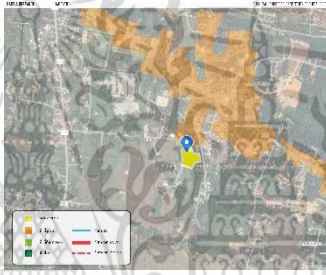
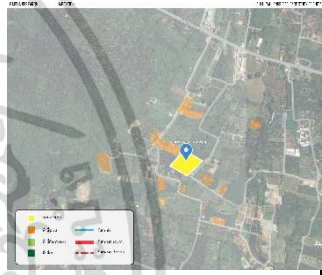
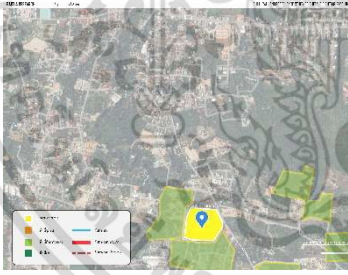
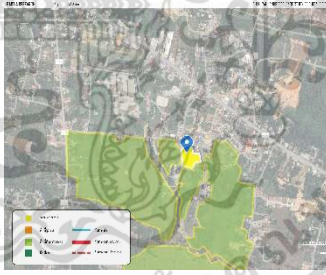
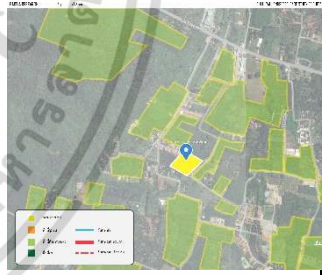
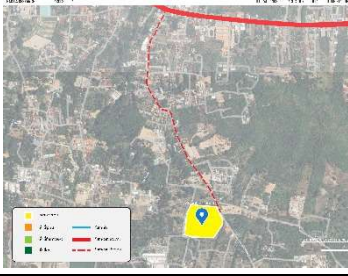
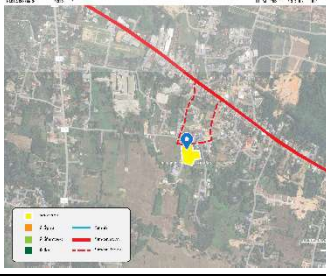
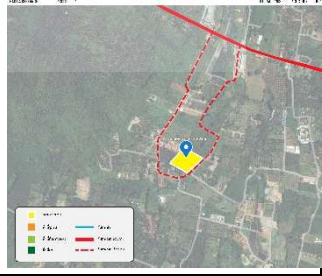
รูปที่ 4.32 พื้นที่เปิดโล่งสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

พื้นที่เปิดโล่ง	ตัวสนามควายชนอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมีพื้นที่ว่างล้อมรอบ ใกล้พื้นที่ที่เป็นป่ารก ซึ่งบริเวณพื้นที่โล่งจะนำควายมาปล่อยกินหญ้า
-----------------	--

จากการศึกษาพบว่า การตั้งสนามควายชนนั้น ตัวสนามควายชนอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมีพื้นที่ว่างล้อมรอบ ใกล้กับพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติป่ารก

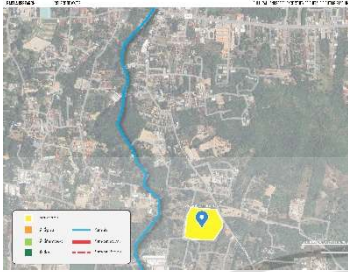

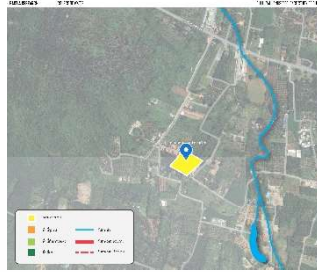

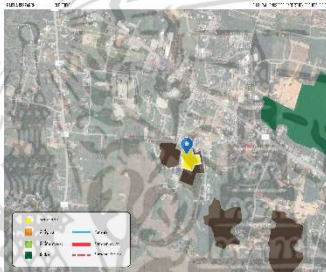
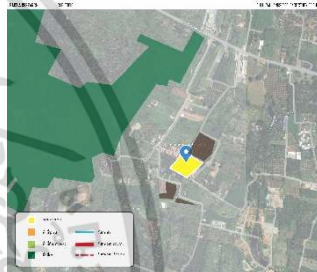
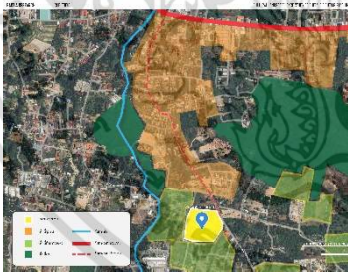
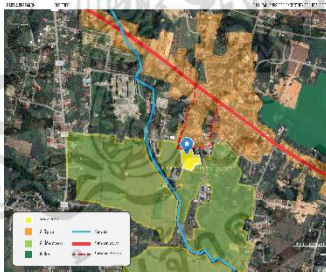
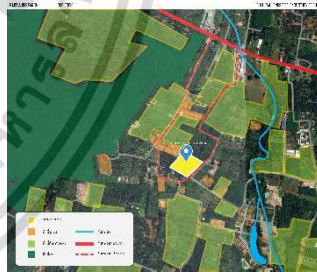
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพ สนามควายชน

องค์ประกอบด้านกายภาพ	สนามควายชนที่ศึกษา		
	สนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	สนามบ้านทุเรียน
ภูมิประเทศ			
	มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบใกล้พื้นที่ลาดเชิงเขา		
การตั้งถิ่นฐาน			
	สนามควายชนอยู่ใกล้กับ การตั้งถิ่นฐานริมถนนในพื้นที่ทำเกษตรกรรม		
พื้นที่ทำการเกษตร			
	การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งใกล้พื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นสวนมะพร้าว		
โครงข่ายสัญจร			
	สนามควายชนอยู่ติดกับ ถนนย่อยหรือถนนซอย ซึ่งสามารถเชื่อม ถนนสายหลักรอบเกาะได้		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1(ต่อ)

องค์ประกอบด้าน กายภาพ	สนามควายชนที่ศึกษา		
	สนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	สนามบ้านทุเรียน
แหล่งน้ำ			
	การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นใกล้ทำการเกษตรจึงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติอยู่ใกล้กับพื้นที่สนาม		
พื้นที่เปิดโล่ง			
	การตั้งสนามควายชนนั้น ตัวสนามควายชนอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมีพื้นที่ว่างล้อมรอบ		
	สรุป		
ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่			
	สนามควายชนจะมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ หรือใกล้พื้นที่ลาดเชิงเขา โดยสนามควายชนอยู่ใกล้กับ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมถนนในพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งใกล้พื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นสวนมะพร้าว เนื่องจากตั้งอยู่พื้นที่เกษตรกรรมจึงใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ ในการเข้าถึงสนามควายชนอยู่ติดกับถนนย่อยหรือถนนซอย ซึ่งสามารถเชื่อมกับถนนสายหลักรอบเกาะได้		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.1.1.6 สถาปัตยกรรม

องค์ประกอบของสถาปัตยกรรมสนามควายชนจะประกอบไปด้วย 1. การวางผังสนามควายชน 2. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของสนามควายชน 3. กระบวนการก่อสร้างสนามควายชน 4. วัสดุในการสร้างสนามควายชน และ 5. การจัดการพื้นที่ภายในสนามควายชน

จากการเก็บข้อมูลโดยวิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการ ฝังตัว สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ จะทำให้สามารถเห็นถึงภาพรวมของลักษณะและระยะของตัว สถาปัตยกรรมสนามควายชน เพื่อที่จะสามารถนำมาเปรียบเทียบกันของสนามทั้ง 3 แห่ง

1. สนามควายชนเขาร่อน ต.แม่ไม้
2. สนามควายชนหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)
3. สนามควายชนบ้านทุเรียน



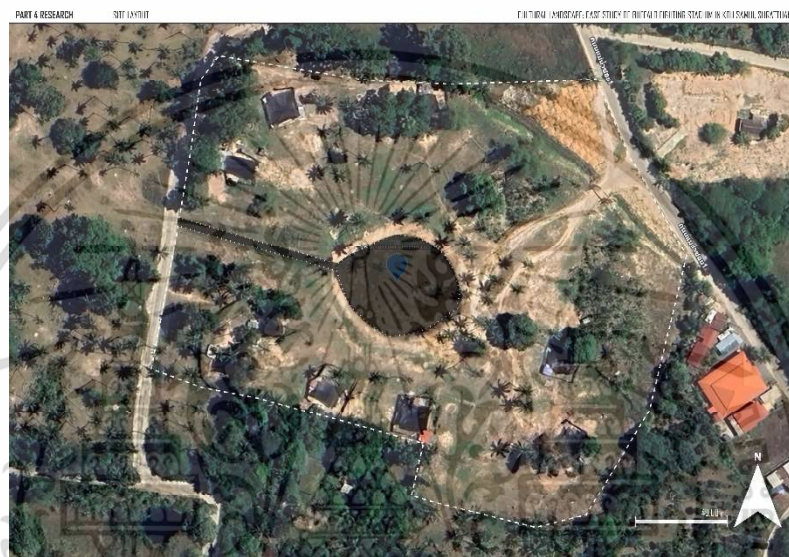
รูปที่ 4.33 แสดงภาพสนามควายชนในปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

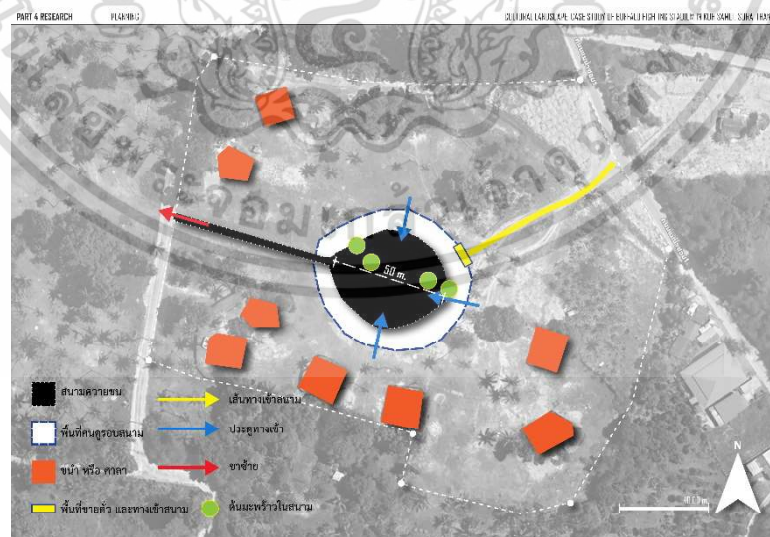
## 1) การวางผังสนามควายชน

1.1) สนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามควายเขาร้อนนั้นมียอดค้ประกอบของสนามควาย และ หนา อยู่ในพื้นที่เดียวกันโดยมีลักษณะที่เป็นไขแวง คือ สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัว หนาจะอยู่รอบๆตัวสนาม โดยตัวสนามมีระยะของเส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 50 เมตร มีขนาด พื้นที่บริเวณพื้นที่ชน 1600 ตารางเมตร พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร



รูปที่ 4.34 แสดงผังสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย

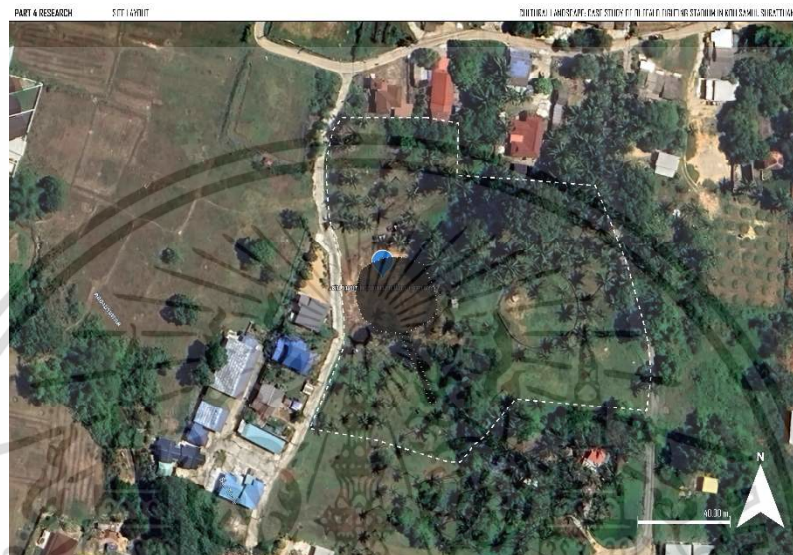


รูปที่ 4.35 แสดงผังโซนนิ่งสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย

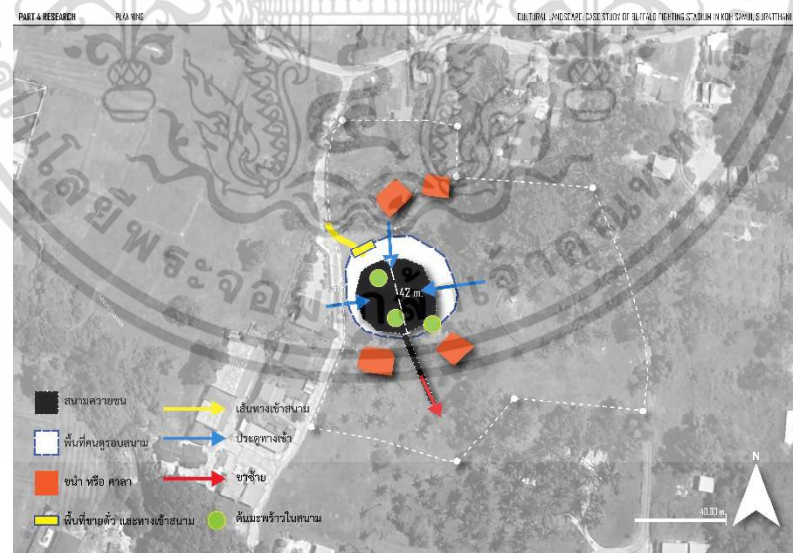
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2) สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) นั้นมีองค์ประกอบของสนามควาย และ ขน้า อยู่ในพื้นที่เดียวกันโดยมีลักษณะที่เป็นไข่แดง คือ สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัวขน้าจะอยู่รอบๆตัวสนาม โดยตัวสนามมีระยะเส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 42 เมตร มีขนาดพื้นที่บริเวณพื้นที่ชน 840 ตารางเมตร พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร



รูปที่ 4.36 แสดงผังสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

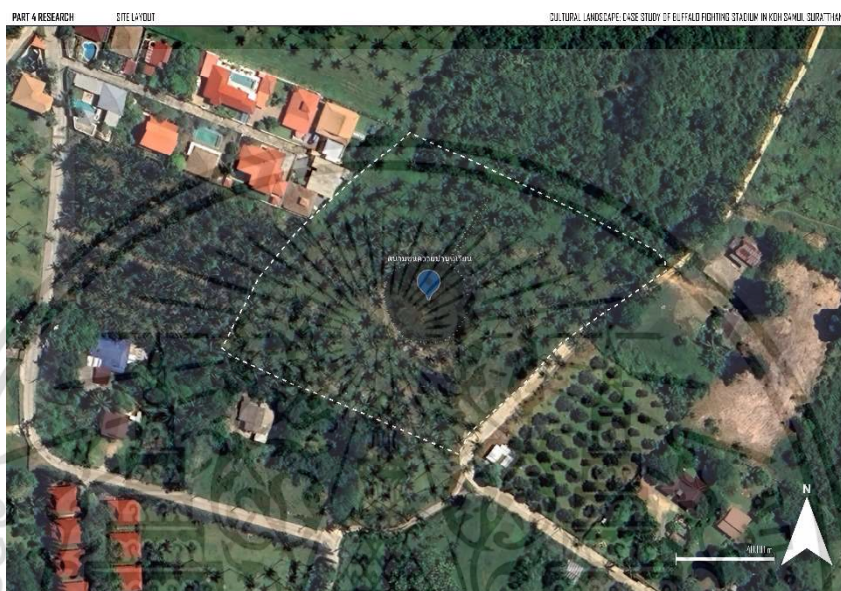


รูปที่ 4.37 แสดงผังโซนนิ่งสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3) สนามบ้านทุเรียน นั้นมีองค์ประกอบของสนามควาย และ ขน้า อยู่ในพื้นที่เดียวกันโดยมีลักษณะที่เป็นไข่แดง คือ สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัวขน้าจะอยู่รอบๆตัวสนาม โดยตัวสนามมีระยะเส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 45 เมตร มีขนาดพื้นที่บริเวณพื้นที่ชน 1100 ตารางเมตร พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร



รูปที่ 4.38 แสดงผังสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย



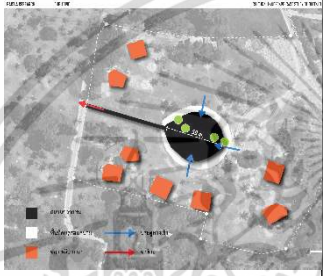
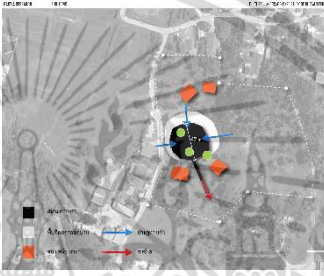
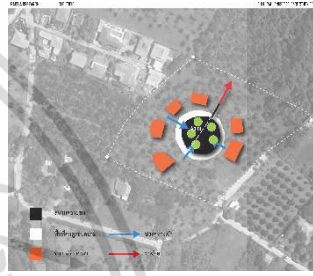
รูปที่ 4.39 แสดงผังโซนนิ่งสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยสรุปแล้วสนามควายชนมีลักษณะเป็นวงกลมและวงรี ที่ระยะเส้นผ่านศูนย์กลาง 42-50 เมตร ภายในพื้นที่ของสนามควายชนจะมีต้นมะพร้าวอยู่ในสนาม โดยมีทางเข้าทั้งหมด 3 ทางและมีทางออกหนึ่งทางที่เรียกว่าขาซ้าย โดยมีขนำ หรือศาลาซึ่งเป็นที่สำคัญสำหรับเลี้ยงควายชนอยู่ล้อมรอบสนาม

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบการวางผังสนามควายชน

องค์ประกอบด้านกายภาพ	สนามควายชนที่ศึกษา		
	สนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	สนามบ้านทุเรียน
สถาปัตยกรรม			
<b>สนามควายชน</b>			
ลักษณะ	สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัวขนำจะอยู่รอบๆตัวสนาม	สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัวขนำจะอยู่รอบๆตัวสนาม	สนามอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ และตัวขนำจะอยู่รอบๆตัวสนาม
ระยะสนาม	เส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 50 เมตร	เส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 42 เมตร	เส้นผ่านศูนย์กลางของสนามอยู่ที่ 45 เมตร
ระยะคนดู	พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร	พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร	พื้นที่คนดูกว้างออกจากรั้วลูกใน 6 – 8 เมตร
ทิศทางขาซ้าย	ทิศตะวันตก	ทิศใต้	ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
<b>ขนำ หรือ ศาลา</b>			
ลักษณะ	มีจำนวนขนำทั้งหมด 8 หลัง ลักษณะของขนำเป็นซุ้มมีผ้าใบคลุม ป้องกันแสงแดดให้กับควายชน	มีจำนวนขนำทั้งหมด 4 หลัง ลักษณะของขนำเป็นซุ้มมีผ้าใบคลุม ป้องกันแสงแดดให้กับควายชน	มีจำนวนขนำทั้งหมด 6 หลัง ลักษณะของขนำเป็นซุ้มมีผ้าใบคลุม ป้องกันแสงแดดให้กับควายชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน

จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของ สนามควายชน และชนาหรือศาลา

### 2.1) สนามควายชน

2.1.1) เสาหลัก เป็นตัวกำหนดแนวขอบรั้วของสนาม โดยมีลักษณะเป็นท่อนเสาปักลงไป  
ในดินที่ความลึกประมาณ 50-60 ซม. มีระยะความห่างประมาณ 1.20- 1.50 เมตร



รูปที่ 4.40 เสาหลักสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

2.1.2) ลูกใน (รั้วสนาม) ความสูงประมาณ 1.20 - 1.40 เมตร โดยมีทั้งหมดประมาณ  
5ชั้น ทุกๆ 30 ซม. หรือโดยช่างจะเทียบกับระยะของมนุษย์ (Humen Scale) ในระดับ ข้อเท้า เข่า  
เอว ท้อง ออก เพื่อป้องกันความปลอดภัยให้กับคนดู



รูปที่ 4.41 ลูกในสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3) ประตูทางเข้าออก ทำหน้าที่เป็นประตูทางเข้าสนามของควายชน มี 3 ด้านภายในสนาม ลักษณะคือจะเป็นทางเข้าประมาณ 3 - 4 เมตร ที่ลูกใน หรือ รั้วไม้ไผ่สามารถยกออกได้ โดยใช้การสอดไม้ไผ่ เข้าไปในเสาหลักคู่ที่เตรียมไว้ เมื่อควายเข้าไปในสนามแล้วจะทำการปิดและตามด้วยเสาไม้บริเวณตรงกลาง



รูปที่ 4.42 ประตูทางเข้าสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

2.1.4.) ขาข่าย ทำหน้าที่เป็นประตูทางออกของควายชนตัวที่แพ้ โดยควายชนตัวที่แพ้จะวิ่งวนรอบสนามก่อนที่กรรมการในสนามจะเปิดประตูขาข่าย เพื่อให้สามารถออกจากสนามได้ก่อนที่เจ้าของและคนเลี้ยงจะตามไปจับ โดยมักจะมีควายชนตัวที่แพ้ในสนามอยู่ที่ประมาณ 3 - 5 เมตร



รูปที่ 4.43 ขาข่ายสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.2) ศาลา หรือ 軒

軒จะเป็นพื้นที่ที่ให้เจ้าของควาย หรือผู้เลี้ยงมาอยู่อาศัยตลอดเวลาในช่วงระยะเวลา 2-3 เดือนในการเตรียมตัวเลี้ยงควายของตัวเองก่อนการแข่งขัน อาคารที่มีลักษณะเป็นอาคารชั่วคราว ที่ การตั้ง軒 ซึ่งจะอยู่ในบริเวณรอบๆของสนาม โดยเจ้าของควายคนนั้นจะเลือกบริเวณที่มีความเหมาะสมในการตั้ง軒



รูปที่ 4.44 หน้า 1 สนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4. 45 หน้า 2 สนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4. 46 หน้า 3 สนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (ปอนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน  
ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 2.2.1) พื้นที่เลี้ยงควาย

จะเป็นลักษณะพื้นดินโล่งที่สำหรับปักหลักล่ามควายไว้ให้อยู่บริเวณพื้นที่ตรงกลางของชนา โดยจะมีผ้าใบมุงด้านบนเพื่อกันฝนกันแดดให้กับควาย โดยจะยึดเข้ากับต้นไม้ หรือต้นมะพร้าวในบริเวณที่ตั้งชนา มีโรงหญ้าติดกับที่นอนเพื่อต้อนดูแลควายชนโคนการโยนหญ้าให้ในตอนกลางคืน (และป้องกันการถูกวางยาในหญ้า)



รูปที่ 4.47 พื้นที่เลี้ยงควายในชนาสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน

ที่มา : ผู้วิจัย

### 2.2.2) พื้นที่คนเลี้ยงดู

ในบริเวณชนานั้นจะมีพื้นที่การใช้งานที่ครบครันให้กับผู้เลี้ยงซึ่งต้องเตรียมเข้ามา เช่นพื้นที่นอนเฝ้า จะมีอย่างน้อย 1-2 หลัง สำหรับคนเฝ้าควายจะมีส่วนครัวไว้ทำอาหารขยายต่อม



รูปที่ 4.48 พื้นที่คนเลี้ยงดูควายชนในชนาสนามเขาร่อน ต.แม่ น้ำ สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก) และสนามบ้านทุเรียน

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการขนย้ายนั้นเจ้าของขนานี้จะต้องมีการขนย้ายเข้าออกเป็นเรื่องปกติจึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ ขนนำหรือศาลานั้นจะเป็นวัสดุหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการตั้งชั่วคราว



รูปที่ 4.49 การขนย้ายขนานอกจากพื้นที่สนาม










ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปแล้วขนานำ หรือศาลาเป็นพื้นที่สำหรับเจ้าของและคนเลี้ยงควายชนสำหรับเป็นพื้นที่ในการอยู่อาศัยบริเวณรอบๆ ของสนามเป็นเวลาเป็นระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน โดยขนานำ หรือศาลาจะมีลักษณะเป็นกลุ่มอาคาร 2-3 หลัง ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่เลี้ยงดูควายชน จะอยู่ตรงกลางของพื้นที่ ซึ่งพื้นที่สี่เหลี่ยมร้านโล่งมีผ้าใบคลุมมอยู่ด้านบน และพื้นที่อยู่อาศัยล้อมรอบ มีผ้าใบคลุม 1 ชั้น เพื่อป้องกันแดดกันฝนให้กับควายชน โดยมักเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่สามารถยกหรือขนย้ายได้สะดวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้






จากการศึกษาสนามควายชนพบว่าองค์ประกอบของสนามควายชนนั้นมักเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายในพื้นที่นั้นในบางสนามเลือกใช้วัสดุที่คงทนและแข็งแรงมากขึ้นเพื่อมาใช้เสริม ลักษณะทางกายภาพของสนามแต่ละสนามมีความคล้ายคลึงกันในหลายๆองค์ประกอบ

ตารางที่ 4.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสนามควายชน

องค์ประกอบด้านกายภาพ	สนามควายชนที่ศึกษา		
	สนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	สนามบ้านทุเรียน
องค์ประกอบของสนามควายชน			
หลักเสา			
	หลักเสาไม้ระยะทุก 1.50 เมตร และเสริมด้วยหลักเสาคอนกรีตระยะทุก 1.50	หลักเสาไม้ระยะทุก 1.50 เมตร	หลักเสาไม้ระยะทุก 1.50 เมตร
ลูกใน			
	ไม้ไผ่สีสุก พันยึดเข้ากับหลักเสาด้วยเชือกพลาสติก	ไม้ไผ่สีสุก พันยึดเข้ากับหลักเสาด้วยเชือกพลาสติก	ไม้ไผ่สีสุก พันยึดเข้ากับหลักเสาด้วยเชือกพลาสติก
ประตูเข้าสนาม			
	มีทางเข้า 3 ทาง ความกว้างประมาณ 3.00-4.00 เมตร	มีทางเข้า 3 ทาง ความกว้างประมาณ 3.00-4.00 เมตร	มีทางเข้า 3 ทาง ความกว้างประมาณ 3.00-4.00 เมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

องค์ประกอบด้าน กายภาพ	สนามควายชนที่ศึกษา		
	สนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ	สนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)	สนามบ้านทุเรียน
ขาข่าย			
	ขาข่ายอยู่ทางทิศตะวันตกเป็นประตูเหล็กเลื่อนกว้าง 3.00 เมตร	ขาข่ายอยู่ทางทิศใต้เป็นประตูเปิดด้วยไม้ไผ่กว้าง 4 เมตร	อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นประตูเปิดด้วยไม้ไผ่กว้าง 4 เมตร
องค์ประกอบของขนาหรือศาลา			
พื้นที่เลี้ยงดู			
	พื้นที่เลี้ยงดูควายชนอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ขนา รูปทรงสี่เหลี่ยม มีผ้าใบมุงด้านบนพื้นที่เลี้ยงดู	พื้นที่เลี้ยงดูควายชนอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ขนา รูปทรงสี่เหลี่ยม มีผ้าใบมุงด้านบนพื้นที่เลี้ยงดู	พื้นที่เลี้ยงดูควายชนอยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ขนา รูปทรงสี่เหลี่ยม มีผ้าใบมุงด้านบนพื้นที่เลี้ยงดู
พื้นที่พักอาศัย			
	มีขนา เป็นศาลาพัก 2-3 เรือน มีพื้นที่ทำคร้ว	มีขนา เป็นศาลาพัก 2-3 เรือน มีพื้นที่ทำคร้ว	มีขนา เป็นศาลาพัก 2-3 เรือน มีพื้นที่ทำคร้ว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3) กระบวนการก่อสร้างสนามควายชน

ในการเก็บข้อมูลขั้นตอนในกระบวนการก่อสร้างสนามควายชนนั้นจะเก็บข้อมูลจากสนามควายชนบ้านทุเรียน ในช่วงเดือน มีนาคม พ.ศ.2567

#### 3.1) การปรับและเตรียมพื้นที่

เจ้าของสนามจะเลือกจากพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบหรืออยู่ในบริเวณที่เป็นสวนซึ่งเหมาะกับการสร้างสนามและการแข่งขันควายชน และทำการปรับหน้าดิน ถางหญ้า ตัดต้นไม้ให้เรียบร้อย เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการสร้างสนามควายชนต่อไป



รูปที่ 4.50 แสดงการปรับที่ดินสำหรับการสร้างสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.51 การเตรียมพื้นที่สร้างสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3.2) การลงเสาหลัก

ช่างจะวัดระยะจากจุดศูนย์กลางของสนามแล้วทำแนววงกลม รัศมีประมาณ 20 - 25 เมตร แล้วเริ่มวางหลักไม้เพื่อเป็นตัวกำหนดแนวขอบรั้วของสนาม โดยมีระยะความห่างประมาณ 1.20-1.50 เมตร กำหนดระยะของประตูทางเข้าออกหลักทั้ง 4 ทิศความกว้างของประตูอยู่ที่ประมาณ 2.50-3.00 เมตร โดยประตูจะมีการวางเสาหลักซ้อนกัน 2 ช่วงเพื่อให้สามารถหนีบไม้ไผ่ที่จะเปิดปิดประตูได้ ในการติดตั้งเสาหลักจะใช้การ ขุดดินลึกประมาณ 1ศอกหรือ 0.60 เมตรแล้วนำหลักปักลงไปสนาม โดยใช้รถขุดดินช่วยในการตอกหลักลงไปในพื้นที่ดิน



รูปที่ 4.52 การปักหลักล้อมสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.53 การปักหลักคู่เพื่อทำเป็นช่องประตู

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.54 หลักกับสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

### 3.3) การทำลูกใน

นำไม้ไผ่สีสุกมาทำเป็นลูกใน (ร้วสนาม) ความสูงประมาณ 1.20 - 1.40 เมตร โดยมีทั้งหมดประมาณ 5 ชั้น ทุกๆ 30 ซม. หรือโดยช่างจะเทียบกับระยะของมนุษย์ (Humen Scale) ในระดับ ซ้อเท้า เข้า เอว ท้อง ออก เพื่อป้องกันความปลอดภัยให้กับคนดู



รูปที่ 4.55 ช่างพันหลักกับลูกใน

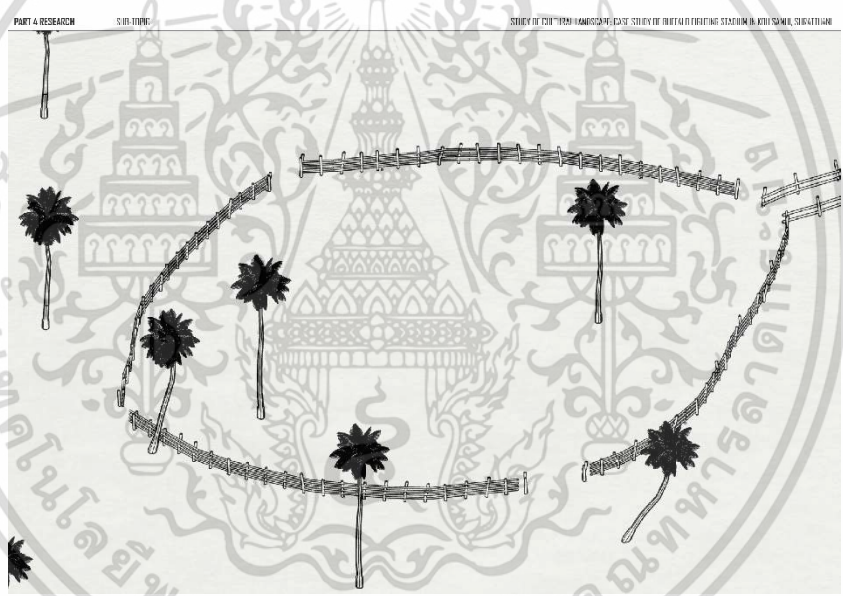
ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.56 ช่างพันหลักกับลูกในที่มีหลายระดับ

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.57 ลูกในกับสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3.4) การลงเสาค้ำ

เสาค้ำ มีหน้าที่สำหรับค้ำยันสายไฟฟ้าสว่าง และสายไฟฟ้ากำลังเพื่อใช้ในสนามควายชน การทำเสาค้ำยันนั้น นำท่อนไม้มาทำเป็นเสาค้ำความสูงประมาณ 3.00 – 4.00 เมตร ปักลงไปในพื้นที่ดินประมาณ 50-60 ซม.



รูปที่ 4.58 ไม้ค้ำยันสายไฟฟ้า

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.59 ไม้ค้ำยันกับสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2.5) การวางรั้วกัน

รั้วกันสนาม ทำจากแผ่นสังกะสีทาสีฟ้า มีหน้าที่สำหรับกันสนามเพื่อแบ่งพื้นที่ในการแข่งขันจากภายนอก ซึ่งต้องมีการซื้อตัวเพื่อเข้าชมการแข่งขัน ความสูงของแผ่นกันสังกะสีประมาณ 3.00 เมตร



รูปที่ 4.60 รั้วสังกะสีกันแบ่งพื้นที่สนาม

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.61 ท่อนไม้ที่นำมาใช้เป็นหลักสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

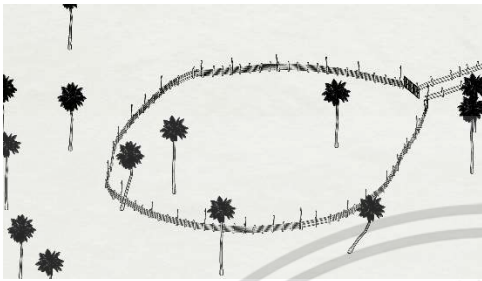

กระบวนการในการก่อสร้างสนามควายชนนั้นมีขั้นตอนและวิธีการที่ถูกสืบทอดและส่งต่อมาโดยในขั้นแรกนั้นจะเป็นการปรับพื้นดินและเตรียมพื้นที่สำหรับทำสนามควายชน ก่อนที่องค์ประกอบ ต่างๆที่ทำจากวัสดุที่หาได้ทั่วไปในบริเวณนั้นมาสร้างเป็นสนามควายชน

ตารางที่ 4.4 แสดงกระบวนการก่อสร้างสนามควายชน

แสดงกระบวนการก่อสร้าง	กระบวนการก่อสร้างสนามควายชน
	ขั้นตอนรายละเอียด
1.การปรับและเตรียมพื้นที่ 	1.)เจ้าของสนามจะเลือกจากพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบหรืออยู่ในบริเวณที่เป็นสวนซึ่งเหมาะกับการสร้างสนามและการแข่งขันควายชน และทำการปรับหน้าดินกลางหญ้า ตัดต้นไม้ให้เรียบร้อย เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการสร้างสนามควายชนต่อไป
2.การลงเสาหลัก 	2.) วัดระยะจากศูนย์กลางของ สนามแล้วทำแนววงกลมรัศมีประมาณ 20.00 - 25.00 เมตร แล้วเริ่มวางหลักไม้เพื่อเป็นตัวกำหนดแนวขอบรั้วของสนาม โดยมีระยะความห่างประมาณ 1.20- 1.50 เมตร กำหนดระยะของประตูทางเข้าออกหลักทั้ง 4 ทิศ ความกว้างของประตูอยู่ที่ประมาณ 2.50- 3.00 เมตร
3.การทำลูกใน 	3.) นำไม้ไผ่สีสุกมาทำเป็นลูกใน (รั้วสนาม) ความสูงประมาณ 1.20 - 1.40 เมตร โดยมีทั้งหมด ประมาณ 5ชั้น ทุกๆ 30 ซม. หรือโดยช่างจะเทียบ กับระยะของมนุษย์ (Humen Scale) ในระดับ ข้อเท้า เข้า เอว ท้อง ออก เพื่อป้องกันความปลอดภัย ให้กับคนดู

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

แสดงกระบวนการก่อสร้าง	กระบวนการก่อสร้างสนามควายชน
	ขั้นตอนรายละเอียด
4.การลงเสาค้ำ 	4.) เสาค้ำ มีหน้าที่สำหรับค้ำยันสายไฟฟ้าสว่าง และสายไฟฟ้ากำลังเพื่อใช้ในสนามควายชน การทำเสาค้ำ ยันนั้น นำท่อนไม้มาทำเป็นเสาค้ำ ความสูงประมาณ 3.00 – 4.00 เมตร ปักลงไปในพื้นที่ดินประมาณ 50-60 ซม.
5.การวางรั้วกั้น 	5.) รั้วกั้นสนาม ทำจากแผ่นสังกะสีทาสีฟ้า มีหน้าที่สำหรับกั้นสนามเพื่อแบ่งพื้นที่ในการแข่งขันจากภายนอก ซึ่งต้องมีการซื้อตัวเพื่อเข้าชมการแข่งขัน ความสูงของแผ่นกั้นสังกะสีประมาณ 3.00 เมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4) วัสดุในการสร้างสนามควายชน

ในการสร้างสนามควายชน มักจะเลือกใช้วัสดุที่หาง่าย สะดวกรวดเร็ว มีต้นทุนค่าใช้จ่ายไม่สูงมากในการก่อสร้างสนาม และสามารถซ่อมแซมได้ง่าย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้างสนามควายชน โดยสามารถจำแนกออกเป็นวัสดุธรรมชาติ และ วัสดุสังเคราะห์

##### 4.1) วัสดุธรรมชาติ

อีกหนึ่งปัจจัยคือเจ้าของสนามควายชน จะเลือกตั้งสนามให้อยู่ในพื้นที่ราบ ที่เป็นสวนหรือลานกว้างที่ค่อนข้างต้องมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทำให้มีแหล่งในการหาวัสดุธรรมชาติได้โดยรอบ

##### 4.1.1) ไม้ไผ่สีสุก

สำหรับทำ ลูกใน โดยช่างก่อสร้างสนามควายชนจะไปทำการเลือกและตัดต้นไผ่เพื่อมาทำเป็น รั้วลูกใน ในสนามโดยจะเลือกตัดไม้ไผ่ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-4 นิ้ว ซึ่งจะทำให้รั้วลูกในมีความแข็งแรงไม่หักง่ายโดยมีความยาวของไม้ไผ่อยู่ที่ประมาณ 9.00-12.00 เมตร และนำเชือกพลาสติกสำหรับพันยึดเสาหลักกับลูกใน



รูปที่ 4.62 ไม้ไผ่สีสุกที่ใช้ในการทำรั้วลูกใน

ที่มา: ผู้วิจัย

#### 4.1.2) ลำต้นต้นยาง ต้นทั้ง

สำหรับทำ หลักเสา โดยช่างก่อสร้างสนามควายชนตัดลำต้นไม้ต้นยาง หรือต้นทั้ง ซึ่งมีคุณสมบัติของไม้คือความสามารถในการทนความชื้นได้ และปลวกไม่มากินไม้ที่ปักอยู่ ซึ่งสามารถหาได้ในบริเวณนั้นมาทำเป็นหลักเสารอบๆสนาม นำมาตัดให้อยู่ในระดับประมาณ 1.80-2.00 เมตร สำหรับทำเสาหลัก



รูปที่ 4.63 ท่อนไม้ที่นำมาใช้เป็นหลักสนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

#### 4.2) วัสดุสังเคราะห์

ในปัจจุบันการใช้วัสดุสังเคราะห์เนื่องจากเพื่อช่วยยืดอายุการใช้งาน มีความรวดเร็วในการติดตั้ง และสามารถหาซื้อได้ง่าย

##### 4.2.1) เชือกพลาสติก ถูกใช้งานในการยึดลูกในกับหลักเสา



รูปที่ 4.64 รั้วสังกะสีกั้นแบ่งพื้นที่สนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.2.2) รั้วสังกะสี

ในปัจจุบันการใช้รั้วสังกะสีนั้นมีความแข็งแรงและน้ำหนักเบา สามารถตั้งภายในสนาม และเก็บกลับได้อย่างรวดเร็ว



รูปที่ 4.65 รั้วสังกะสีกั้นแบ่งพื้นที่สนาม

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปแล้วการเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้างสนามควายชนนั้นจะเลือกใช้วัสดุที่หาได้ง่าย และสะดวกรวดเร็วในการก่อสร้าง โดยวัสดุธรรมชาตินั้นใช้ในการทำ เสาหลัก และลูกใน ซึ่งหาได้ง่ายในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงสนามควายชน ในส่วนของวัสดุสังเคราะห์คือ เชือกพลาสติก ใช้ในการยึดเสาหลักกับลูกใน และรั้วสังกะสีใช้ในการกั้นสายตาในพื้นที่จัดการแข่งขัน เนื่องจากเพื่อช่วยยืดอายุการใช้งาน มีความรวดเร็วในการติดตั้ง และสามารถหาซื้อได้ง่าย

## 5) การจัดการพื้นที่ภายในสนาม

การใช้จัดการและใช้งานพื้นที่ในสนามควายชนนั้นมึลักษณะที่แบ่งโดย การใช้งานพื้นที่ในวันก่อนการแข่งขัน และ การใช้งานพื้นที่ในวันแข่งขัน

### 5.1) การใช้งานพื้นที่ในวันก่อนการแข่งขัน

ในวันก่อนการแข่งขันจะมีองค์ประกอบการใช้พื้นที่ของ ควายชน คนเลี้ยงควายชน

#### 5.1.1) ควายชน

ควายที่จะเข้าร่วมการแข่งขันจะต้องเข้ามาอยู่ภายในพื้นที่สนามเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2-3 เดือนก่อนการแข่งขันเนื่องจากต้องให้ควายชนเกิดความคุ้นชินกับพื้นที่และเกิดการห้วงถิ่นขึ้น โดยจะต้องอยู่ในพื้นที่ซึ่งนำสำหรับควาย 1 ตัว โดยเฉพาะในระหว่างการเตรียมตัวแข่งขันควายชนจะต้องมีการพาเดินวิ่งหรือฝึกซ้อมก่อนการแข่งขันเป็นประจำทุกวันในบริเวณรอบๆสนาม หรือในสนามก็จะพาควายมาอาบน้ำทำให้ควายมีโอกาศที่จะขวิดรั้วในสนามได้ ทำให้วัสดุที่มากันเป็นรั้ว หรือที่เรียกว่า ลูกใน ต้องใช้วัสดุที่ไม่แข็งจนเกินไปจึงเลือกใช้ไม้ไผ่ เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อเขาของควาย ก่อนที่ในแต่ละวันควายชนจะถูกนำกลับมาที่ขนาจะมิหญ้า และน้ำที่ใช้เลี้ยงอยู่ในบริเวณเดียวกัน



รูปที่ 4.66 ควายชนในสนามเขาร่อน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 5.1.2) เจ้าของและคนเลี้ยงดูควายชน

ในช่วงก่อนเริ่มการแข่งขัน เจ้าของและคนเลี้ยงดูควายชนจะเริ่มมาจับจองพื้นที่บริเวณรอบๆสนามเพื่อสร้าง หนา หรือศาลา สำหรับใช้ในการอยู่อาศัยและเลี้ยงดูควายชนของตนเอง โดยมักเลือกจากบริเวณพื้นที่ราบที่น้ำไม่ขัง และบริเวณที่มีต้นไม้เพื่อสามารถเป็นร่มเงาให้กับชนารวมถึงสามารถผูกผ้าใบที่จะใช้คลุมกันแดดและฝนให้กับควายชน

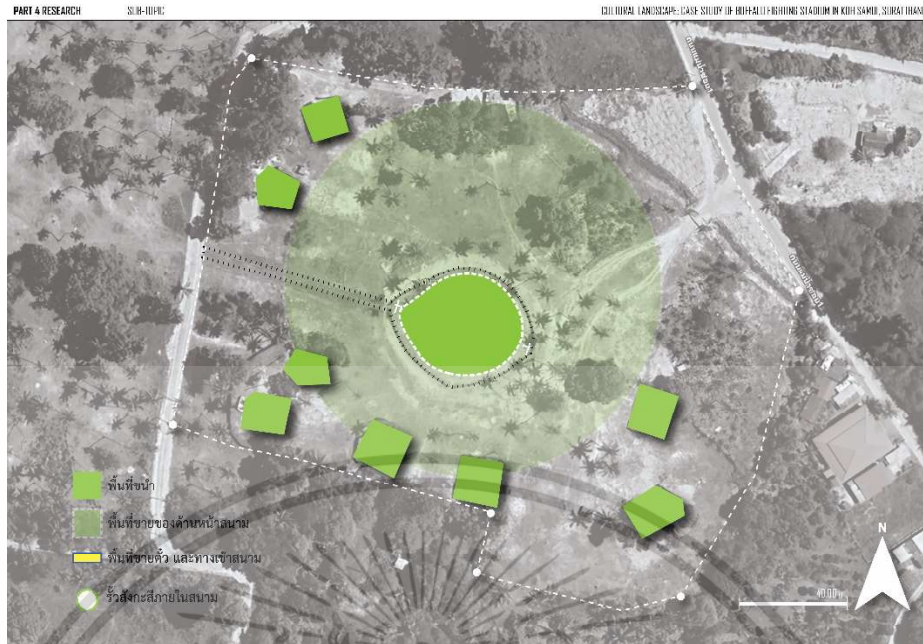
ในทุกๆวันในช่วงเวลา 2-3 เดือนก่อนการแข่งขัน จะต้องมีการฝึกซ้อมให้กับควายชนในพื้นที่บริเวณด้วยรอบของสนามเพื่อสร้างความคุ้นชินสถานที่ให้กับควายชน ในบางวันจะต้องมีการนำควายชนไปที่ทะเลเพื่อฝึกซ้อมออกกำลังกายบริเวณชายหาด และอาบน้ำทะเล



รูปที่ 4.67 ควายชนในสนามเขาร่อน

ที่มา: ผู้วิจัย

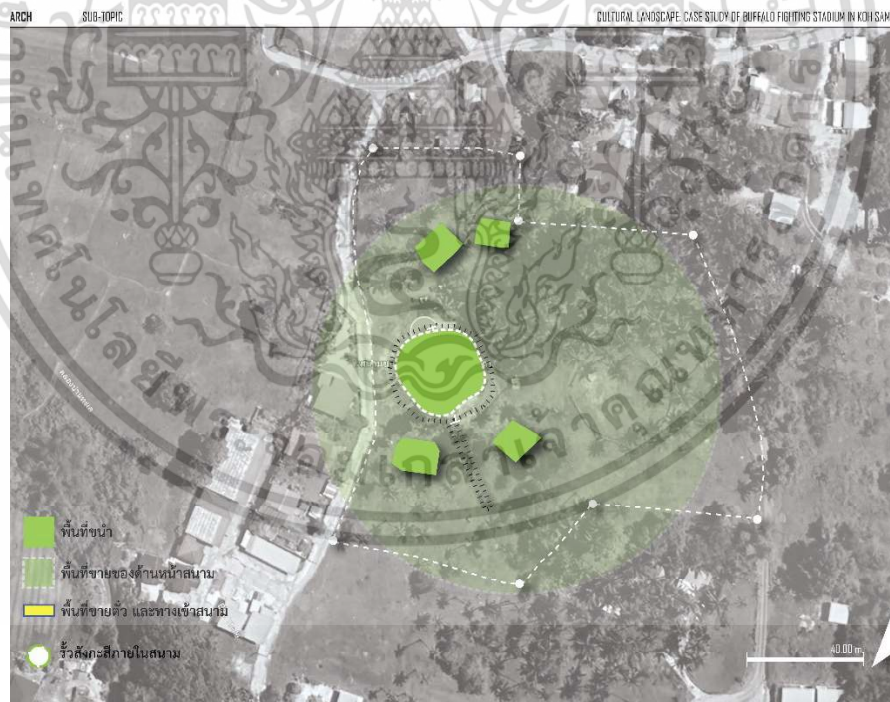
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.68 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชน ก่อนการแข่งขัน

สนามเขาร้อน ต.แม่เนา

ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.69 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชน ก่อนการแข่งขัน

สนามหน้าเมือง (ป้อมเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.70 การใช้งานพื้นที่ของควายชน และเจ้าของคนเลี้ยงควายชน ก่อนการแข่งขัน  
สนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

## 5.2) การใช้งานพื้นที่ในวันแข่งขัน

ในวันแข่งขันจะมีการใช้งานพื้นที่ภายในสนามควายชน โดยมีการใช้งานของควายชน เจ้าของและคนเลี้ยงควายชน และ คนดูควายชน เกิดขึ้น

### 5.2.1) ควายชน

#### 5.2.1.1) พื้นที่ก่อนการแข่งขัน

ในช่วงเวลาวันที่มีการแข่งขันในตอนเช้าจะมีพิธีในการแต่งควายในพื้นที่ชนา ที่ควายตัวนั้นอาศัยอยู่ ควายชนควายชนจะถูกนำตัวออกมาจากชนาโดยพี่เลี้ยงจะพาเข้าสู่สนามด้วยประตูทิศทางที่กรรมการกำหนดจะมีการทำความสะอาดตัวของควายชนโดยการใช้น้ำ สะอาดล้างและปะแป้งก่อนเมื่อเข้ามาแล้วจะมีผ้าขาวกั้นอยู่ในระดับที่ไม่ให้ควายทั้งสองตัวเห็นอีกฝ่ายหนึ่งและทำการยึดหลักตกลงกับพื้นดินก่อน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.71 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

### 5.2.1.2) พื้นที่สำหรับการแข่งขัน

เมื่อถึงเวลาเริ่มการแข่งขันพี่เลี้ยงจะนำหลักที่ตอกไว้กับพื้นออก และพร้อมที่จะจูงควายเพื่อเข้าชนกับอีกฝ่ายหนึ่ง หลังจากนั้นกรรมการจะเปิดผ้าขาวที่กั้นไว้ออกถือว่าการเริ่มการแข่งขันการชนของควายจะมีลักษณะการชนที่วิ่งเข้าหากันเพื่อขวิดเขาใส่กันและ จะชนไปในพื้นที่รอบๆของสนามก่อนที่ตัวใดตัวหนึ่งจะแพ้แล้วจะหนีโดยเป็นทิศทางวิ่งวนรอบๆสนามเป็นวงกลมหรือวิ่งตามรูปทรงของสนาม ก่อนที่จะวิ่งหนีออกทางออกที่กรรมการจะเปิดประตูรอไว้ให้ หรือที่เรียกว่า “ขาซ้าย” ส่งผลให้สนามมีลักษณะเป็นวงกลม



รูปที่ 4.72 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 5.2.1.3) พื้นที่หลังจบการแข่งขัน

หลังจากการแข่งขันมีตัวที่พื้แล้ว ควายนบางตัวสามารถให้คนเลี้ยงควายจับข้างในลูกในได้เลย แต่ส่วนมากควายนตัวที่พื้จะวิ่งออกไปทางประตูทางออกขาซ้าย คนเลี้ยงควายจะวิ่งไล่ตามจับได้หลังจากนั้นจึงพากลับหน้าของตัวเอง หากมีบาดแผลจากการชนกันเยอะนั้นจะมีวิธีการรักษาหลายวิธีขั้นต้นเอาผ้าขาวม้าแช่น้ำล้างแผลไม่ก็ใช้น้ำโซดาล้าง เสร็จแล้วในอดีตสมัยก่อนจะเอาขี้ควายทาแผลแต่ในปัจจุบันจะใช้เป็นยาม่วงซึ่งเป็นสเปรย์ฉีดไปที่แผลของควายแทน ส่วนตัวที่ชนะจะมีการตกแต่งควายอีกรอบเพื่อการเฉลิมฉลอง



รูปที่ 4.73 ควายนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

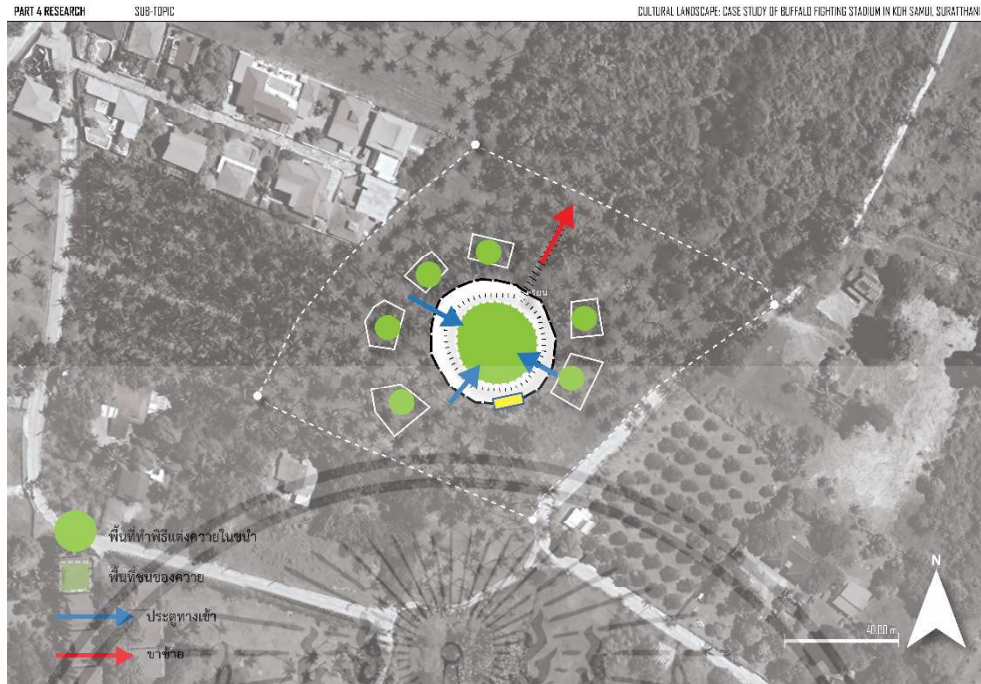


รูปที่ 4.74 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามเขาอ่อน ต.แม่่น้ำ  
 ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.75 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)  
 ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.76 การใช้งานพื้นที่ควายชนในวันที่มีการแข่งขันสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

## 5.2.2) เจ้าของและคนเลี้ยงควายชน

### 5.2.2.1) พื้นที่ก่อนการแข่งขัน

ในช่วงเวลาวันที่มีการแข่งขัน ในช่วงเช้าจะมีพิธีกรรมในการแต่งควายในพื้นที่ชนำที่เลี้ยงดูควายชน เจ้าของและคนเลี้ยงควายจะทำการเตรียมพื้นที่และอุปกรณ์ต่างๆในการทำพิธีเพื่อแต่งควายชนของตน ก่อนที่จะเตรียมต่อเข้าสนามในช่วงเย็นโดยที่กรรมการจะมาแจ้งเจ้าของควายชน เรื่องทิศทางการเข้าสนามว่าต้องเค้าทิศทางใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.77 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

#### 5.2.2.2) พื้นที่สำหรับการแข่งขัน

เมื่อถึงเวลาเริ่มการแข่งขันเจ้าของควายและคนเลี้ยงควาย สามารถอยู่ข้างในสนามได้ โดยจากการสังเกตพบว่าจะอยู่บริเวณใต้โคนต้นมพร้าวเพื่อสังเกตการณ์ควายชนของตน



รูปที่ 4.78 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 5.2.2.3) พื้นที่หลังจบการแข่งขัน

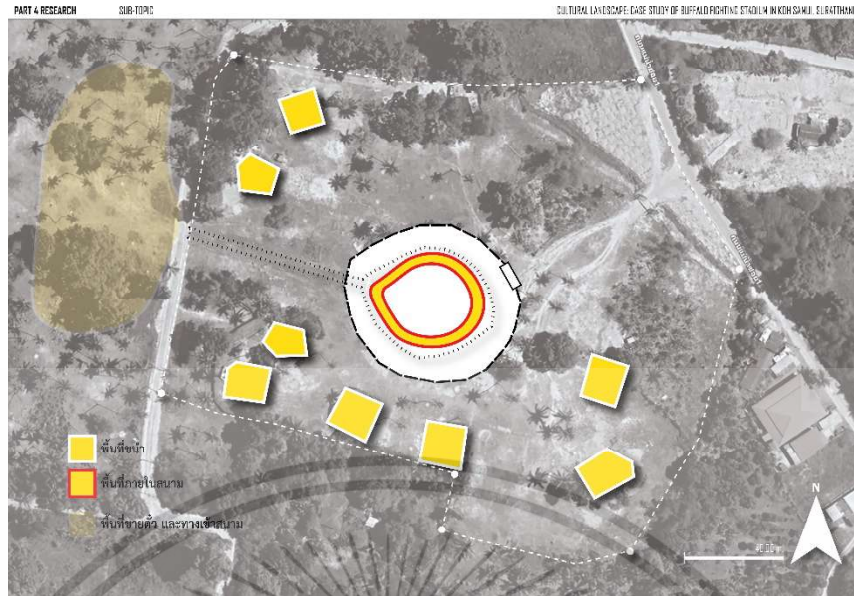
หลังจากการแข่งขันเจ้าของควายและคนเลี้ยงควาย จะจับควายชนของตัวเองเพื่อแยกจากควายชนอีกตัว โดยหลังจากนั้นจะพาควายชนของตัวเองกลับไป ชน้า หรือ ศาลา เพื่อทำการรักษาอาการบาดเจ็บจากการชนของควาย



รูปที่ 4.79 ควายชนในสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.80 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามเขาร้อน ต.แม่ น้ำ

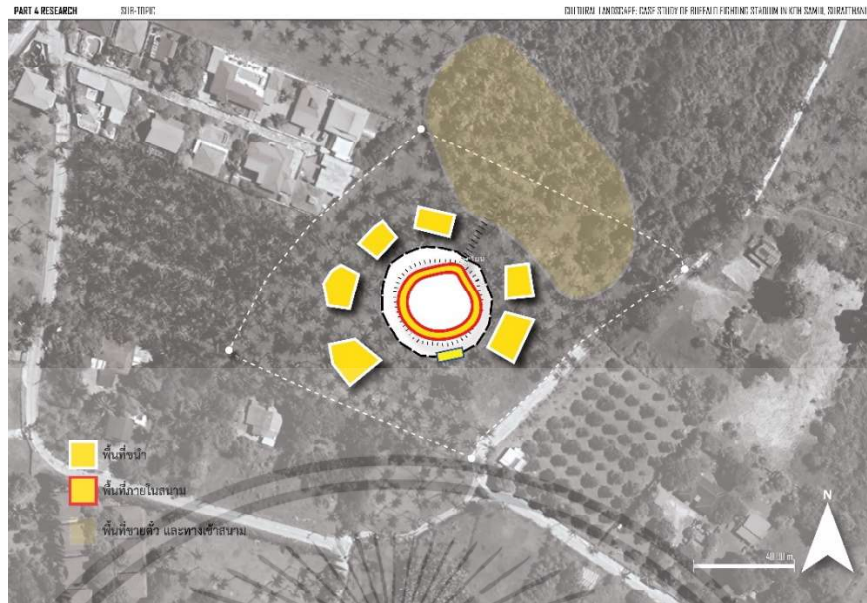
ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.81 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามหน้าเมือง (ป่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.82 การใช้งานพื้นที่ของคนเลี้ยงควายสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

### 5.2.3) คนดูควายชน

#### 5.2.3.1) พื้นที่ก่อนการแข่งขัน

คนดูควายชนจะมีการเตรียมตัวกันก่อนเริ่มการแข่งขัน อยู่ในบริเวณด้านหน้าของสนาม โดยจะมีการปิดกั้นบริเวณสนามด้วยผ้าใบ หรือแผ่นผนังสังกะสีเพื่อจัดการแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน สำหรับพื้นที่ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อตั๋ว เพื่อเข้ารับชมการแข่งขัน ในวันแข่งขันจะมีร้านค้าต่างๆ มากมายมาเตรียมตั้งร้านเพื่อขายให้กับคนดู เช่น ร้านไก่ทอด ร้านเปิดพะโล้ ร้านน้ำหวาน ร้านขนม หรือขายสลากชิงโชค เป็นต้น



รูปที่ 4.83 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.84 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

### 5.2.3.2) พื้นที่สำหรับการแข่งขัน

คนดูเมื่อเข้ามาในสนามแล้วจะเลือกฝั่งหรือบริเวณตามสะดวก โดยมีการดูเชิงหรือลักษณะของควายทั้งคู่ก่อนที่จะมีการเดิมพันกันในสนามเพื่อตกลงราคาการแข่งขันของคนดูการทำให้รูปทรงของสนามเป็นวงกลมไม่มีเหลี่ยมมุมนั้นจะทำให้สามารถรับชมการแข่งขันของควายชนได้อย่างสะดวกในทุกทิศทางความสนใจของทุกคนในสนามจะมองเข้าไปในส่วนกลางของสนามเพื่อรับชมการแข่งขัน โดยลักษณะของสนามจะตั้งสูงขึ้นมาประมาณ 1.40-1.50 เมตร โดยที่อยู่ในระดับ บริเวณของหน้าอกให้พอดีที่สามารถยืนเกาะขอบสนามและสามารถรับชมได้อย่างปลอดภัย โดยคนดูบางกลุ่มก็จะขึ้นไปนั่งบนรั้วลูกใน ซึ่งไม่ได้มีกฎหมายที่ตายตัว แต่ตามกติกาห้าม ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ใช้คนเลี้ยงควายเข้าไปในสนามได้



รูปที่ 4.85 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.86 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน

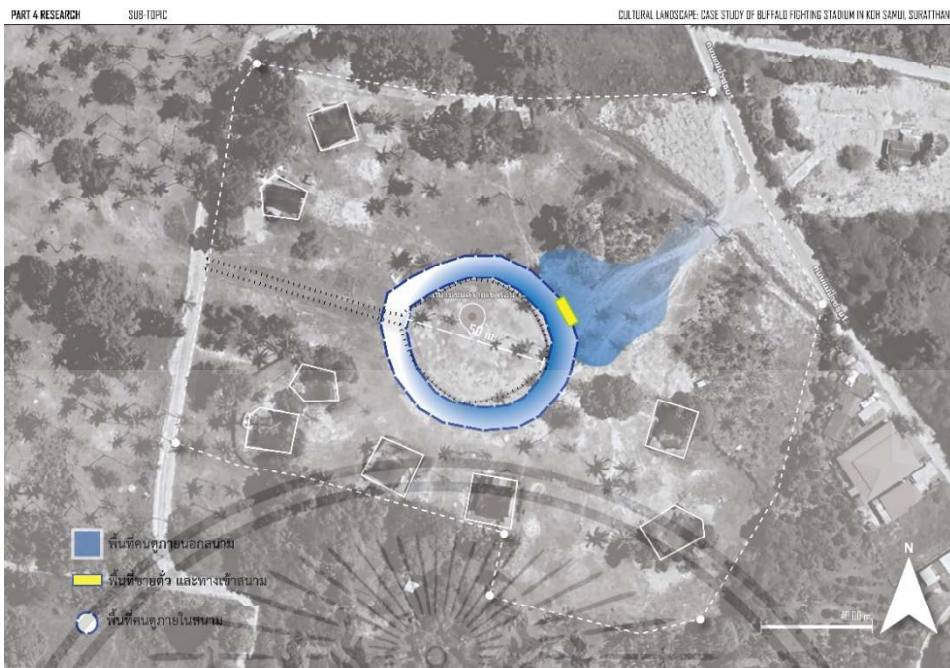
ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.87 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

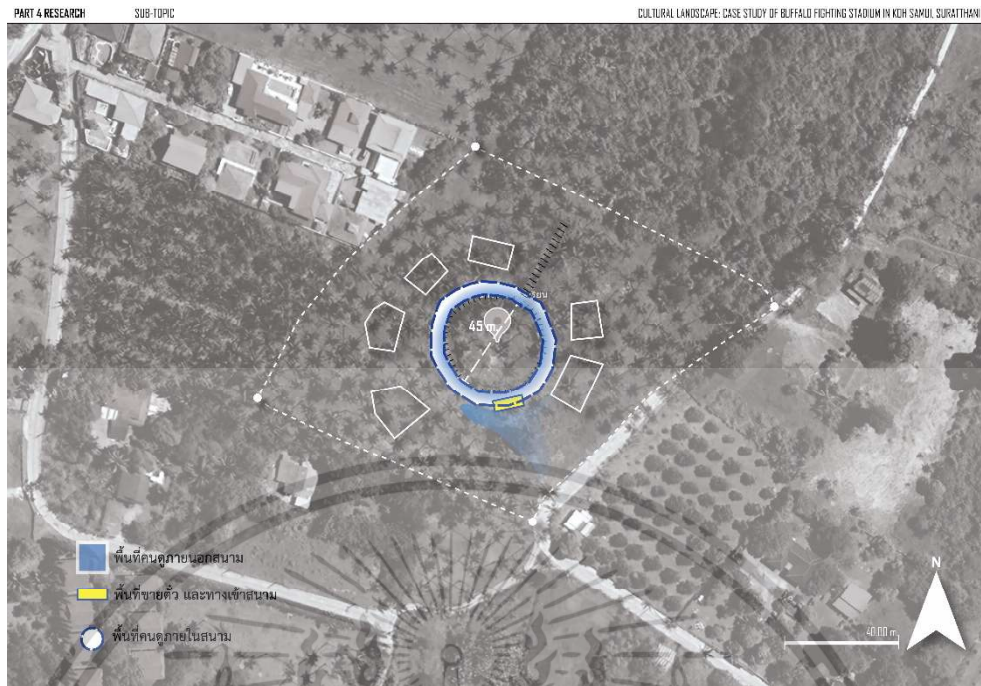


รูปที่ 4.88 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามเขาร่อน ต.แม่่น้ำ  
 ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.89 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)  
 ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.90 การใช้งานพื้นที่ของคนดูในวันที่มีการแข่งขันสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.1.2 องค์ประกอบทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

องค์ประกอบทางด้านสังคม และวัฒนธรรม นั้นจะประกอบไปด้วย วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม และความเชื่อ

##### 4.1.2.1 วิถีชีวิต

สังคมของเกาะสมุยนั้น แต่เดิมนั้นเป็นสังคมที่เน้นการทำเกษตรกรรมมาแต่เดิม โดยนิยมทำการปลูกมะพร้าวและปลูกข้าวทำให้มีความผูกพันกับควายและมีการอยู่อาศัยร่วมกับธรรมชาติ ค่อนข้างมากเนื่องจากมีสภาพเป็นสังคมในเกาะ ทำให้เอกลักษณ์ของการละเล่นนั้น ค่อนข้างเฉพาะตัวไม่ได้หลากหลายเท่ากับสังคมฝั่งแผ่นดินใหญ่ ในตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ในปัจจุบันเกาะสมุยได้เปลี่ยนวิถีเป็นเมืองท่องเที่ยวแทนเมืองเกษตรกรรม ทำให้มุมมองที่มีต่อการแข่งขันควายชนนั้นเป็นไปในเชิงกิจกรรมที่จริงจังขึ้น และเพื่อการท่องเที่ยวเช่นกัน



รูปที่ 4.91 การทำมะพร้าวในอดีตของคนเกาะสมุย

ที่มา: นิตยสาร Du Atlantis โดย Rene Burri

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.1.2.2 กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม

ในการแข่งขันควายชนนั้นมักกติกาที่เป็นหลักใช้ร่วมกัน เพื่อให้การแข่งขันนั้นมีความยุติธรรมและเสมอภาคต่อทั้งควายแล้วเจ้าของควายเองด้วย

##### 1) กติกาก่อนการแข่งขัน

##### 1.1) การจับประกบคู่ควายชน

ในการจับประกบคู่เจ้าของสนาม จะพาเจ้าของควายจะไปดูตัวควายของคู่ต่อสู้ ในครั้งแรกแล้วตกลงว่าจะเข้าคู่หรือไม่ และตกลงมีค่าใช้จ่ายเดิมพันเท่าไร ซึ่งมีความคล้ายกับนักมวยสมัยก่อนมีเริ่มต้นประมาณ 28,000-30,000 บาท ถ้าคู่ดังจะอยู่ที่ข้างละ 100,000 บาท ตัวทำชิงอาจจะราคาสูงกว่า

##### 1.2) การเลือกสถานที่ตั้งขนา หรือศาลา

โดยที่เจ้าของควายต้องนำควายคู่ที่เข้าชนนั้นมาเลี้ยงที่สนามที่จะมีการแข่งขันอยู่ที่ 2-3 เดือนเพื่อให้ควายชนนั้นมีความคุ้นชินกับสถานที่ แล้วหลังจากนั้นต้องมาจับจองและปรับที่ดินสำหรับเอาขนาเพื่อลงพื้นที่ โดยมักเลือกจากที่มีต้นมะพร้าวเพื่อชิงสแลนดคลุมให้ควายชนของตัวด้วย



รูปที่ 4.92 พื้นที่ข้างในขนา

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2) กติกาในวันแข่งขัน

ในช่วงเวลาการเตรียมพร้อมก่อนการแข่งขันควายชนนั้นจะมีข้อตกลงทางกติกาจากกรรมการสนาม ที่สร้างเพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างเจ้าของควายทั้ง 2 ฝั่งซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

### 2.1) ล้างสิ่งแปลกปลอม

ต้องมีการล้างสิ่งแปลกปลอม หรือสิ่งที่ติดตัวมาจากการทำพิธีก่อนการแข่งขัน ด้วยวิธีการนำผงซักฟอกหรือน้ำสะอาดมาขัดที่ตัวควาย เพื่อให้ก่อนการแข่งขันนั้นควายทั้งสองตัวจะมีความเสมอภาคไม่มีการตกแต่ง หรือใส่กลิ่นที่ทำให้ควายอีกตัววิ่งหนีได้



รูปที่ 4.93 การทำความสะอาดควายก่อนเข้าสนามชน

ที่มา: ผู้วิจัย

### 2.2) จับฉลากทิศทางการเข้าสนาม

เข้าในสนามต้องมีการจับฉลากว่าทิศไหนเข้าก่อน ห้ามเข้าพร้อมกัน ก่อนถึงเวลาชน กรรมการจะเข้ามาบอกว่าควายชนนั้นต้องเข้าตามทิศทางไหนซึ่งจะต้องมีการระบุที่ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจตรงกันทั้ง 2 ฝ่าย



รูปที่ 4.94 ประตูทางเข้าลูกใน

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 2.3) การยึดหลักควายชนในสนาม

เมื่อนำควายเข้ามาในสนามและ มาอยู่หน้าม่านขาวแล้วต้องมีการยึดหลักของควายปักลงดินให้แน่นหนาที่สุด เนื่องจากถ้าหากเกิดควายนั้นหลุดจากหลักแล้วไปชนควายอีกตัวก่อนตามกติกาจะถือว่าตัวที่หลุดนั้นต้องโดนปรับแพ้

### 2.4) ห้ามแตะตัวควายชนในสนาม

เข้าในสนามห้ามผู้เลี้ยงโดนตัวควายโดยเด็ดขาด สามารถฉีดยาได้อย่างเดียวเท่านั้น เนื่องจากเป็นการป้องกันการโกงหรือทำให้ควายตัวนั้นผิดปกติได้



รูปที่ 4.95 การเตรียมพร้อมควายก่อนเปิดม่านขาว

ที่มา: ผู้วิจัย

### 2.5) การเปิด-ปิดผ้าม่านกัน

ผ้าม่านจะมาติดตั้งในตอนเช้า ของวันที่มีการชน กว้างประมาณ 2.00 x 6.00 เมตร ผูกติดกับหลักไม้ 3 เมตร หรือ ต้นมะพร้าวในสนามก็ได้ (ใช้ทิศในการติดตั้งในแต่ละวัน) โดยวิธีการเปิดผ้านั้น ปกติใช้คนเดินเปิดแต่ถ้าคู่ที่ควายคู่จะใช้ลอคติงเพื่อความปลอดภัยกรรมการจะทำการเป่าเสียงนกหวีดเพื่อเป็นเสียงสัญญาณให้ทุกคนเข้าใจทั่วกันว่า ถึงเวลาในการแข่งขันควายชนแล้วจึงเปิดผ้าเพื่อเริ่มการชนโดยที่กรรมการจะบอกคนเปิดผ้าว่าต้องเปิดไปในทิศทางไหน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.96 การเตรียมปิดม่านชาว

ที่มา: ผู้วิจัย

## 2.6) การจับผลเสมอการแข่งขัน

ถ้าในการแข่งขันควายไม่ชน หรือหัวไม่โดนกัน เกิน 30 นาที ถือว่าเสมอ ซึ่งโดยการแข่งขันตามปกติการชนนานที่สุดจะประมาณ 20 นาที จะถือว่าได้ใช้เวลาในการแข่งขันค่อนข้างมาก



รูปที่ 4.97 ควายในสนามชน

ที่มา: ผู้วิจัย

แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องของในการจัดระเบียบให้เกิดกติกาในการแข่งขันเกิดขึ้นเพื่อความเป็นธรรมต่อเจ้าของควาย และผู้ชม เพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติต่อกันในกิจกรรมนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 แสดงกติกาในการแข่งขัน

กติกการในการแข่งขัน	
ก่อนการแข่งขัน	
1.1) การจับประกบคู่ควายชน	การจับคู่ควายจะทำโดยเจ้าของสนาม ซึ่งเป็นผู้จัดการแข่งขัน
1.2) การเลือกสถานที่ตั้งขนา หรือ ศาลา	เจ้าของควายต้องมาจองพื้นที่ทำขนา และนำควายที่เข้าขนานั้นมาเลี้ยงที่สนามที่จะมีการแข่งขันอยู่ที่ 2-3เดือนเพื่อให้ควายชนนั้นมีความคุ้นชินกับสถานที่
ในวันแข่งขัน	
2.1) ล้างสิ่งแปลกปลอม	1.) ต้องมีการล้างสิ่งแปลกปลอม หรือสิ่งทีติดตัวมาจากการทำพิธีก่อนการแข่งขัน เพื่อให้ก่อนการแข่งขันนั้นควายทั้งสองตัวจะมีความเสมอภาค
2.2) จับฉลากทิศทางการเข้าสนาม	2.) เข้าในสนามต้องมีการจับฉลากว่าทิศไหนเข้าก่อน ห้ามเข้าพร้อมกันก่อนถึง เวลาชน กรรมการจะเข้ามาบอกว่าควายชนนั้น ต้องเข้าตามทิศทางไหน
2.3) การยึดหลักควายชนในสนาม	3.) เมื่อนำควายเข้ามาในสนามและ มาอยู่หน้าม้าแล้วต้องมีการยึดหลักของควายปักลงดินให้แน่นหนาที่สุด เนื่องจากถ้าหากเกิดควายนั้นหลุดจากหลักแล้วไปชนควายอีกตัวก่อน ตามกติกาจะถือว่า ตัวที่หลุดนั้นต้องโดนปรับแพ้
2.4) ห้ามแตะตัวควายชนในสนาม	4.) เข้าในสนามห้ามผู้เลี้ยงโดนตัวควายโดยเด็ดขาด สามารถฉีดยาได้อย่างเดียวเท่านั้นเนื่องจากเป็นการป้องกันการโกงหรือทำให้ควายตัวนั้นผิดกติกาได้
2.5) การเปิด-ปิดผ้าม่านกัน	5.) ผ้าม่านจะมาติดตั้งในตอนเช้า ของวันที่มีการชน โดยวิธีการเปิดผ้านั้น จะทำการเป่าเสียงนกหวีด เพื่อเป็นสัญญาณให้เข้าใจทั่วกันว่าถึงเวลาการแข่งขันแล้วจึงเปิดผ้า เพื่อเริ่มการชน โดยที่กรรมการจะบอกคนเปิดผ้าว่าต้องเปิดไปไหนไปทิศทางไหน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด อุบัติเหตุ
2.6) การจับผลเสมอการแข่งขัน	6.) ถ้าในการแข่งขันควายไม่ชน หรือหัวไม่โดนกัน เกิน 30นาทีถือว่าเสมอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.1.2.3 ความเชื่อ

ในการแข่งขันควายชนจะมีเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องในการแข่งขัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการชนะ ให้กับเจ้าของควายและผู้เลี้ยงควาย จะมีการทำพิธีเพื่อขอให้พระแม่ธรณีหรือเทวดาช่วยคุ้มครองควายของตนให้สามารถชนะในการแข่งขันได้ในการเข้าสู่สนามก็จะมีประตูที่สร้างไว้ให้ตรงกับทั้งสี่ทิศโดยมีการหุ้มควายเป็นตัวกำหนดว่าในวันที่มีการแข่งขันนี้ควายต้องเข้าไปในประตูทิศทางใดเพื่อเสริมสร้างความเป็นมงคลทำให้ความเชื่อมีผลต่อการทำประตูทั้ง 4 ทิศ ในสนามการแข่งขัน



รูปที่ 4.98 การทำพิธีก่อนการแข่งขันควายชน

ที่มา: นิตยสาร Du Atlantis โดย Rene Burri

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

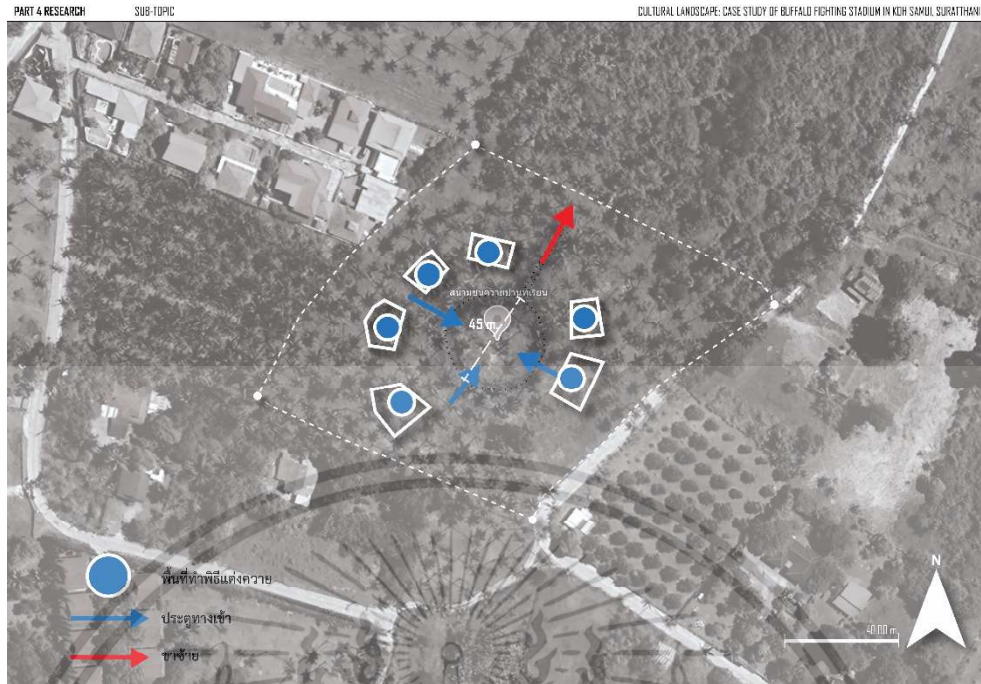


รูปที่ 4.99 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามเขาร่อน ต.แม่่น้ำ  
ที่มา : ผู้วิจัย



รูปที่ 4.100 ใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)  
ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.101 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านความเชื่อสนามบ้านทุเรียน

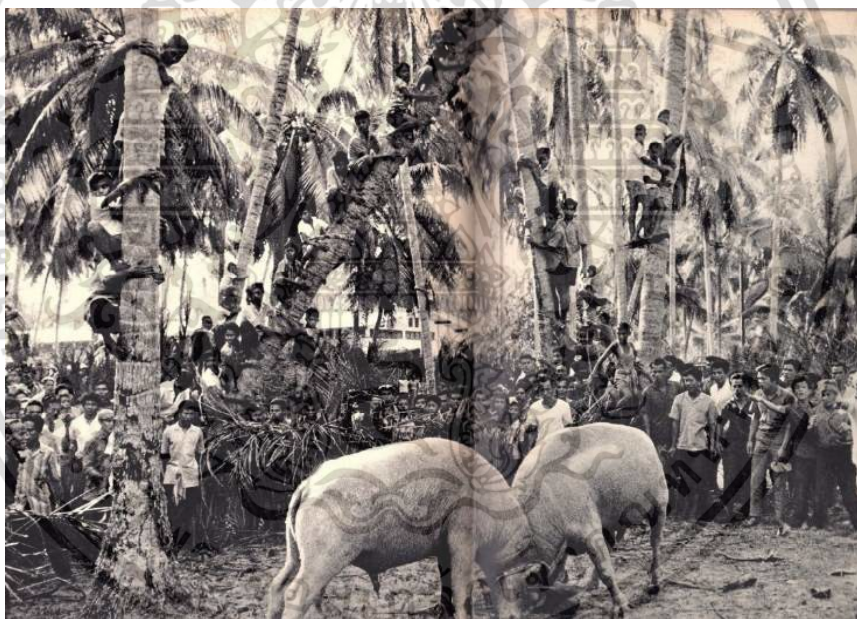
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปแล้วในการแข่งขันควายชนจะมีเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องในการแข่งขันเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าของควาย และผู้เลี้ยงจะมีการทำพิธีแต่งงานควายให้ควายชนในบริเวณพื้นที่ชนในส่วนของเข้าสู่สนามก็จะมีประตูที่สร้างไว้ให้ตรงกับทั้งสี่ทิศโดยมีการดูหมอกควายเป็นตัว กำหนดว่าในวันที่มีการแข่งขันนี้ควายต้องเข้าไปประตูทิศทางใดเพื่อเสริมสร้างความเป็นมงคล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 4.1.3 องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์

การแข่งขันควายชนอยู่คู่กับสังคมคนเกาะสมุยมาอย่างยาวนานมีการสืบทอดและส่งต่อวัฒนธรรมประเพณีควายชนสืบทอดมาเรื่อยๆจากรุ่นสู่รุ่น โดยได้มีการพัฒนาในทางกายภาพที่เห็นได้ชัดคือสถานที่ในการแข่งขันควายชนจากเดิมที่เป็นการชนในสวนมะพร้าว หรือลานโล่งหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับทำเกษตรกรรมของคนในพื้นที่เกาะสมุยในอดีต และควายถูกเลี้ยงอยู่ในบริเวณนั้นอยู่แล้วจึงทำให้เกิดการชนกันของควายในบริเวณที่กล่าวถึงซึ่งเป็นสัญชาตญาณปกติของควายตัวผู้ที่มีความห้าวถื่น ผู้คนเห็นแล้วจึงเกิดความสนุกสนานกลายเป็นการละเล่นของคนในพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันได้บริเวณพื้นที่สวนมะพร้าว หรือลานโล่งได้กลายเป็นสนามควายชนที่มีกฎกติกา ความเชื่อในการแข่งขันที่จริงจังชัดเจนมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการแข่งขันควายชนตั้งแต่ออดีตถึงปัจจุบัน



รูปที่ 4.102 การชนควายลานในอดีต

ที่มา: นิตยสาร Du Atlantis โดย Rene Burri

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4.1.4 องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ

องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ นั้นจะประกอบไปด้วย กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

##### กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การแข่งขันควายชนนั้นในปัจจุบันถือว่าเป็นเหมือนธุรกิจอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการลงทุนที่ค่อนข้างมากจากการเลี้ยงดูควายชนและจัดการแข่งขันที่มีผู้คนในหลายๆฝ่ายที่ทำให้เกิดการแข่งขันแบบนี้ยังสามารถจัดการแข่งขันและเกิดขึ้น ทั้งเจ้าของสนาม ผู้จัดการแข่งขัน เจ้าของควายชน คนดูควายชน ทำให้เกิดการจ้างงาน เช่น คนเลี้ยงควายชน พ่อค้าแม่ค้าที่มาขายของหน้าสนามแข่งขันเกิดขึ้น แต่หลังจากสภาวะโรคโควิด-19 ทำให้กิจกรรมนี้ลดลงทั้งจำนวนสนามและผู้ชมที่น้อยลงตามไปด้วย

1) **เจ้าของสนาม** เจ้าของสนามมีหน้าที่ในการจัดการสถานที่และการแข่งขัน เป็นคนที่ติดต่อและประสานงานจากทุกๆฝ่ายรวมถึงเจ้าของควายชนแต่ละตัวเพื่อให้มาต่อรองในการจับเข้าคู่ชนของควายชนแต่ละคู่ ซึ่งเจ้าของสนามจะได้รายได้จากการเข้ามาชมควายชนในสนามของคนดู

2) **เจ้าของควาย** และคนเลี้ยงควายชน มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูแลควายชนของตน เพื่อให้เข้าไปอยู่ในสนามเป็นเวลาอย่างน้อย 2-3เดือนก่อนแข่งขัน โดยเจ้าของควายจะได้รายได้จากการเติมพันการแข่งขันของควายชนตัวเอง ในปัจจุบันคนเลี้ยงควายชน จะได้รับรายได้จากการเกี่ยวหญ้ากระสอบละ 200 ต่อวัน แต่เจ้าของควาย ลดลงเนื่องจากค่าใช้จ่ายมันสูงขึ้น และคนเลี้ยง ใหม่ๆน้อยลง



รูปที่ 4.103 ทีมงานคนเลี้ยงควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

3) ผู้เข้าชม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญคือทำให้กิจกรรมการแข่งขันควายชนนั้นจัดต่อไปได้ จากค่าเข้าชมของผู้เข้าชมในแต่ละคู่การแข่งขัน โดยปกติราคาในการเข้าชมอยู่ที่ ผู้ใหญ่ 500 บาท และเด็ก 250 บาท



รูปที่ 4.104 คนดูในสนามควายชนบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

4) ร้านค้าขายหน้าสนามควายชน ร้านค้าต่างๆส่วนมากมักจะเป็นอาหาร จะมาตั้งร้านด้านหน้าสนามในช่วงวันที่มีการแข่งขันเพื่อรองรับผู้ชมที่เค้ามารับชมการแข่งขันควายชน โดยมักจะเป็นร้านค้าที่สามารถเคลื่อนที่ได้สะดวก เช่น รถฟั่งข้าง



รูปที่ 4.105 ร้านค้าด้านหน้าสนามควายชน

ที่มา: ผู้วิจัย

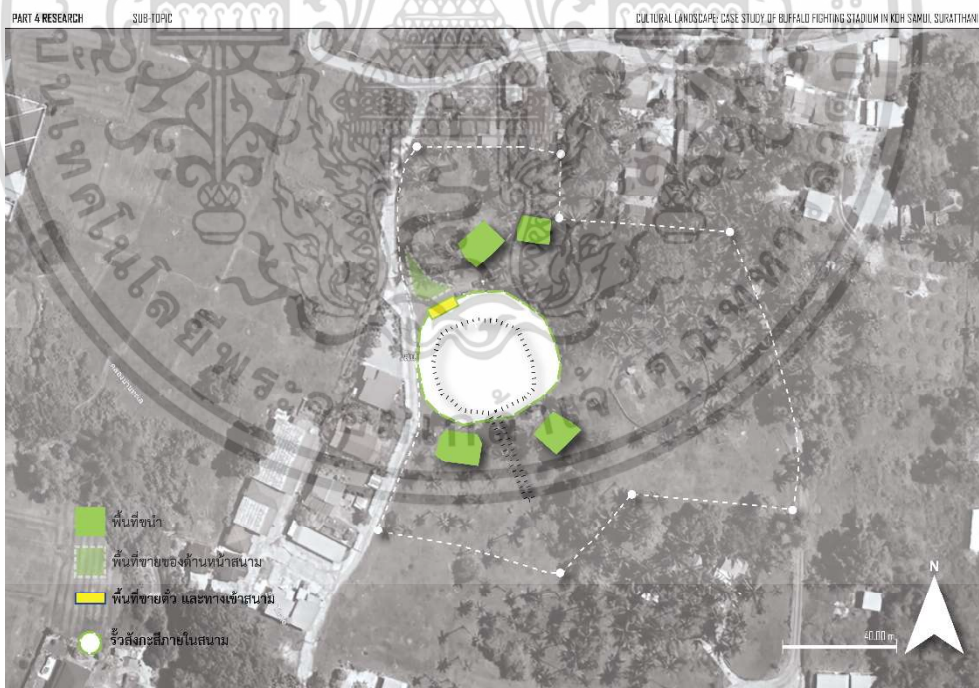
โดยกิจกรรมการแข่งขันชนควายในพื้นที่เกาะสมุยนั้น พอขึ้นชื่อว่าเป็นประเพณีในท้องถิ่นแล้วอาจจะไม่หายไปทีเดียว เพราะมีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน และมีเด็กเยาวชน ซึ่งเป็นคนที่เติบโตในท้องถิ่น รวมถึงลูกจ้างที่ยังมีส่วนร่วมกับการแข่งขันอยู่ ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้กิจกรรมการแข่งขันควายชนนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.106 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามเขาร้อน ต.แม่่น้ำ

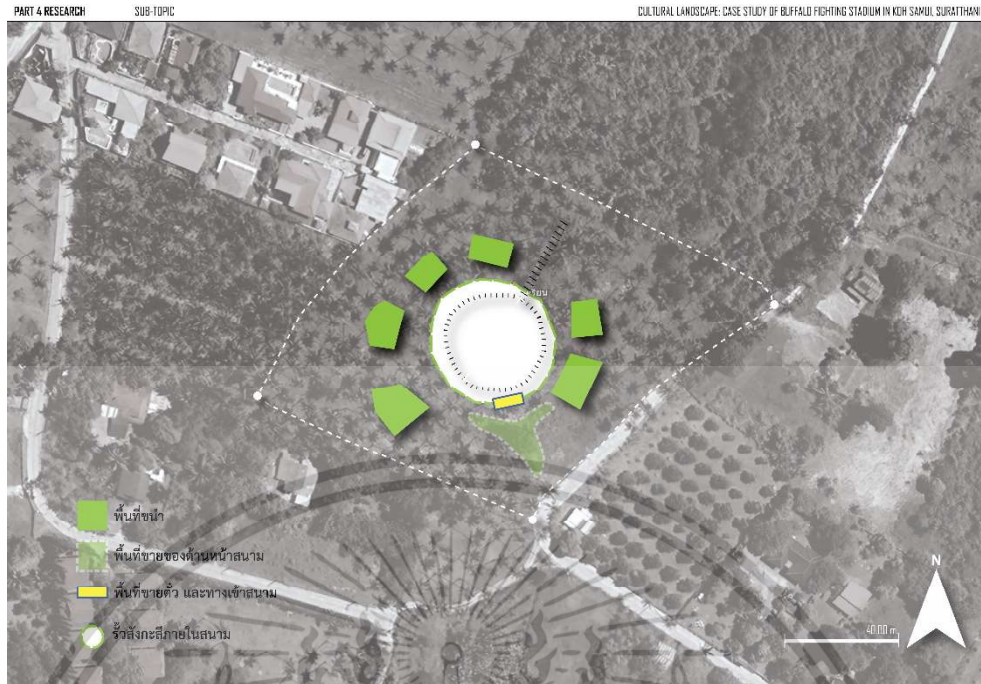
ที่มา: ผู้วิจัย



รูปที่ 4.107 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามหน้าเมือง (บ่อนเล็ก)

ที่มา: ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.108 การใช้งานพื้นที่ที่มีผลจากด้านเศรษฐกิจสนามบ้านทุเรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปการแข่งขันควายชนเป็นเหมือนธุรกิจอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งองค์ประกอบทางเศรษฐกิจส่งผลต่อการใช้งานในพื้นที่สนามควายชนที่มีการลงทุนที่ค่อนข้างมากจากการตั้งขนา หรือศาลาที่มีความจริงจั่งโดยรอบของสนาม การเลี้ยงดูควายในบริเวณโดยรอบของสนาม การจัดการแข่งขันที่มีผู้คนในหลายๆฝ่าย และหน้าที่ต่างๆในการจัดการแข่งขันควายชน ทำให้การแข่งขันควายชนยังสามารถจัดการแข่งขันและเกิดขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงสามารถสรุปข้อมูลของสนามควาย  
ชน ในอำเภอเกาะสมุยได้ว่ามีองค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมดังนี้

ตารางที่ 4.6 องค์ประกอบทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด
<b>องค์ประกอบทางด้านกายภาพ</b>	
ภูมิประเทศ	ภูมิประเทศของสนามควายชนจะเป็นพื้นที่ราบ มักอยู่ในบริเวณพื้นที่ ในสวนมะพร้าวเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่ง และเพื่อให้สะดวก ต่อการจัดการแข่งขัน
การตั้งถิ่นฐาน	สนามควายชนอยู่ใกล้กับ การตั้งถิ่นฐานริมถนนในพื้นที่ทำเกษตรกรรม
พื้นที่ทำการเกษตร	การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่งใกล้พื้นที่ ทำการเกษตร ซึ่งเป็นสวนมะพร้าว
โครงข่ายสัญจร	สนามควายชนอยู่ติดกับ ถนนย่อยหรือถนนซอย ซึ่งสามารถเชื่อม ถนน สายหลักรอบเกาะได้
แหล่งน้ำ	การตั้งสนามควายชนมักเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นใกล้ทำการเกษตร จึงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติอยู่ใกล้กับพื้นที่สนาม
พื้นที่เปิดโล่ง	การตั้งสนามควายชนนั้น ตัวสนามควายอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง โดยมี พื้นที่ว่างล้อมรอบ
สถาปัตยกรรม	สถาปัตยกรรมของสนามควายชนมีรูปทรงเป็นวงกลม ที่เส้นผ่าน ศูนย์กลาง 42-50 เมตร ใช้ไม้ไผ่มาเป็นรั้วกันและท่อนไม้เข้ามาเป็นเสา หลัก มีประตูทางเข้า 3 ทิศทาง มีประตูทางออก 1ทาง สำหรับควาย ชนตัวที่แพ้เรียกว่า ขาซ้าย ภายในพื้นที่สนามจะมีต้นมะพร้าว ในวันที่มี การแข่งขันมีการปิดล้อมที่ชัดเจนในวันแข่งขัน โดยบริเวณรอบๆของ สนามจะเป็นที่ตั้งของชน้่า คือพื้นที่ในการเลี้ยงดูควายชนก่อนการ แข่งขัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด
<b>องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม</b>	
วิถีชีวิต	สังคมของเกาะสมุยนั้นแต่เดิมนั้นเป็นสังคมที่เน้นการทำเกษตรกรรมมาแต่เดิมโดยนิยมทำการปลูกมะพร้าวและปลูกข้าวทำให้มีความผูกพันในการใช้งานควายเพื่อช่วยในการทำเกษตรกรรม และอยู่อาศัยร่วม กับธรรมชาติค่อนข้างมากเนื่องจาก มีสภาวะ เป็นสังคมในเกาะทำให้เอกลักษณ์ของการละเล่นนั้น ค่อนข้างเฉพาะตัว
กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ในการแข่งขันควายชนมีกติกาที่ชัดเจนในทุกๆขั้นตอนตั้งแต่ก่อนจนถึงวันที่มีการแข่งขัน และการร่วมชมของคนดูด้วยเช่นกัน
ความเชื่อ	ในการแข่งขันควายชนจะมีเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องในการแข่งขันเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับเจ้าของควายและผู้เลี้ยงจะมีการทำพิธีเพื่อขอให้พระเมรุธรณีหรือเทวดาช่วยคุ้มครองควายของตนให้สามารถชนะในการแข่งขันได้ในการเข้าสู่สนามก็จะมีประตูที่สร้างไว้ให้ตรงกับทั้งสี่ทิศโดยมีการดูหมอกควายเป็นตัวกำหนดว่าในวันที่มีการแข่งขันนี้ควายต้องเข้าในประตูทิศทางใดเพื่อเสริมสร้างความเป็นมงคล
<b>องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์</b>	
ประวัติศาสตร์	การแข่งขันควายชนอยู่คู่กับสังคมคนเกาะสมุยมาอย่างยาวนานมีการสืบทอดและส่งต่อมาเรื่อยๆจากรุ่นสู่รุ่นโดยได้มีการพัฒนาจากการชนในสวนมะพร้าวหรือลานโล่งเป็นสนามที่มีกฎกติกาในการแข่งขันที่จริงจังมากขึ้น
<b>องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ</b>	
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	เป็นเหมือนธุรกิจอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการลงทุนที่ค่อนข้างมากจากการเลี้ยงดูควายชนและจัดการแข่งขันที่มีผู้คนในหลายๆฝ่าย และหน้าที่ในการจัดการแข่งขันควายชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการแข่งขันแบบนี้ยังสามารถจัดการแข่งขันและเกิดขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 4.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน

โดยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ช่วง จะประกอบไปด้วย

### 4.2.1 ช่วงที่ 1: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชนช่วงเริ่มต้น (ช่วงก่อนปี 2500)

ในช่วงเริ่มต้นของการใช้งานพื้นที่ นั้นสังคมของคนเกาะสมุยมีความสัมพันธ์องค์ประกอบทางด้านกายภาพ คือการใช้พื้นที่ราบในเกาะเพื่อทำเกษตรกรรม โดยเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม ปลูกนาข้าว และ สวนมะพร้าว โดยนิยมปลูกจนมีจำนวนมากที่สามารถส่งออกได้ ควายจึงถูกนำมาใช้งานในพื้นที่นาข้าว และสวนมะพร้าว โดยควายชนมักจะชนกันในพื้นที่ใกล้กับการทำเกษตรกรรมของคนเกาะสมุย



รูปที่ 4.109 การชนควายช่วงที่ 1

ที่มา: ผู้ทำการวิจัย

### 4.2.2 ช่วงที่ 2: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชนช่วงพัฒนาการ (ช่วงปี 2500 - 2540)

ในช่วงพัฒนาการของการใช้งานพื้นที่ หลังจากที่เป็นการเล่นของคนที่ทำเกษตรกรรมทั่วไป การแข่งขันควายชนเริ่มมีความพิถีพิถันในการจัดการแข่งขันสนามควายชนเริ่มเป็นพื้นที่ให้กลุ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คนในเกาะสมุยมารวมตัว โดยมีองค์ประกอบทางด้านสังคมวัฒนธรรม คือ ในด้านการมีกติกาในการแข่งขันเกิดขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้เกิดพื้นที่ที่มีการชนโดยเฉพาะมากขึ้น ในด้านความเชื่อเริ่มเข้ามามีส่วนต่อการใช้งานพื้นที่ เป็นตัวกำหนดทิศทางการเข้าสนาม มีพื้นที่สำหรับทำพิธีกรรมสำหรับควายหรือแต่งควายก่อนการแข่งขัน



รูปที่ 4.110 การชนควายช่วงที่ 2

ที่มา: ผู้วิจัย

#### 4.2.3 ช่วงที่ 3: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชนช่วงปัจจุบัน (ช่วงปี 2540 - ปัจจุบัน)

ในการจัดการแข่งขันควายชนในปัจจุบัน สภาพสังคมของเกาะสมุยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้การเลี้ยงควายจากแต่เดิมเพื่อการทำเกษตรกรรมนั้นกลายเป็นการเลี้ยงเพื่อการชนโดยเฉพาะ โดยมีองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาทำให้การใช้งานพื้นที่สนามควายชนนั้นเริ่มมีการแบ่งพื้นที่สำหรับคนดูที่จำเป็นต้องมีการซื้อตั๋วเพื่อเข้าชมการแข่งขัน โดยมีผู้ใช้รั้วสังกะสีเข้ามาเพื่อแบ่งพื้นที่อีกหนึ่งชั้น ในด้านของเจ้าของและคนเลี้ยงควายในปัจจุบันมีการสร้างขนา หรือศาลาเพื่อใช้ในการเลี้ยงดูควายในระยะเวลา 2-3 เดือน ส่วนการจัดการแข่งขันควายชนนั้นมีแนวโน้มการจัดการแข่งขันที่น้อยลง และจำนวนสนามที่ลดลงเช่นกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

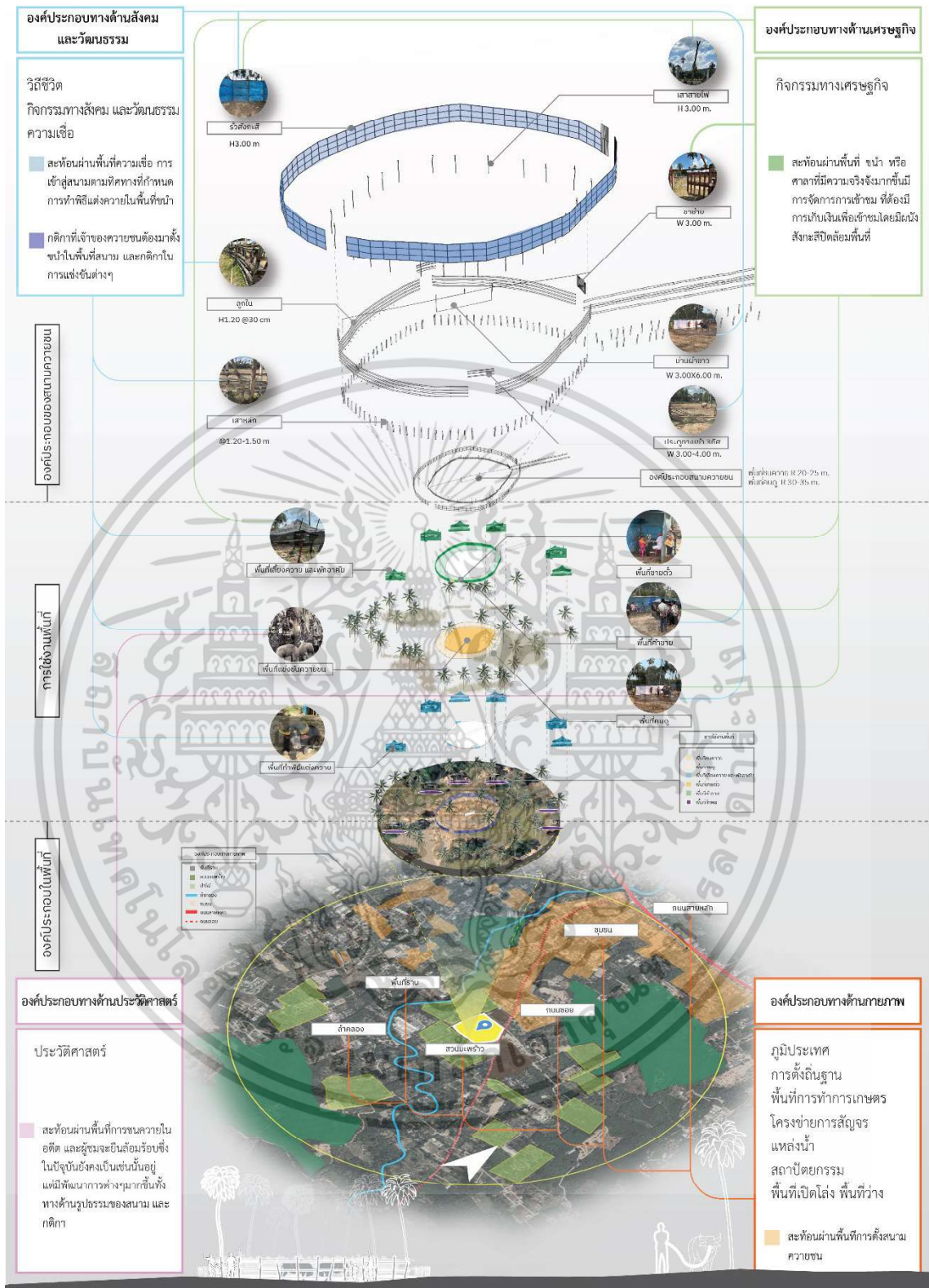


รูปที่ 4.111 การขนควายช่วงที่ 3

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปสนามควายชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงพัฒนาการ และช่วงปัจจุบันซึ่งสะท้อนพัฒนาการของสนามควายชนตั้งแต่เริ่มต้นจากการใกล้ชิดและเชื่อมโยงกับองค์ประกอบทางกายภาพ ในช่วงพัฒนาการมีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรม และในช่วงปัจจุบันที่มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



รูปที่ 4.112 สรุปองค์ประกอบสถาปัตยกรรมภายในสนามควายชนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ที่มา : ผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 แสดงองค์ประกอบสถาปัตยกรรมภายในสนามควายชนที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม											
	กายภาพ							สังคมและวัฒนธรรม			ประวัติศาสตร์	เศรษฐกิจ
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำกรเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ความเชื่อ	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
องค์ประกอบในพื้นที่												
พื้นที่ราบ	✓											
สวนมะพร้าว			✓									
ป่าไผ่							✓					
ลำคลอง					✓							
ชุมชน		✓										
ถนนสายหลัก				✓								
ถนนซอย				✓								
องค์ประกอบของสนามควายชน												
ผังสนาม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สนามควายชน						✓						
เสาหลัก						✓		✓	✓			
ลูกใน						✓		✓	✓			
ประตูทางเข้าออก						✓		✓	✓	✓		
ชาซ่าย						✓		✓	✓			
รั้วสังกะสี						✓			✓			✓
ม่านผ้าขาว						✓			✓			
ศาลา หรือขนำ						✓			✓	✓		✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม											
	กายภาพ						สังคมและวัฒนธรรม		ประวัติศาสตร์	เศรษฐกิจ		
	ภูมิประเทศ	การตั้งถิ่นฐาน	พื้นที่การทำเกษตร	โครงข่ายการสัญจร	แหล่งน้ำ	สถาปัตยกรรม	พื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่ว่าง	วิถีชีวิต	กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม	ความเชื่อ	ประวัติศาสตร์	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
การใช้งานพื้นที่												
พื้นที่ชนควาย						✓			✓		✓	
พื้นที่คนดู						✓			✓		✓	✓
พื้นที่เลี้ยงควาย และพักอาศัย						✓	✓		✓			✓
พื้นที่ขายตัว												✓
พื้นที่ค้าขาย								✓				✓
พื้นที่ทำพิธี						✓				✓		

สรุปองค์ประกอบสถาปัตยกรรมภายในสนามควายชนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. องค์ประกอบในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่ราบ สวนมะพร้าว ป่าไผ่ ลำคลอง ชุมชน ถนนสายหลัก ถนนซอย เป็นต้น

2. องค์ประกอบของสนามควายชน ซึ่งประกอบไปด้วย ผังสนาม สนามควายชน เสาหลัก ลูกใน ประตูทางเข้าออก ขาซ้าย รั้วสังกะสี ม่านผ้าขาว ศาลา หรือขน้า เป็นต้น

3. การใช้งานพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่ชนควาย พื้นที่คนดู พื้นที่เลี้ยงควาย และพักอาศัย พื้นที่ค้าขาย พื้นที่ทำพิธี เป็นต้น

ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทั้งด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 5

### ผลสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 5 นี้เป็นการสรุปผลการศึกษาและตอบคำถามการศึกษาที่กำหนดไว้ ได้แก่ สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยในอนาคต

#### 5.1 สรุปผลการศึกษา

สนามควายชน ถือว่าเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างหนึ่งอำเภอเกาะสมุย เป็นพื้นที่ที่กลุ่มคนในเกาะสมุยมาใช้งานในการจัดกิจกรรม ควายชน ซึ่งมีความผูกพันในการเลี้ยงเพื่อใช้งานทางเกษตรกรรมของคนเกาะสมุย โดยพื้นที่ตั้งของสนามมักจะมีอยู่ในบริเวณใกล้พื้นที่โล่ง ทำเกษตรกรรมเช่นสวนมะพร้าว ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบทางด้านกายภาพ และสังคมวัฒนธรรม ว่าพื้นที่ที่ทำเกษตรกรรมของคนเกาะสมุยจะอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบรอบเกาะใกล้แหล่งชุมชน สามารถเข้าถึงได้ด้วยถนนซอยที่เชื่อมต่อกับถนนหลักรอบเกาะ จนเริ่มมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อใช้ในกิจกรรมควายชน มีความเชื่อมาเป็นที่มาในการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความมั่นใจให้เจ้าของควายชน เมื่อผู้คนเริ่มมีส่วนร่วมจึงเกิดกติกาทางการแข่งขันเพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมมาเป็นกรอบบังคับในกิจกรรมควายชน เมื่อเกิดความจริงจังมากขึ้นจึงเริ่มมีการจัดการพื้นที่การแข่งขันด้วยสถาปัตยกรรมโดยลักษณะของสนามมีรูปร่างเป็นวงกลม ที่มีระยะเส้นผ่านศูนย์กลางอยู่ที่ประมาณ 40 – 50 เมตร ซึ่งเพียงพอต่อการแข่งขันควายชน โดยควายชนจะอยู่ในพื้นที่สนามและผู้คนจะยืนล้อมรอบสนามเพื่อรับชมที่มีพื้นที่กว้างออกไปจากรั้วลูกในประมาณ 6 - 8 เมตร โดยสนามมีประตูทางเข้าสนาม 3 ทาง และ ประตูทางออก 1 ทางที่เรียกว่าขาซ้าย ความสูงของลูกในอยู่ที่ 1.20 – 1.50 เมตร หรือระดับความสูงประมาณเท่าอก เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ชม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญให้เกิดการจัดพื้นที่สนามแบบมีรั้วลูกในล้อมพื้นที่แข่งขันควายชน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ที่มีการก่อสร้างเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ทั่วไปในบริเวณพื้นที่สนามควายชนซึ่งมีคุณสมบัติที่ไม่แข็งจนทำอันตรายต่อควายชนได้ รวมถึงการเลือกใช้วัสดุสังเคราะห์ที่หาได้ง่ายและมีความทนทานมาประกอบร่วมด้วย ซึ่งจากการสะสมภูมิปัญญาทำให้เกิดเป็นระยะที่เหมาะสมต่อการวางองค์ประกอบภายในสนามที่สามารถจัดการแข่งขันได้ จนในปัจจุบันเศรษฐกิจมีผลต่อการจัดการแข่งขัน มีการเก็บเงินเข้าชมการแข่งขันควายชน จึงมีการปิดกั้นพื้นที่ภายนอกกับพื้นที่ซื้อตั๋วเพื่อรับเข้าชมภายในด้วยรั้วสังกะสีที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกอบติดตั้งง่าย และเก็บได้รวดเร็ว ซึ่งจากเดิมที่ควายชนใช้เพื่อการทำเกษตรกรรมก็ถูกเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเพื่อการแข่งขันควายชนเท่านั้นตามเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปของเกาะสมุย รวมถึงทำให้จำนวนสนาม และการแข่งขันนั้นมีจำนวนลดลงด้วยเช่นกัน

โดยสรุปแล้วเนื่องจากการซบเซาขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมทางด้าน ภายภาพ สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และเศรษฐกิจ เป็นตัวก่อรูปให้เกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน

## 5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องด้วยข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล ในการสำรวจด้วยวิธีการลงพื้นที่ทำการวิจัยนั้นมีอุปสรรคในการศึกษาตรงที่ การแข่งขันควายชนนั้นไม่มีช่วงระยะเวลาที่มีการจัดการแข่งขัน อย่างชัดเจนซึ่งจะขึ้นอยู่การตัดสินใจของผู้จัดและเจ้าของสนาม ทำให้มีเวลาที่ไม่แน่นอนในการเตรียมการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล ด้วยเวลาการวิจัยที่มีเวลากระชั้นชิดทำให้ไม่สามารถเก็บรายละเอียดการแข่งขันได้ทุกสนาม หรือข้อมูลบางอย่างได้อย่างเต็มที่ ในส่วนของพื้นที่ขนำที่เลี้ยงควายชน ค่อนข้างเป็นพื้นที่ที่เคร่งครัดในการดูแลและป้องกันคนนอกเข้าจึงทำให้ไม่สามารถเก็บรายละเอียดภายในได้ครบทุกหลังของขนำเนื่องจากสนามควายชนนั้น เป็นสถาปัตยกรรมชั่วคราวและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอดีต โดยไม่ได้มีการเก็บข้อมูลและจดบันทึก มีเฉพาะภาพถ่ายและเรื่องเล่าจากผู้เกี่ยวข้อง ทำให้อาจจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลาได้อย่างไม่ชัดเจน

จากการศึกษาและสำรวจเพื่อหาข้อมูล ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสนามควายชน อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี สามารถทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัสดุในการก่อสร้างสนามควายชน รวมถึงแนวทางการจัดการการใช้งานพื้นที่ และข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

## บรรณานุกรม

- กัลยา ปะดุกา. (2561). พลวัตของกีฬาชนโคในบริบทการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาสนามชนโค บ้านบางกล้า จังหวัดสงขลา THE DYNAMICS OF BULLFIGHTING SPORT IN THE TOURISM CONTEXT: A CASE STUDY AT BULLFIGHTING ARENA OF BANG KLAM, SONGKLA. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2567 จาก <http://human.skru.ac.th/husoconference/conf1/po32.pdf>
- ธนกรณ์ ทองนุ้ย. (2562). ควายชน: ประเพณีเฉพาะถิ่นของชาวเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี Buffalo Fighting: Local traditions of Koh Samui People, Surat Thani เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.hu.ac.th/conference/conference2019/proceedings2019/FullText/>
- วสวัตดี จันเรียง. (2564). วิถี ควายชน ชีวิตของคนกับควาย. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2567 จาก <https://ngthai.com/photography/10-photography-contest/35949/buffalofight>
- สรรรค์ เวสสุนทรเทพ. (2557). แนวโน้มการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2567 จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/sduhs/article/view/29165/25065>
- อนุวัฒน์ การถัก. (2556). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม : ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิด และทิศทางการศึกษาวิจัย.เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567 จาก <https://sotcithaijo.org/index.php/archku/article/view/66913/54645>
- อิชยา ทองเอียด. (2564). องค์ประกอบ และเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก [https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/25048/MA\\_%e0%b8%ad%e0%b8%b4%e0%b8%a9%e0%b8%a2%e0%b8%b2\\_%e0%b8%97%e0%b8%ad%e0%b8%87%e0%b9%80%e0%b8%ad%e0%b8%b5%e0%b8%a2%e0%b8%94.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/25048/MA_%e0%b8%ad%e0%b8%b4%e0%b8%a9%e0%b8%a2%e0%b8%b2_%e0%b8%97%e0%b8%ad%e0%b8%87%e0%b9%80%e0%b8%ad%e0%b8%b5%e0%b8%a2%e0%b8%94.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- อุปลัมภ์ รัตน์สุภา. (2001). สถาปัตยกรรมพื้นบ้านเกาะสมุย : จุดกำเนิด, พัฒนาการ และแนวทางการออกแบบ. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2567 จาก <https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/5988/Fulltext.pdf>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บรรณานุกรม (ต่อ)

Kaiwen Li. (2018). Cultural Study of Miao People's "Buffalo-fight". เรียกใช้เมื่อ 18 เมษายน 2567 จาก <https://www.atlantis-pess.com/article/25906581.pdf>

Le Chi Que. (2014). BULL FIGHTING FESTIVAL IN CHEONGDO, KOREA AND BUFFALO FIGHTING FESTIVAL IN DO SON, VIETNAM AS SEEN FROM CULTURAL AND TOURISTIC PERSPECTIVE. เรียกใช้เมื่อ 18 เมษายน 2567 จาก <https://js.vnu.edu.vn/SSH/article/view/2867/2544>

Massimo Leserri. (2018). From an Enclosure to the Corraleja. An Analysis of the Genesis of an Ephemeral and Vernacular Colombian Architecture. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2567 จาก <https://www.mdpi.com/2075-5309/8/3/41>



เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นาย ภาสวุฒิ วัชรสินธุ์
วัน เดือน ปีเกิด	24 มิถุนายน พ.ศ. 2542
ที่อยู่	88/243 หมู่บ้าน วรารมย์ พหลโยธิน-สายไหม ถ.สายไหม แขวง สายไหม เขต สายไหม กรุงเทพมหานคร 10220
E-mail	Tapepsw@gmail.com
โทรศัพท์	064-258-2555
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2561	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถ.บ.) สาขาวิชาสถาปัตยกรรมหลัก คณะ สถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2566	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถ.ม.) สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้